

# SOSIAALISEN EPÄJÄRJESTYKSEN VAIKUTUS MUUTTOHALUKKUUTEEN HELSINGISSÄ

Tuomas Antti Sakari Parikka

Helsingin yliopisto  
Valtiotieteellinen tiedekunta  
Sosiologia  
Pro gradu -tutkielma  
Helmikuu 2017



HELSINGIN YLIOPISTO  
HELSINGFORS UNIVERSITET  
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Sosiaalitieteiden laitos
Tekijä – Författare – Author Tuomas Antti Sakari Parikka		
Työn nimi – Arbetets titel – Title Sosiaalisen epäjärjestyksen vaikutus muuttohalukkuuteen Helsingissä		
Oppiaine – Läroämne – Subject Sosiologia		
Työn laji – Arbetets art – Level Pro Gradu -tutkielma	Aika – Datum – Month and year Helmikuu 2017	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 106
Tiivistelmä – Referat – Abstract <p>Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena on selvittää, kuinka alueen sosiaalinen epäjärjestys vaikuttaa yksilön halukkuuteen muuttaa toiselle alueelle. Taustalla on hypoteesi siitä, että epäjärjestys toimii alueen sosioekonomisen koostumuksen naapurustomekanismina, joka vaikuttaa alueelta pois suuntautuvaan muuttohalukkuuteen. Tämä dynamiikka kytkeytyy keskusteluun Helsingin eriytymiskehityksestä, jonka on esitetty syntyneen viimeisen 25 vuoden aikana ja saaneen itseään tuottavia piirteitä muun muassa valikoivan muuttoliikkeen myötä. Tämä kehitys on jatkunut siitäkin huolimatta, että Helsingin kaupunkipolitiikka ja kaavoitus perustuvat pitkälti eriytymisen vastustamiseen tähtääviin toimenpiteisiin, kuten sosiaalisen sekoittamisen politiikkaan.</p> <p>Valikoiva muuttoliike voi heikentää huono-osaisen alueen asemaa entisestään. Tällöin naapuruston negatiiviset piirteet vaikuttavat siten, että alueen parempiosaiset asukkaat haluavat muuttaa pois. Se voi johtaa alueen keskimääräisen sosioekonomisen tason heikkenemiseen, mikä puolestaan voi vaikuttaa myös muun huono-osaisuuden ja sosiaalisten ongelmien alueelliseen keskittymiseen. Tällainen kehityssuunta on havaittu Helsingin sisäisessä eriytymiskehityksessä, mutta alueellisen epäjärjestyksen rooli on jäänyt avoimeksi.</p> <p>Tutkimuksen aineistona on Helsingin kaupunkitutkimuksen tutkimus- ja yhteistyöohjelman (Katumetro) kyselyaineisto vuodelta 2012. Aineistoon on yhdistetty rekisteriaineistoa Tilastokeskuksen ruututietokannasta. Käsittelen alueen sosioekonomisia ominaisuuksia sekä fyysistä rakennetta Helsingin kaupungin tietokeskuksen ylläpitämällä pienaluetasolla, mikä tarkoittaa sitä, että ruututason muutujat on muunnettu vastaamaan kaupunginosamaista pienaluetasoa. Tutkimuksen päämenetelmä on logistinen regressioanalyysi, jonka avulla elaboroidaan sosiaalisen epäjärjestyksen vaikutusta muuttohalukkuuteen vakioimalla muita yhteyteen mahdollisesti vaikuttavia tekijöitä.</p> <p>Tulosten perusteella sosiaalinen epäjärjestys selittää yksilön kokemaa muuttohalukkuutta toiselle alueelle erittäin merkittävästi, kun alueen sosioekonomiset ominaisuudet, fyysinen rakenne, yksilölliset piirteet sekä vastaajan kokemat tekijät on vakioitu. Alueen sosioekonomisen tason selittämä muuttohalukkuus selittyy epäjärjestyksellä, mikä viittaa epäjärjestyksen olevan alueen sosioekonomisten piirteiden aikaansaama naapurustomekanismi, joka lisää asukkaan halukkuutta muuttaa alueelta pois. Tulos jatkaa teoreettisessa mielessä sosioekonomisen tason, epäjärjestyksen ja turvattomuuden linjaa muuttohalukkuudella. Tällöin alueen rakenteelliset piirteet sisäistyvät asukkaan epäjärjestyksen kokemuksessa ja vaikuttavat halukkuuteen muuttaa pois. Mikäli poismuuton voi aiempaan tutkimukseen tukeutuen olettaa valikoivan etupäässä sosioekonomisesti parempiosaisia asukkaita, voidaan arvioida, että sosiaalinen epäjärjestys toimii yhtenä alueiden eriytymiskehityksen itseään tuottavan kehän mekanismina. Samalla kun eriytymiskehitys syvenee muuttoliikkeen seurauksena, vaikuttaa siltä, että erityisesti huonosti toimeentulevat ovat halukkaita muuttamaan, mutta heillä on siihen vähiten mahdollisuuksia. Lisäksi he kokevat korostuneesti huono-osaisen alueiden lieveilmiöitä, kuten epäjärjestystä. On kuitenkin epäselvää missä määrin tämä on huono-osaisiin painottuva hyvinvointiongelma. Interaktiotarkastelun perusteella turvattomuutta kokevat lapsiperheet ovat erityisen halukkaita muuttamaan, mikä ilmentää alueen sosiaalisten ongelmien työntövaikutuksen vaikuttavan eri tavoin eri elämäntilanteessa oleviin asukkaisiin.</p> <p>Aiemman tutkimuksen perusteella sekä asumisihanteet että muuttomotiivit perustuvat rauhallisuuteen ja asunnon vaihdon tarpeeseen. Tämän tutkimuksen mukaan sosiaalinen epäjärjestys selittää alueelta pois suuntautuvaa muuttoa kuitenkin voimakkaammin kuin asunnon piirteisiin liittyvä tyytyväisyys. Helsinki on elänyt jo neljännesvuosisadan eriytymisen aikaa, eivätkä kaikki sen piirteet jäsenny ainoastaan taloudellisilla, hallinnollisilla tai poliittisilla seikoilla. Sosiaalisen epäjärjestyksen vaikutus muuttohalukkuuteen antaa aihetta pohtia myös sosiaalisten mekanismien roolia eriytymiskehityksessä.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Sosiaalinen epäjärjestys, muuttohalukkuus, turvattomuus, valikoiva muuttoliike, eriytyminen		

# Sisällys

1	Johdanto .....	1
2	Helsingin alueellinen ja sosiaalinen rakenne .....	5
2.1	Kaupunkirakenteen kehitys .....	5
2.2	Sosioekonominen eriytyminen .....	8
2.3	Muuttoliike asuinalueiden eriytymisen tuottajana .....	9
2.4	Sosiaalisen sekoittamisen politiikka .....	12
3	Tutkimuksen näkökulma .....	16
3.1	Sosiaalinen epäjärjestys .....	18
3.2	Turvattomuus .....	22
3.3	Muuttomotiivit .....	23
3.4	Valikoituminen .....	27
3.5	Tutkimusasetelma .....	29
4	Aineisto ja menetelmät .....	34
4.1	Aluetason määrittely .....	35
4.2	Muuttajat .....	39
4.2.1	Vastemuuttuja: muuttohalukkuus toiselle alueelle .....	39
4.2.2	Kontekstimuuttajat: alueen hallintasuhteet ja sosioekonominen taso .....	42
4.2.3	Sosiaalinen epäjärjestys .....	44
4.2.4	Koettu turvattomuus .....	49
4.2.5	Kontrollimuuttajat .....	50
4.3	Analyysimenetelmä: logistinen regressioanalyysi .....	50
5	Tulokset .....	54
5.1	Logistinen regressiomalli .....	54
5.2	Interaktioanalyysi .....	61
5.3	Selitysaste .....	64
6	Johtopäätökset .....	66
7	Pohdinta .....	76
	Lähteet .....	86
	Liitteet .....	94

## 1 Johdanto

Helsingin seutu on suhteellisen myöhäisestä kaupungistumisprosessistaan huolimatta kehittynyt viime vuosina keskisuureksi eurooppalaiseksi metropolialueeksi. Tällainen kehitys ei ole ongelmatonta, vaan sisältää monia rakenteellisia haasteita.

Kaupunkiseudun kasvu on herättänyt huolen yhdyskuntarakenteen hajoamisesta ja alueiden välisestä sosioekonomisesta ja etnisestä eriytymisestä. (Vaattovaara 2011.)

Helsingin kaupunkipolitiikan ja kaavoituksen keskeisenä tavoitteena on ehkäistä tällaista kehitystä. Erot asuinalueiden välillä ovat tästä huolimatta syventyneet viimeisen 25 vuoden aikana ja eriytymiskehitys on saanut uusia piirteitä myös valikoivan muuttoliikkeen myötä. Näytöt ongelman suuruudesta ja syistä ovat jääneet vaatimattomiksi, mutta alustavien tulosten mukaan eriytymisellä voi olla hyvinvointia heikentävä vaikutus. (Kortteinen & Vaattovaara 2015; Vilkama ym. 2013.)

Väestönkasvuennusteiden mukaan Helsingin kasvuvauhti kiihtyy tulevaisuudessa, mikä asettaa suuria lisähaasteita kaavoitukselle ja eriytymisen vastaisille toimenpiteille.

Valikoiva muuttoliike on ollut 2000-luvulla eriytymiskehitykseen liittyvän keskustelun ytimessä, mutta sen perimmäiset syyt ja suuntaukset ovat vielä ovat vielä jokseenkin epäselviä. Mikäli muutto pois huono-osaiselta alueelta valikoi alueen parempiosaisia, voidaan ajatella, että alueiden väliset erot syvenevät muuttoliikkeen seurauksena. Huono-osaisuuden syvetessä erilaiset syrjäytyneisyyden ongelmalliset lieveilmiöt, kuten alueen sosiaalinen epäjärjestys ja turvattomuus voivat lisääntyä. Esimerkiksi pääkaupunkiseudun kantaväestön on huomattu muuttavan pois maahanmuuttajakeskittymistä, mutta pitkälti välttääkseen epäviihtyisyyttä ja sosiaalisia ongelmia (Vilkama ym. 2013). Lisäksi sosiaalisen epäjärjestyksen on havaittu paikantuvan enimmäkseen sosioekonomisesti heikkotasoisemmille alueille (Andersson & Bråmås 2004). Epäjärjestyksen muodot, kuten esimerkiksi jatkuva häirintä, rikollisuuden uhka tai naapurien kovaaääniset riidat voivat aiheuttaa jopa suoranaisia pelkoja, mutta myös halukkuutta muuttaa rauhallisemmalle alueelle. Jos tällaiset ongelmat kasautuvat huono-osaisille alueille, voidaan arvioida, että alueen sosiaalisella epäjärjestyksellä on todennäköisesti vaikutusta poismuuttoon pohjaavan eriytymisen dynamiikkaan.

Tutkimuskysymykseni on seuraava: kuinka alueen sosiaalinen epäjärjestys vaikuttaa asukkaan halukkuuteen muuttaa toiselle alueelle Helsingissä? Tarkastelen epäjärjestystä naapurustomekanismina, jonka välityksellä alueen sosioekonomiset piirteet vaikuttavat asukkaan muuttokäyttäytymiseen. Taustalla on tulos siitä, että alueet, joilla on havaittu enemmän sosiaalisia ongelmia, työntävät osan asukkaistaan pois (Vilkama ym. 2013). Tutkin tätä tilastollisesti Katumetro 2012 -kyselyaineiston sekä Tilastokeskuksen Ruututietokanta 2011 -rekisteriaineiston avulla siten, että vakioin useita muuttohalukkuuden mahdollisia selittäjiä, ja tarkastelen kuinka epäjärjestys selittää yhteyttä niiden vakioimisen jälkeen. Eriytymiskehitystä ja muuttoliikettä tarkastellaan usein Helsingin seudun tai pääkaupunkiseudun näkökulmasta. Tässä tutkimuksessa käsittelen ainoastaan Helsinkiä, sillä kontekstimuuttujissa käyttämäni Helsingin kaupungin tietokeskuksen pienalue-asetus kattaa ainoastaan Helsingin. En käsittele tiettyjä Helsingin alueita, vaan sitä, kuinka sosioekonomisesti tietyntyyppiset pienalueet vaikuttavat epäjärjestyksen syntyyn, ja kuinka se vaikuttaa asukkaiden halukkuuteen muuttaa alueelta.

Aiemman tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että rauhattomuus ja turvattomuus kohdistuvat pääkaupunkiseudulla tulotasoltaan alhaisille alueille (Kortteinen ym. 2005a, 127). Hypoteesini on, että alueen epäjärjestys on alueen sosioekonomisen komposition ainakin osittain aikaansaama mekanismi, joka välittää aluekontekstinsa vaikutusta yksilön halukkuuteen muuttaa alueelta pois. Otan huomioon myös asukkaan turvattomuuden kokemuksen, joka saattaa kärjistää alueellisen epäjärjestyksen kokemuksia yksilötasolla ja vaikuttaa muuttohalukkuuteen. Tämä yhteys voi vaihdella taustatekijöiden mukaan. Etenkin lapsiperheet ovat aiemman tutkimuksen mukaan herkkiä asuinympäristönsä suhteen. (Kortteinen ym. 2005a, 125; Vilkama 2011, 175–176). Oletettavasti halukkuus muuttaa on korkeampaa sellaisilla perheillä, joilla on myös taloudellinen mahdollisuus muuttaa rauhallisemmalle alueelle. Tarkastelen lapsiperheiden ja koetun turvattomuuden yhdysvaikutusta erikseen interaktioterminä.

Tutkimukseni kuuluu naapurustovaikutustutkimuksen piiriin. Kyse on yksinkertaistettuna rakenteen vaikutuksesta yksilöön, eli siitä, millainen suhde aluekontekstilla on asukkaan kokemusmaailmaan. Teoreettinen näkökulmani perustuu klassisen kaupunkisosiologian ja kriminologian näkemyksiin huono-osaisuuden ja

epäjärjestyksen yhteydestä. Chicagon koulukunnan klassikoiden mukaan naapurustokontekstilla on havaittu olevan vaikutusta epäjärjestyksen ja lopulta rikollisuuden syntyyn (Shaw & McKay 1942). Samansuuntaisia tuloksia on havaittu myös Suomessa epäjärjestyksen ja koetun turvattomuuden saralla (Kortteinen ym. 2001; Kääriäinen 2002; Kemppainen ym. 2014; 2016). Tätä teoreettista linjaa voi luonnehtia jatkumona alueellisesta huono-osaisuudesta epäjärjestykseen ja lopulta turvattomuuteen (Kemppainen 2016).

Yhdistän tämän teoreettisen viitekehyksen keskusteluun sosioekonomisten tekijöiden aiheuttamasta huono-osaisuuden kierteestä, jonka on viime aikoina havaittu saaneen itseään tuottavia piirteitä valikoivan muuton seurauksena. Valikoiva muutto kiihdyttää eriytymiskehitystä; varakkaamman väen muuttaessa toisaalle alueen sosioekonominen pohja heikkenee entisestään. (Andersson & Bråmås 2004; Kauppinen ym. 2009; Vilka ym. 2013.) Tämän tutkimuksen tarkoituksena on jatkaa mainittua teoreettista jatkumoa ja osoittaa, että sosioekonomisten piirteiden aikaansaama epäjärjestys vaikuttaa myös alueelta pois työntävänä naapurustomekanismina. Alueellinen eriytyminen on ongelma, ja on syytä epäillä epäjärjestyksen aiheuttaman muuttoliikkeen olevan yksi siihen vaikuttavista tekijöistä.

Tutkimukseni käsittelee siis asukkaan kokemusta tietynlaisissa sosioekonomisissa ympäristöissä. Tämän taustalla on ajatus siitä, että naapurustovaikutukset eivät ole ainoastaan valikoitumisesta johtuvia yksilöllisten tekijöiden aiheuttamia vaikutuksia eivätkä toisaalta rakennedeterministisiä ja suoraviivaisia vaikutuksia, jossa tietynlainen alue vaikuttaa yksilöön ylhäältä alaspäin. Naapurustovaikutukset toimivat mitä luultavimmin samanaikaisesti mikro- ja makrotasolla (Sampson 2012, 63).

Tässä tutkimuksessa ei käsitellä alueen etnistä kompositiota ja sen itsenäisiä vaikutuksia muuttoliikkeen ja epäjärjestyksen yhtälössä. Tähän on kaksi syytä. Ensinnäkin, käyttämäni aineisto ei tarjoa riittäviä työkaluja siihen. Toiseksi, aiempi tutkimus pääkaupunkiseudulta antaa viitteitä siitä, että etenkin asuinalueen sosiaaliseen ympäristöön liittyvät tekijät suuntaavat muuttoa vahvasti. Eriytymisen sosioekonominen ja etninen ulottuvuus paikantuvat pitkälti samoille alueille, mutta niitä ei voi samastaa keskenään. Koetut sosiaaliset ongelmat nousevat etnistä rakennetta yleisemmäksi poismuuttosyyksi. Kantaväestön pako maahanmuuttajakeskittymistä liittyy täten alueen

viihtyisyyteen liittyviin tekijöihin, joita sosiaalisen epäjärjestyksen voi katsoa edustavan. Julkisessa keskustelussa tällainen poismuutto samastetaan usein maahanmuuttajien määrän kasvuun. Pääkaupunkiseudulla tämän dynamiikan on huomattu olevan mutkikkaampi kuin mitä usein käytetty, kantaväestön muuttoon viittaava termi *white flight* antaa ymmärtää. (Vilkama ym. 2013.)

Tämän tutkimuksen tavoitteena on syventää ymmärrystä valikoivan muuton mekanismeista ja siitä, kuinka Helsingin alueiden sosioekonominen eriytyminen voi purkautua alueelta työntävien naapurustomekanismien muodossa. Teoreettisena tavoitteena on kuvata kuinka urbaanin alueen rakenteelliset tekijät vaikuttavat itsenäisesti asukkaan motiiveihin. Taustalla on oletus siitä, että ihmisen tarpeet ja motiivit voivat vaihdella eri sosioekonomisissa aluekonteksteissa, erilaisten mekanismien kautta. Keskityn alueellisen sosiaalisen epäjärjestyksen mekanismiin, mutta otan lisäksi huomioon koetun turvattomuuden, johon epäjärjestyksen kokeminen voi joissain tapauksissa puhjeta.

Seuraavassa luvussa taustoitan Helsingin alueellisen rakenteen kehitystä ja aiempaa tutkimusta Helsingin ja pääkaupunkiseudun alueellisesta eriytymisestä. Kolmannessa luvussa keskityn tutkimukseni näkökulmaan, joka perustuu alueen sosioekonomisten piirteiden aiheuttaman epäjärjestyksen ja turvattomuuden teoreettiseen jatkumoon. Käsittelen niiden yhteydessä myös yleisimpiä muuttomotiiveja, valikoitumista ja luvun lopuksi esittelen näkökulmaan pohjaavan tutkimusasetelmani, jonka tarkoituksena on jatkaa tätä teoreettista linjaa muuttohalukkuudella. Neljännessä luvussa käsittelen tutkimukseni aineistoa ja menetelmiä. Esittelen myös käytettävät muuttajat sekä niiden operationalisointiperusteet. Viidennessä luvussa esitän tilastollisten analyysieni tulokset. Kuudes ja seitsemäs luku puolestaan kattavat tulosten tulkinnan perusteella tehdyt johtopäätökset sekä pohdinnat, joissa vertailen tulosteni ja johtopäätösteni merkitsevyyttä suhteessa aiempiin tutkimustuloksiin, teorioihin ja kehityskulkuihin. Käsittelen näiden yhteydessä myös tutkimukseni tilastollisiin analyysihin sisältyviä rajoitteita sekä tulosten hyödynnettävyyttä seuraavissa kaupunkisosiologisissa tutkimuksissa.

## 2 Helsingin alueellinen ja sosiaalinen rakenne

Tutkimukseni käsittelee Helsinkiä, minkä vuoksi on tärkeää pohjustaa Helsingin seudun alueellista ja sosiaalista rakennetta sekä niiden kehitystä. Helsingin seutu on metropolisoitunut eurooppalaiseen tapaan jo useamman vuosikymmenen ajan (Vaattovaara 2011). Samalla alueelliset erot ovat voimistuneet niin ikään kansainvälisestä tutkimuksesta tutulla tavalla. Pääkaupunkiseudun on esitetty eriytyneen yhä voimakkaammin huono-osaisten ja parempiosaisten naapurustoihin ainakin korttelitasolla viimeisen 25 vuoden ajan. (Kortteinen & Vaattovaara 2015.) Se, onko tällainen kehityssuunta toivottua, on pitkälti arvoihin kytkeytyvä kysymys. Alueellisesti kasautuneella huono-osaisuudella voidaan kuitenkin nähdä olevan myös epätasa-arvoistavia vaikutuksia, jotka eivät selity ainoastaan alueelle valikoituneilla asukkailla, ja kaavoitusta ohjaavaa sosiaalisen sekoittamisen eetosta vasten kehityssuunnan voi nähdä olevan ei-toivottua. Sitä on nimetty myös segregaatiksi, millä viitataan määritelmällisesti ei-toivottuun eriytymiseen. Matti Kortteinen ja Mari Vaattovaara (2015) ovat aiemmin puhuneet pääkaupunkiseudun yhteydessä neutraalimmin eriytymisestä, rajaten segregaatian ainoastaan hyvinvointia laskevaan eriytymiskehitykseen. Viime vuosina alustavaa näyttöä eriytymisen hyvinvointivaikutuksista kuitenkin on saatu, minkä vuoksi voidaan puhua segregoitumisesta. Käytän tässä tutkimuksessa kumpaakin termiä rinnakkain.

Tämän luvun tarkoitus on antaa yleiskuva siitä, miten Helsingin seutu on kehittynyt suuresta muutosta tähän päivään ja luoda tausta sille, millaista ympäristöä tutkimukseni käsittelee. Käyn ensin lyhyesti läpi Helsingin seudun alueellisen rakenteen kehitystä, jonka jälkeen keskityn Helsingin seudun alueelliseen eriytymiskehitykseen. Eriytymistä ja muuttoliikettä tutkitaan usein Helsingin seudun tai pääkaupunkiseudun tasolla, minkä vuoksi esittelen hieman laajempaa kokonaisuutta kuin tutkimusalueettani Helsinkiä.

### 2.1 Kaupunkirakenteen kehitys

Kaupungistuminen alkoi Suomessa myöhään, mutta eteni vauhdilla. Väestö kaksinkertaistui Helsingin seudulla vuosien 1960 ja 2010 välillä, ja tällä hetkellä seutu on Euroopan nopeimmin kasvavia kaupunkiseutuja niin väestömäärän kuin



työpaikkojen kasvun perusteella. Työ- ja asuntomarkkinat ovat laajentuneet ja osa alueista on profiloitunut sen mukaisesti muun muassa informaatioteknologian keskuksiksi. (Lönqvist & Laakso 2012, 84; Vilkama 2011; Vaattovaara & Kortteinen 2012, 60.) Vielä 1950-luvulla, ennen kaupungistumisen alkua, suuret muuttovirrat liikkuivat maalaiskuntien välillä. Kaupungistuminen alkoi verrattain myöhään, ja massamuutto (”suuri muutto”) suuntautui kaupunkeihin alati kiihtyen 1960-1970 - luvuilla. Tuolloin muuttoliike oli seurausta suomalaisen yhteiskunnan suuresta rakennemuutoksesta, jolloin teollisuus alkoi vähitellen syrjäyttää maataloutta elinkeinona, mikä heijastui työvoiman kysyntään kaupungeissa. Samalla hyvinvointivaltion nousu ja palvelualojen kasvu lisäsivät kaupunkien tarvetta työvoimalle. Ihmiset muuttivat maalta kaupunkeihin työn ja korkeamman elintason vuoksi. (Vaattovaara 2011.) Tätä kysyntää varten oli rakennettava asuntoja halvalla ja nopeasti, minkä vuoksi osa asunnoista sijoittui edulliselle tonttimaalle kauas keskustasta. Tämä ja huonot liikenneyhteydet vaikuttivat työväenluokkaisen ja sosioekonomisesti huonompiosaisen sosiaalisen rakenteen syntymiseen. (Vaattovaara & Kortteinen 2003.) Rakennemuutoksen aiheuttamaa nopeaa kasvua ja kaupungistumista seurasi esikaupungistuminen tai niin kutsuttu lähiöityminen, joka laajensi seutua etupäässä Helsingistä naapurikaupunkeihin suuntautuvalla muutolla. 1960- ja 1970-luvulta alkaen etenkin Espoo ja Vantaa muodostuivat voimakkaimmiksi kasvualueiksi; vuosien 1960 ja 1980 välillä Espoon väkiluku kolminkertaistui ja Vantaan nelinkertaistui. Samalla Helsingin väkiluku miltei puolittui, mutta jatkoi kasvamistaan 1980-luvun nousukauden myötä. Suurinta kasvu on kuitenkin ollut 1970-luvulta asti Espoossa ja Vantaalla sekä vuosituhaten vaihteen kynnyksellä myös kehyskunnissa, joihin kaupungeissa työskentelevien ihmisten oli olla mahdollista muuttaa liikenneyhteyksien kehittymisen ja henkilöautojen yleistymisen myötä. (Lönqvist & Laakso 2012, 84; Vaattovaara 2011; Laakso & Loikkanen 2004, 64.) Kehyskuntien suosio ajoitetaan usein vuosituhaten taitteen taloudelliseen nousukauteen, mutta niihin muutettiin kaupungeista jo 1980-luvun nousukauden aikana keskustan heikon asuntotilanteen, sosiaalisten ongelmien ja asuinalueen epäviihtyisyyden vuoksi (Kytö & Väliniemi 2009).

Helsingin kaupungista on lopulta muotoutunut viime vuosina seutukuntansa keskeisin kasvualue. Helsingin väkiluku on kasvanut viiden viime vuoden aikana nopeammin kuin kertaakaan 1960-luvun alun suuren muuton jälkeen. Väestön kehitys heijastaa

voimakkaasti talouden suhdanteita, asuntomarkkinoiden tilannetta sekä maahanmuuttoa. Väkilukuun on vaikuttanut erityisesti nettomuutto. Vuosituhannen vaihteessa muuttoliike suuntautui Helsingistä pois päin, pitkälti kehyskuntiin, mutta viime vuosina Helsingin väkiluku on kasvanut yli 7000 asukkaan vuositasolla. Tarkasteltaessa koko Helsingin seutua, väestönmuutoksia selittävät etenkin vaihtelut Helsingin muuttoliikkeessä. Lähtömuutto koostuu tyypillisesti lapsiperheistä ja tulomuutto muilta seuduilta muuttavista nuorista aikuisista. Muuttovoitto on vahvasti yhteydessä työmarkkinatilanteeseen. (Vuori & Laakso 2016, 8–9.) Koko Helsingin seutu kasvaa tulevaisuudessa huomattavasti. Ennuste, jonka mukaan vuonna 2050 Helsingissä on noin 860 000 asukasta, on toiminut kiistellyn, mutta kaupunginvaltuuston lokakuussa 2016 hyväksymän yleiskaavan lähtökohtana (Helsingin yleiskaava 2016).

Kasvu asettaa kuitenkin haasteita kaavoitukselle ja alueiden välisten erojen tasaamiselle. Kaupunkien kasvua selittää usein talouden rakennemuutos, ja näin oli myös suuren muutoksen tapauksessa (Lönnqvist & Laakso 2012, 81). Sen seurauksena Helsingin seudulle oli rakennettava lähiöitä nopeasti ja halvalla. Kauemmas rakennettujen lähiöiden ja kantakaupungin väliin jäi huomattavia rakentamattomia alueita, joiden voi nähdä hajauttavan kaupunkirakennetta. Helsingin seutua on rakennettu väljästi, mutta asumistiheys on silti korkea. Pääkaupunkiseudulla asutaan ahtaasti ja kalliisti, mutta hajaantuneesti.

Tällaisen kaupunkialueen laajenemisen muodon voi nähdä osoituksena kaupunkirakenteen hajautumisesta (engl. urban sprawl), jota yleensä pidetään haitallisena kehityssuuntana. Kaupunkirakenteen hajautumisella viitataan usein sekä muutosprosessiin että kaupunkirakenteen ominaisuuksiin, eikä vakiintunutta määritelmää ole. Useimmiten sillä tarkoitetaan epäyhtenäistä kaupunkirakentamista ja alhaista rakennustehokkuutta kaupunkiseutujen liepeillä. Sen on esitetty vaikuttavan muun muassa taloudellisiin, sosiaalisiin, esteettisiin, ekologisiin seikkoihin. Hajautuneen kaupunkirakenteen on nähty asettavan haasteita infrastruktuurille ja palvelurakenteelle. Investointien, ylläpitokulujen ja energian hinnan on arveltu nousevan hajautuneessa ympäristössä. Muita haasteita ovat pienituloisten elinolojen järjestäminen ja uusien toimialojen luominen. Hajautuneen kaupunkirakenteen on lisäksi nähty tuottavan huonosti suunniteltuja alueita. (Lönnqvist & Laakso, 81–84.) Hajautuneessa rakenteessa koheesion on nähty heikentyvän. Kasvavalle

kaupunkiseudulle on esitetty kaksi tyypillistä ilmiötä: yhdyskuntarakenteen hajoaminen ja valikoivien muuttoliikkeiden seurauksena kehittyvä alueellinen eriytyminen. (Kytö 2013.)

## **2.2 Sosioekonominen eriytyminen**

Suuren muuton myötä rakennettujen itäisten suuralueiden lähiöiden sosioekonominen asema oli jo niiden valmistumisen aikoina keskimääräistä huono-osaisempi, mutta etenkin 1990-luvun lama vaikutti niihin erityisen voimakkaasti. Laman aiheuttama työttömyyden kasvu saattoi koskea alueellisesti jopa kolmasosaa alueen työikäisestä väestöstä. Edes vuosituhannen lopun voimakas talouskasvu ei saanut keskimääräistä heikompia alueita toipumaan, vaan niiden suhteellinen huono-osaisuus jäi Helsingin sisäiseksi rakenteelliseksi ominaisuudeksi. Tämä perustuu pitkälti siihen, että laman jälkeisellä nousukaudella korkeasti koulutetun työvoiman tarve kasvoi, mikä nosti toisia alueita nopeammin. Muuttoliike valikoitui pitkälti koulutustason pohjalta nuoren kouluttautuneen väestön suunnatessa läntistä pääkaupunkiseutua kohti. Perinteisesti työväenluokkaisen ja kouluttautumattoman väestön asuttamien alueiden nousu alkoi muita alueita myöhemmin ja oli huomattavasti hitaampaa. Alueiden houkuttelevuus laski, mikä alkoi näkyä myös asuntojen hinnoissa. Idän lähiöiden väestörakenne ikääntyi ja köyhtyi suhteellisesti. Myöhemmin etniset vähemmistöt ovat alkaneet keskittyä näille alueille. (Vaattovaara & Kortteinen 2003; 2012.)

Helsingin seutu kehittyi kaupungiksi, jonka asuinalueet ovat sosioekonomisesti moninaisia, mutta keskenään hyvin samanlaisia. Huono-osaisuus ei ole ollut alueellisesti keskittynyttä vaan pikemminkin pistemäisesti hajautunutta, mikä perustuu sosiaalisen sekoittamisen politiikan vaikuttamaan kaavoitukseen. (Vaattovaara & Kortteinen 2012.) Viimeisen 25 vuoden aikana tilanne on kuitenkin muuttunut historiallisesti. Huono-osaisuus on levinnyt ja pistemäiset keskittymät ovat kasautuneet aiempaa suuremmiksi ryppäiksi. (Kortteinen & Vaattovaara 2015.) Kaupunkirakenne on levinnyt ja samalla väestö on nopeasti alkanut eriytyä sosioekonomisesti ja etnisesti. Eriytyminen on täysin uudenlaista ja perustuu 1990-luvun laman jättämään pysyvään aluerakenteelliseen muutokseen. (Vaattovaara & Kortteinen 2003; 2012; Vilkama ym. 2013.) Tällä hetkellä pääkaupunkiseudun huono-osaisuuden keskittymät paikantuvat Helsingin itäiseen suurpiiriin (Kortteinen & Vaattovaara 2015, 569). Väestön

terveydyssä, koulutus- ja tulotasossa, työttömyydessä ja yleisessä hyvinvoinnissa on havaittu selkeitä alueellisia eroja, jotka niin ikään paikantuvat seudun aluerakenteessa. (Vaattovaara & Kortteinen 2003.) Väestön sosiaaliset ja alueelliset erot ovat kasvaneet tavalla, joka muistuttaa kansainvälisiä kehityssuuntia. Huono-osaiset ja varakkaat ovat jakautuneet viimeisen 25 vuoden aikana aiempaa selvemmin asumaan omille asuinalueilleen. (Kortteinen & Vaattovaara 2015; Vilkama 2011).

### **2.3 Muuttoliike asuinalueiden eriytymisen tuottajana**

1990-luvun eriytyminen oli pitkälti rakenteellisesti tuotettua, mutta 2000-luvulla kyse on asuntomarkkinavälitteisestä eriytymisestä, joka perustuu asukkaiden muuttopäätöksiin. (Kortteinen & Vaattovaara 2015.) Muuttoliike tuottaa, pitää yllä ja syventää pääkaupunkiseudun eriytymiskehitystä. (Vilkama ym. 2013, 486). Lisäksi eriytyminen suuntaa valikoiden muuttoliikettä. Parempiosainen väestö, jolle muuttaminen on mahdollista, muuttaa alueille, jotka vastaavat parhaiten heidän etujaan ja intressejään. Samaan aikaan kaupunkimaisen asutuksen sisäiset erot kasvavat. (Kortteinen ym. 2005b). Huono-osaisuuden on nähty paikantuvan alueellisesti pistemäisesti yksittäisiin kortteleihin ja taloihin, eräänlaisiin köyhyystaskuihin. Viime vuosina eriytymiskehitystä on kuitenkin alueellisesti laajemmin. Erot ovat voimistuneet, mikä on paitsi haaste käynnissä olevalle sosiaaliseen sekoittamiseen nojaavalle kaupunkipolitiikalle, myös osoitus siitä, että se on jossain määrin epäonnistunut eriytymisen torjumisessa (Vaattovaara & Kortteinen 2015). Tällainen kehitys on omiaan voimistamaan alueen rappeutumisen kierrettä. Sosioekonomisesti heikko alue ei maineensa ja lieveilmiöidensä vuoksi ole houkutteleva ja kysynnän puute laskee asuntojen hintoja. Taloudellisen arvon aleneminen puolestaan ennakoii sitä, ettei alueeseen juuri investoida. Tällaisessa tapauksessa hyväosaiset muuttavat pois, ja nettomuutto koostuu lähinnä huono-osaisesta kansanosasta ja etnisistä vähemmistöistä. (Skifter Andersen 1995; 1998.) Tämän dynamiikan on havaittu toimivan myös Helsingissä. Vieraskielinen väestö on keskittynyt sosioekonomisesti heikkotasoisille alueille ja osa kantasuomalaisesta väestöstä näyttää muuttaessaan välttävän alueita, joille on keskittynyt huono-osaisuutta tai etnisiä vähemmistöjä. Valikoiva muuttoliike näkyy pääkaupunkiseudun asuinalueilla enenevässä määrin siten, että lähtö- ja

tulomuuttajat eroavat toisistaan sosioekonomisen aseman tai etnisen taustan perusteella. (Kortteinen & Vaattovaara 2015; Vilkama ym. 2013).

Tämä ilmiö on ollut havaittavissa Suomen lisäksi myös muissa Pohjoismaissa, mutta emme kuitenkaan tiedä mikä muuttoliikettä lopulta ohjailee. Aikaisemman tutkimuksen mukaan muuttoliike kiihdyttää kaupunginosien eriytymistä, ja tämän on todettu vaikuttavan kansainvälisen tutkimuskirjallisuuden osoittamalla tavalla myös Helsingin seudulla. (Vilkama ym. 2013; Vilkama 2011.) Muuttosyyt vaihtelevat alueittain. Yhdellä alueella muuttohalukkuus voi perustua asuntokantaan, hallintasuhteeseen ja alueen fyysiseen rakenteeseen, toisella se voi perustua alueen sosiaaliseen rakenteeseen liittyviin seikkoihin, kuten sosiaalisiin ongelmiin, epäjärjestykseen, epäviihtyisyyteen ja turvattomuuden tunteeseen. Tällaisilta alueilta muuttavat usein koulutetut ja varakkaat asukkaat sekä lapsiperheet, mikä edistää heikkojen alueiden sosioekonomista heikentymistä ja aiheuttaa kehämäisen, itseään tuottavan vaikutuksen. Tämän perusteella on arvioitu, että ongelmallinen eriytyminen on vaikeutumassa ajan myötä. Huono-osaisuuden alueellisen kasautumisen on havaittu aiheuttavan negatiivisia naapurustovaikutuksia, esimerkiksi terveyteen ja päihdekäyttäytymiseen, työvoiman ulkopuolisen väestön sosiaalisen elämään sekä paikalliseen palvelurakenteeseen liittyviä piirteitä. Asuinympäristön laatu ja palvelurakenne heikkenevät, mikä vahvistaa huono-osaisuuden keskittymistä entisestään. Lisäksi heikompiosaiset integroituvat vähäisemmin muuhun yhteiskuntaan, mikä voi luoda huono-osaisuuden alakulttuureja. Huono-osaisen asuinalueen uskotaan myös heikentävän asukkaan asemaa itsenäisesti; ihmisen aseman uskotaan oleva heikompi huono-osaisella alueella kuin mitä se olisi yksilöllisten ominaisuuksien perusteella. Vanhempien huono-osaisuuden on lisäksi esitetty siirtyvän heidän lapsilleen. (Vaattovaara & Kortteinen 2012; Lönnqvist & Laakso 2012.)

Pääkaupunkiseudun kantaväestön muuttoliike on jakautunut hierarkkisesti aluetyyppien välille. Vieraskielisten osuuden on esitetty olevan tässä selittävä tekijä. Alueilla, joilla on keskitasoa suurempi osuus vieraskielisiä, muutetaan enemmän alueille, jossa vieraskielisiä on keskitasoa pienempi osuus. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että etenkin lapsiperheet muuttavat maahanmuuttajakeskittymistä pois. (Vilkama 2011, 175–176.) On esitetty, että rakenteellinen eriytyminen toimii ainakin kahden pääjakolinjan mukaan. Kyse on etnisestä ja sosioekonomisesta eriytymisestä, joita on yhtäältä tärkeä

pitää erillään, sillä etnisyyttä ei voi samastaa huono-osaisuuteen (Lönqvist & Laakso 2012, 88). Tärkein yksittäinen poismuuttosyy on sopivan asunnon löytyminen toisaalta, mutta myös asuinalueen sosiaaliset rakenteet vaikuttavat työntäen muuttoliikkeen suuntaan. Se, millaisella asuinalueella vastaaja asuu, vaikuttaa selkeästi muuttopäätöksen syyhyn. Tämän yhteyden on nähty säilyvän myös kun vastaajan yksilölliset taustatekijät – sukupuoli, ikä, perherakenne, koulutustausta, tulotaso, työmarkkina-asema, asuntotyyppi – on vakioitu. (Vilkama ym. 2013.) Asuinalueella on siis havaittu olevan Helsingin seudulla kontekstuaalinen naapurustovaikutuksensa, jota ainoastaan tietynlaisten ihmisten valikoituminen tietyille alueille ei selitä.

Kuten mainitsin johdannossa, kaupunkien valikoivan muuttoliikkeen yhteydessä puhutaan nykyään usein niin kutsutusta white flight -ilmiöstä, jolla viitataan kantaväestön muuttoon pois maahanmuuttajakeskittymistä. Vilkaman ym. (2013) tutkimuksessa osoitetaan, että asuinalueen sosiaaliseen ympäristöön liittyvät tekijät, erityisesti ”pyrkimys välttää liiallisia sosiaalisia ongelmia” ohjaavat poismuuttoa. Näiden ongelmien puolestaan on havaittu keskittyvän sinne, mihin muukin huono-osaisuus keskittyy. Näin ollen sosiaalisen aspektin voi ajatella olevan etnisyyttä merkitsevämpi tekijä – white flightia kuvaavampi termi olisi pikemminkin sosiaalisiin syihin kytkeytyvä muutto, *social flight*.

Tämä perustuu ajatukseen siitä, että sosioekonomiset piirteet eivät varsinaisesti työnnä itsestään alueelta asukkaita, vaan toimivat erilaisten mekanismien välityksellä. Vilkama ym. (2013) esittävät, että kyse ei ole yksinomaan maahanmuuttajien määrän aiheuttamasta ”kantaväestön paosta”, vaan siitä, että sosiaalinen ja etninen rakenne paikantuu Helsingissä nykyään pitkälti samalle alueelle. Tämän vuoksi on tärkeää tarkastella, aiheuttaako sosioekonominen koostumus niitä sosiaalisia ongelmia, joita kantaväestö pakenee, mikä puolestaan aiheuttaa eriytymiskehityksen itseään ruokkivan kierteen (Kortteinen ym. 2005a; Vilkama ym. 2013, 495.) Tasalaatuisten alueiden uskotaan tuottavan vähemmän ongelmia, minkä vuoksi eriytymiskehitystä yritetään ehkäistä sosiaalisen sekoittamisen politiikalla.

## 2.4 Sosiaalisen sekoittamisen politiikka

Helsingin kaupunkipoliittinen ajattelu perustuu sosiaalisen sekoittamisen politiikkaan. Se perustuu yleisemmin tasa-arvoon tähtäävään hyvinvointivaltiorakenteeseen ja näkyy erilaisissa aluekohdennetuissa projekteissa ja investoinneissa, joiden tavoitteena on luoda sosioekonomisesti heterogeenisiä alueita (Galster 2007). Julkinen valta ei tällöin jätä kaikkea asuntotuotantoa markkinoiden varaan, vaan pyrkii ehkäisemään sosioekonomisesti homogeenisiä keskittymiä irrottamalla asuntojen hinnoittelua markkinahinnasta. Käytännössä tämä tarkoittaa usein sosiaalista asuntotuotantoa, kunnallisia vuokra-asuntoja ja hintasäänneltyjä omistusasuntoja. Sosiaalisen sekoittamisen politiikka perustuu kahteen oletukseen. Ensinnäkin siihen, että sosiaalisesti sekoittunut väestö parantaa asukkaansa mahdollisuuksia, ja toisaalta siihen, että väestön sosioekonomisella koostumuksella ja eri asuntotyyppien sekoittamisella olisi vahva yhteys. Keskeisenä huolenaiheena on se, että asuntotyyppien ja hallintasuhteiden homogeenisyys luo sosiaalista homogeenisyyttä, joka saattaa heikentää alueella asuvien yhteiskunnallisia mahdollisuuksia. (Musterd & Andersson 2005a, 762.) Tässä tutkimuksessa käsiteltävä huono-osaisuuden alueellinen kasautuminen on tällaista kehitystä. Hyväosaisilla on varaa muuttaa ongelmallisilta alueilta muualle, minkä voi nähdä eristävän huono-osaisia työkeskeisestä valtavirrasta ja tuovan heille suhteellista haittaa. Tällainen huoli koskettaa yhtä lailla lapsia ja nuoria, jotka voivat omaksua käyttäytymismalleja, jotka kaventavat heidän mahdollisuuksiaan integroitua valtavirran yhteiskuntaan. Tällaiset ajatukset ovat usein tutkijoiden ja poliitikkojen pelkoja, mutta niiden pohjalta luotuja teorioita pidetään usein sosiaalisen sekoittamisen politiikan lähtökohtana. (Wilson 1987 sit. Ostendorf ym. 2001, 373.) Monimuotoisen asuntokannan uskotaan tuovan alueelle erilaisia sosiaalisia ryhmiä. Tämän katsotaan tarjoavan positiivista sosiaalisuutta ja vähentävän sosiaalista stigmaa – asukkaiden uskotaan hyötyvän sekoituksesta.

Sosiaalisen sekoittamisen politiikka on ajanut pääkaupunkiseudun kaupunkipoliittista ajattelua ja kaavoitusta jo yli puolen vuosisadan ajan, jopa vahvemmin kuin muilla pohjoiseurooppalaisilla kaupunkiseuduilla. Kaupunkisuunnittelun lähtökohta on tuottaa tasapainoinen sosiaalinen rakenne. Vuodesta 1974 lähtien tätä on toteutettu Helsingissä perusteellisesti sekoittamalla eri asuntotyyppisiä arkkitehtonisesti samanlaisiin

kortteleihin, samalla häivyttäen selkeitä erontekoja aiempien omistus- ja vuokra-asuntotalojen väliltä. (Vaattovaara & Kortteinen 2003, 2131.)

Kyse on pitkälti eriytymiskehityksen torjumisesta, jota harjoitetaan uusien asuinalueiden suunnittelussa muun muassa kaavoittamalla hallintasuhteiden puolesta monipuolisia alueita. (Lönqvist & Laakso 2012.) Kun tätä eetosta vasten tarkastellaan aiemmin esiteltyä pääkaupunkiseudun jatkunutta ja syventynyttä segregatiota viimeisen 25 vuoden aikana välillä, voidaan huomata, että jokin sekoittamisessa on epäonnistunut tai toimii heikommin. Sekoittamispolitiikka ja sen toteuttaminen ovat lisäksi jatkuneet suhteellisen samanlaisena koko tämän ajan, joten mikään selkeä muutos politiikan harjoittamisessa ei selitä alueiden välisten erojen syvenemistä. (Kortteinen & Vaattovaara 2015; 2012.)

Miksi sosiaalinen sekoittaminen on siis epäonnistunut tai heikennyt tehtävässään? Kortteisen ja Vaattovaaran (2015) tulkinnan mukaan sen voi olettaa liittyvän rakenteelliseen ongelmaan, joka ylittää aluetason vaikutukset. Väestöryhmien väliset sosioekonomiset ja etniset erot ovat kasvaneet aiempaa suuremmiksi, minkä vuoksi eri ryhmien sijoittuminen samalle sekoittuneelle alueelle aiheuttaa aiempaa useammin poismuuttoa alueelta sekä tietynlaisten alueiden välttämistä. Tämän pohjana on Alan Murien (2008) ajatus siitä, että hyvinvointijärjestelmän sisäiset rakenteet, kuten kansallisen tason tulontasaukset ja sosiaalisen sekoittamisen politiikka määrittävät eriytymisen paikallisen mallin. Erojen kasvu sekoitetun rakenteen sisällä voi tästä näkökulmasta aiheuttaa kielteisiä naapurustovaikutuksia asukkaiden hyvinvointiin. (Kortteinen & Vaattovaara 2015.) Tämän on yleensä esitetty tuovan suhteellista haittaa nimenomaan alueiden parempiosaisille, joiden on nähty muuttavan sekoittuneesta ympäristöstä muualle (Andersson & Bråmås 2004, 518).

Sosiaalisen sekoittamisen politiikkaa on usein myös kyseenalaistettu (esim. Manley ym. 2011, Chesire ym. 2008; Chesire 2007). Kriittisten puheenvuorojen mukaan on epäselvää, onko nimenomaan alue tärkeässä roolissa huono-osaisuuden vähentämisessä. On myös kysytty pitäisikö sosiaalipoliittisissa linjanvedoissa painottaa universaalisuutta aluekeskeisyyden sijaan, eli keskittyä köyhyyden eikä vain alueellisen köyhyyden ehkäisemiseen. (Chesire 2007; Brannström 2012.) Paul Chesiren mukaan sosiaalista sekoittamista voi pitää tehokkaana tapana vähentää epätasa-arvoa vain, jos voidaan olla varma siitä, että nimenomaan maantieteellisesti keskittynyt köyhyys on hajaantunutta



köyhyyttä haitallisempaa tai sosiaalikustannuksiltaan kalliimpaa. Tämän lisäksi tulisi varmistua siitä, että monimuotoiset yhteisöt vähentävät köyhyyttä kustannustehokkaasti. Mikäli näistä ei saada varmuutta, asumista, asuntoja ja asuinalueita tulee hänen mukaansa kohdella kuten muitakin kulutushyödykkeitä. (Chesire ym. 2008; Chesire 2007.) Kyse on useasti kuitenkin siitä, mitä naapurustovaikutusten aspektia tarkastellaan. Chesiren kriittinen näkökulma keskittyy etupäässä tulojakaumaan ja ihmisten taloudellisiin mahdollisuuksiin, joiden vaikutusta alueen uskotaan välittävän.

Yksi sekoittamisen ongelmista on se, että tutkijat eivät ole yksimielisiä siitä, mikä naapuruston kontekstuaalisista aspekteista on ratkaiseva. Sosioekonominen taso, hallintasuhteet ja etninen koostumus mainitaan usein tällaisina, ja monesti sosiaalisella sekoittamisella pyritään jonkin, ellei kaikkien näiden aspektien kannalta heterogeenisiin alueisiin. Naapuruston tulojakauman ääripäillä on aiemmin esitetty olevan enemmän selitysvoimaa negatiivisia naapurustovaikutuksia ajatellen kuin esimerkiksi koulutuksella, etnisyydellä tai hallintasuhteilla (Andersson ym. 2007). Vuokra- ja omistusasuntojen suhdetta pidetään usein keskeisenä alueen sosioekonomista rakennetta määrittävänä piirteenä. On esitetty, että vaikka yhteys on olemassa, se ei kuitenkaan välttämättä ole yhtä suoraviivainen kuin luullaan. (Musterd & Andersson 2005a.) Asuntojen hallintasuhteiden on kuitenkin viime aikoina havaittu vaikuttavan epäjärjestyksen määrään alueella. Pienempi määrä omistusasuntoja ja vastaavasti suurempi määrä vuokra-asuntoja alueella lisää tilastollisesti havaittua epäjärjестystä ja laskee sosiaalista koheesiota ja kontrollia, mutta yhteys on pitkälti sosioekonomisesti huono-osaisen rakenteen välittämää. (Kempainen 2016, 39–40.) Tämän perusteella sopiva hallintasuhteiden sekoitussuhde voisi rauhoittaa aluetta. On kuitenkin epäselvää, voiko hallintasuhteisiin liittyvän epäjärjестystä lisäävän vaikutuksen lukea ainoastaan vuokra-asuntojen syyksi. Myös omistusasuntojen vähyys voi edustaa saman asian toista puolta. Voi olla, että asuntojen omistajat pyrkivät normittamaan aluettaan voimakkaammin kuin vuokralla asuvat, jotta asunnon hinta ei laskisi. Sekoittamista vastustetaankin usein myös tällaisista taloudellisista syistä. Asuinalueen vetovoima voi kärsiä ja asuntojen kysyntä laskea, mikäli sinne sijoitetaan jollain tavalla epätoivottuja väestönosia. Joillain alueilla on oltu huolissaan esimerkiksi päihderiippuvaisille tarkoitettujen hoitolaitosten, kodittomien yömajojen tai kehitysvammaisten yhteiskunnallisesti tuettujen asuntojen vaikutuksesta alueen asuntojen kysyntään. Tällaista näkökulmaa perustellaan paitsi turvallisuudella myös taloudellisilla

lähtökohdilla; tonttimaan ja asuntojen arvo laskee, mikäli alueella esiintyy poikkeavuutta. (Kopomaa 2005, 13.)

Sosiaalinen sekoittaminen on myös poliittisesti jokseenkin arkaluontoinen aihe, sillä se edustaa intuitiivisesti tasa-arvoa ja hyvinvointivaltion kansallista tehtävää: julkinen valta pitää huolen siitä, ettei eriytyminen syvene alueellisesti. Aiheen poliittisuus voi aiheuttaa syviä jakolinjoja sekoittamisen puolesta ja vastaan, mikä ei ole tutkimusta ajatellen hedelmällistä. Erityisen tärkeää olisi pystyä arvioimaan millä perusteella tehty sekoittaminen johtaa toimivimpaan lopputulokseen, mikäli tavoitteena on mahdollisimman tasapainoinen aluerakenne.

Aiemman tutkimuksen perusteella eriytyminen on siis ongelma, joka on syventynyt Helsingin seudulla jo 25 vuotta ja toimii etupäässä muuttoliikkeen kautta. Huono-osaiset alueet paitsi työntävät parempiosaisia muualle, myös houkuttelevat tavalla tai toisella huono-osaisempia asukkaita. Alueen sosioekonomisen tason voi huomata aiemman kirjallisuuden mukaan olevan hyvin keskeinen kontekstuaalinen tekijä tässä vaikutusketjussa. Alueen hallintasuhteiden sekoittuneisuus voi myös määrittää sosioekonomista puolta, mutta sen logiikka on toistaiseksi epäselvä. Karkean tulkinnan mukaan omistusasuntovaltaiset alueet ovat usein sosioekonomisesti parempiosaisia ja vuokra-asuntovaltaiset huono-osaisia.

Eriytymisen pohja on syntynyt rakenteellisesti ja asuntomarkkinoiden tarjonta on ohjannut kehityksen suuntaa. Julkishallinnon on mahdollista ohjata tarjontaa, mutta kysyntään vaikuttaminen on haastavaa. Sikäli kun rakenteelliset erot ohjailevat kysyntää kulttuurisesti, voidaan puhua vakiintuneesta segregaatista. (Kortteinen & Vaattovaara 2015, 570.) Epäjärjestys voi olla sosioekonomiseen rakenteeseen paikantunut ilmiö, joka ohjaa lähtömuuttoa ja rakenteistaa alueita.

### 3 Tutkimuksen näkökulma

Chicagon koulukunnan pioneeritutkijat Robert E. Park ja Ernest W. Burgess toteavat *The City* –artikkelikokoelmassaan (1970) modernin, kaavoitetun kaupungin näyttävän ylhäältä käsin tarkasteltuna ruudukolta. Ruutukaavan yksikkö on kortteli, joka saa kaupungin tuntumaan keinotekoiselta geometrinen palikoiden asetelmalta, jonka voi purkaa ja rakentaa koska vain uudestaan. Se, että sanan *kortteli* englanninkielinen vastine *block* tarkoittaa myös rakennuspalikkaa, ainoastaan alleviivaa tätä ajatusta. Kaupunki on kuitenkin muutakin kuin fyysinen rakenne. Se on yhtä lailla asukkaidensa tapojen ja tottumusten konstituoina ajatus, toimintaympäristö, jossa ihmisluonto ja fyysinen järjestys ovat keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Kaupunki ja sen pienin paikallisyksikkö, naapurusto, ovat fyysisten olomuotojensa ohella sosiaalisesti rakentuneita konstruktioita, joita niissä asuvat ihmiset tuottavat jatkuvasti. (Park & Burgess 1970.) Asuinalueen tai naapuruston uskotaankin vaikuttavan ihmisen elämään useiden mekanismien kautta. Nämä mekanismit ovat monilta osin sosiaalisia.

Monet Parkin ja Burgessin 1900-luvun alun luonnontieteitä ja kaupunkisosiologiaa yhdistelevistä teorioista saattavat olla vanhentuneita, mutta ajatus kaupungista sosiaalisena, itseään tuottavana rakennelmana on edelleen ajankohtainen. Parkin ja Burgessin ajatus resonoi myös nykyaikaista kaupunkisosiologiaa edustavan Robert J. Sampsonin (2012) ajatusten kanssa. Hän pitää naapurustoja sosiaalisesti tuottavina konstruktioina, jotka vaikuttavat olennaisesti asukkaan toimintaan. Näin ollen ihmisen toimintaa on vaikeaa eristää kontekstistaan ja naapuruston ominaisuudet voivat yhtä lailla välittyä niistä asioista, mitä yleensä pidetään yksilöllisinä ominaisuuksina. Tällaiset vaikutukset voivat olla naapurustovaikutuksia.

Naapurustovaikutustutkimus on monimuotoinen teema, joka kytkeytyy laajemmin yhteiskunnallisen keskustelun ja hyvinvointipolitiikan ympärille. Naapurustovaikutuksilla tarkoitetaan aluekontekstin itsenäistä kausaalista vaikutusta asukkaaseen. Usein tutkitaan ihmisen käyttäytymistä, terveyttä, työmarkkina-asemaa, sosiaalista nousua tai laskua, koulutusta tai hyvinvointia. Naapurustovaikutus ei ole käsitteenä selvä tai tarkkarajainen, sillä sellaiseksi voidaan käytännössä laskea hyvin monenlaisia ilmiöitä, jossa alueella on vaikutus yksilöön. Tutkijat eivät ole päässeet yksimielisyyteen siitä, miten ja millä mekanismeilla naapurustovaikutukset toimivat tai

millä näistä mekanismeista on vahvinta empiiristä näyttöä. (Galster 2010.) Tällaisen ambivalenssin vuoksi naapurustovaikutusten tutkimista pidetään usein hankalana; niistä tiedetään suhteellisen vähän ja tulokset ovat usein suuntaa-antavia. Tutkijat luokittelevat vaikutusten mekanismeja eri tavoin, ja naapurustovaikutuksia voidaankin pitää moninaisten liikkuvien osien ja suhteiden verkostona, johon vaikuttavat niin mekanismit kuin niille altistumisen ajallinen kesto, intensiteetti tai toistumistiheys (emt.). Julkisessa keskustelussa naapurustovaikutukset korostuvat usein sosiaalipoliittisten linjanvetojen ja asuntotuotannon näkökulmista. Pääpaino on taloudellisissa ja hallinnollisissa selittäjissä. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että negatiiviset, alueelliseen eriytymiseen liittyvät naapurustovaikutukset kiinnittyvät yhtä lailla alueen sosiaalisiin aspectteihin (Kortteinen ym. 2005a, 128).

Edellisessä luvussa taustoitin tutkimukseni kehystä, joka perustuu Helsingin sosioekonomiseen eriytymiskehitykseen. Nostin esiin, miten eriytymiskehityksen tutkimuksessa on havaittu poismuuton suuntautuvan vahvasti sosiaalisten ongelmien välttämisen kautta. Tässä tutkimuksessa käsittelen sosiaalista epäjärjestystä tällaisena sosiaalisena ongelmana, jolla voi olla oma roolinsa eriytymisen jäsentymisessä. Tässä luvussa esittelen tutkimukseni näkökulman ja tutkimusasetelman. Näkökulmani perustuu alueen sosioekonomisten piirteiden, sosiaalisen epäjärjestyksen ja turvallisuuden kausaaliseen yhteyteen, joka jatkuu hypoteesini mukaan muuttohalukkuudella. Epäjärjestys, turvallisuus, muuttomotiivit ja valikoituminen ovat kaikki olennaisia, toisiinsa vahvasti kytkeytyviä osatekijöitä, kun yritetään hahmottaa tätä teoreettista linjaa. Tällä vaikutusketjulla voi olla vaikutusta edellä esiteltyyn Helsingin eriytymiskehitykseen.

Sosiaalista epäjärjestystä käsitellessä selittäjänä on kuitenkin tärkeää avata, mitä sillä tarkoitetaan ja kuinka sitä on käsitteellistetty. Jatkumo täydentyy usein turvallisuudella, jota käsittelen omana osionaan. Käsittelen myös kotimaista muuttoliikkeen tutkimusta muuttomotiivien ja asumispreferenssien näkökulmasta, joita kartoittamalla pääsen käsiksi muihin, kontrolloitaviin seikkoihin, jotka voivat vaikuttaa muuttohalukkuuteen. Tässä osiossa käsittelen myös alueelle valikoitumista, jota pidetään usein painottumiseen liittyvänä ongelmana. Lopuksi esittelen näiden pohjalta luodun tutkimusasetelman.

### 3.1 Sosiaalinen epäjärjestys

Tämän tutkimuksen teoreettinen näkökulma perustuu alueellisen huono-osaisuuden, epäjärjestyksen ja turvattomuuden yhteyteen. Tämä jatkumo esiintyy sekä kaupunkisosiologian ja kriminologian klassikoissa että pääkaupunkiseutua käsittelevässä kotimaisessa tutkimuskirjallisuudessa. Chicagon koulukunnan Clifford Shaw'n ja Henry McKayn (1942) sosiaalisen disorganisaation teoria näkee naapurustokontekstin muun muassa rikollisuuden ja turvattomuuden selittäjänä. Sillä viitataan niihin käytäntöihin, jotka jäsentävät asuinalueen sosiaalista järjestystä. Sosiaalisesti disorganisaatioksi kutsutaan usein alueen asiantilaa, jonka keskeisiä piirteitä ovat muun muassa käytösnormien moninaisuus, yhteisymmärryksen puute sekä sosiaalisen kontrollin vajavaisuus. Naapurusto on ikään kuin kyvytön kontrolloimaan ihmisten käytöstä julkisilla paikoilla, mikä lisää epäjärjestyksen, rikollisuuden ja turvattomuuden todennäköisyyttä.

Richard Sennettin (1970) mukaan huoli epäjärjestyksestä on olennaisesti huolta hallinnan menettämisestä urbaanistuvassa maailmassa. Epäjärjestyksen aiheuttama huoli ja ahdistus kumpuavat kontrollin psykologisesta tarpeesta. Tällaista huolta voidaan pitää yrityksenä palauttaa myytti ”eristetyistä yhteisöistä” (engl. purified community), joissa tuntematon ja järjestyksen vastainen pidetään loitolla. Tällainen täysin solidaarinen yhteisö on tietenkin täysin kuvitteellinen, mutta tarve hallita epäjärjестystä aiheuttavia tekijöitä ja ihmisiä on ollut yleistä kautta historian. (Sampson 2012, 123.)

Sosiaalista epäjärjестystä pidetään usein uhkaavana tai rauhaa rikkovana käytöksenä. Epäjärjестystä voi olla esimerkiksi häirintä, solvaaminen, avoin prostituutio, julkinen päihtymys ja rähinöinti kaduilla. Sosiaalisen epäjärjестyksen ilmentäjiä fyysisessä ympäristössä voivat puolestaan olla esimerkiksi yleinen sotkuisuus ja ilkivallan näkyvät merkit. (Sampson 2012, 121.) Monesti epäjärjестykseen liitetään turvattomuuteen, pelkoon ja vaaraan liittyviä tunteita, minkä vuoksi käsitteitä käytetään usein rinnakkain. Kotimaisissa tutkimuksissa epäjärjестykseen on viitattu myös rauhattomuutena tai levottomuutena, joita on mitattu muun muassa ilkivallan, päihtyneen häiriökäyttäytymisen, väkivallan uhan ja pimeällä liikkumisen pelon indikaattoreilla (Kortteinen ym. 2005a, 126). On puhuttu myös alueelle kasautuneista sosiaalisista ongelmista, joita poismuuttaja haluaa välttää (Vilkama ym. 2013, 493). Sosiaaliset

ongelmat ovat yhtäältä laava määritelmä tällaisille naapuruston piirteille, mutta on suhteellisen turvallista olettaa, että niillä tarkoitetaan järjestykseen, viihtyisyyteen ja turvallisuuteen liittyviä tekijöitä, kuten yleistä rauhattomuutta, väkivallan uhkaa, julkista juopottelua ja rikollisuutta.

Sosiaalinen epäjärjestys kasaantuu aiemman tutkimuksen mukaan vahvasti alueille, joille huono-osaisuuskin kasautuu. Epäjärjestyksen piirteitä ennustavat muun muassa alueen kerrostalovaltaisuus, vuokra-asuntovaltaisuus sekä sosioekonomisesti huono-osainen asema. (Kempainen 2014, 9; Kempainen 2016, 40; Kortteinen ym. 2005a, 127.) Alueellisen epäjärjestyksen voi epäillä olevan alueelle kasautuneen huono-osaisuuden ja syrjäytyneisyyden lieveilmiö, joka voi yhtä lailla vaikuttaa rikollisuuden syntyyn.

Kansainvälisessä keskustelussa vaikutusvaltaisen *rikkinäisten ikkunoiden teorian* (engl. broken windows) mukaan epäjärjestys antaa signaalin siitä, että asukkaat eivät ole kiinnostuneita puuttumaan alueella tapahtuviin asioihin. Teorian puolestapuhujien mukaan sosiaalinen ja fyysisessä ympäristössä havaittava epäjärjestys voi täten lopulta houkutella alueelle rikollisuutta. Käsitys alueellisesta epäjärjestyksestä voi vaikuttaa alueen kehitykseen mahdollisten asunnonostajien, kiinteistönvälittäjien, vakuutusyhtiöiden, investoijien, poliisin ja poliitikkojen tasolla. Lisäksi se voi vaikuttaa alueen muuttovoittoon ja -tappioon. Suuri osa tutkimuksesta keskittyy siihen, tuottaako epäjärjestys rikollisuutta ja toisaalta siihen, vähentääkö epäjärjestykseen puuttuminen rikollisuutta. (Sampson 2012, 125–126.)

Robert J. Sampson (2012) pyrkii tarkastelemaan epäjärjestystä omana kokonaisuutenaan, joka ei ole kausaalisesti suorassa suhteessa rikollisuuteen. Hänen mukaansa on olennaista miettiä ensin voisiko epäjärjestys olla jonkinlainen osa rikollisuutta. Osa yleisistä epäjärjestyksen tunnusmerkeistä on rikollisuutta, kuten prostituutio, huumekauppa ja väkivaltaisuus. Toisaalta epäjärjestyksen määritelmään luetaan yhtä lailla myös lievemmat järjestyshäiriöt, kuten graffitit, roskaaminen, hylätyt talot ja ”vetelehtivä” nuoriso. Rikkinäisten ikkunoiden teoriassa osa epäjärjestyksestä on jo olennaisesti rikollisuutta. Tämän vuoksi voidaan argumentoida, että teoriassa esitetään osittain rikollisuuden synnyttävän rikollisuutta, mikä ei ole uskottava selitys. Toisaalta, vaikka lievät järjestyshäiriöt, kuten graffitit tai sotkeminen eivät olisi

seurauksiltaan vakavia, on mahdollista, että mekanismit, jotka tuottavat niitä, tuottavat yhtä lailla rikollisuutta. Näin ollen epäjärjestys ja rikollisuus olisivat vakavuustasoltaan eritasoisia saman prosessin ilmenemismuotoja. Vaikka epäjärjestyksellä on paljon määritelmällistä päällekkäisyyttä rikollisuuden kanssa, se ei kuitenkaan korreloi vahvasti vakavamman rikollisuuden kanssa. Epäjärjestyksellä ja ihmisiin kohdistuvalla rikollisuudella on monia yhteisiä ominaisuuksia. Näin ollen niitä selittävät monet yhteiset aluetason tekijät, etenkin keskittynyt huono-osaisuus ja yhteisöllisen toimintakyvyn ja kontrollin puute. (Sampson 2012, 126–129.)

Epäjärjestystä voi lähestyä rikostilastojen avulla, jolloin käsitellään toimenpiteisiin johtaneita ja ylipäätään viranomaisten tietoon tulleita tapauksia. Usein on kuitenkin olennaista tutkia alueen asukkaiden subjektiivista kokemusta asiasta. Kokemus epäjärjestyksestä on subjektiivisuudestaan huolimatta – ja toisaalta juuri sen vuoksi – arvokasta tietoa. Asukas on usein asiantuntevin henkilö arvioimaan mikä alueella on ongelmallista, millaiset asiat koetaan järjestyksen mukaiseksi tai siitä poikkeavaksi. Sampson esittää, että se pohja, jolta epäjärjestystä havainnoidaan, on kontekstuaalisesti yhteiskunnallisten olojen muokkaama. Näin ollen käsitykset järjestyksestä ja sen puutteesta voivat vaihdella sosiaalisen kontekstin mukaan. (Sampson 2009; 2012.) Tämä käsitys vastustaa ajatusta siitä, että epäjärjestyksen voisi konkretisoida ympäristön luonnolliseksi osaksi tai ominaisuudeksi. (Sampson 2012, 122–123.) Olennaista on sen sijaan tiedostaa, että alueellinen epäjärjestys ja siihen liittyvä merkityksenanto ovat sosiaalisesti rakentuvia prosesseja, joissa tulee ottaa kulttuuri, toimintaympäristö ja kulttuuri huomioon. Myös ihmisen yksilölliset piirteet voivat vaikuttaa tähän, mutta se, mitä mielletään helposti yksilöllisten taustatekijöiden vaikutukseksi, voi yhtä hyvin heijastaa aluekontekstin vaikutusta. Tilastollisessa mielessä tätä voi tarkastella tulosten tarkkuuteen mahdollisesti vaikuttavana vinoumana, jolloin sosiaalinen konteksti määrittää pitkälti millainen merkitys epäjärjestykselle annetaan. Teemu Kemppainen (2016, 49) on kuitenkin esittänyt, että tällainen merkityksenanto tuskin pätee täysin samalla tavalla siihen, onko ihminen havainnut jonkin epäjärjestyksen piirteen alueellaan. Sampson (2012, 130) käyttää esimerkkinä graffitia, joka voi tarkoittaa yhdellä alueella epäjärjestystä ja toisella tervetullutta särmikkyyttä. Tämä logiikka ei Kemppaisen mukaan kuitenkaan välttämättä toimi, jos kysytään, onko asukas ylipäätään havainnut graffitia alueellaan.

Sampsonin mukaan epäjärjestyksen hahmottaminen muodostaa perustavanlaatuisen ulottuvuuden sosiaaliselle epätasa-arvolle. Kyse ei ole ainoastaan epäjärjestyksen ja köyhyyden tavanomaisesta havainnoinnista vaan ennen kaikkea prosessista, joka muokkaa alueiden maineita, vahvistaa stigmoja ja vaikuttaa alueiden kehitykseen. Epäjärjestyksen kokeminen on tällöin lopulta epätasa-arvoa. (Sampson 2012.) Se voi olla yhtä lailla myös asukkaiden hyvinvointiin liittyvä ongelma. Jatkuva rauhattomuus voi aiheuttaa pelkoa liittyä ulkona ja heikentää elämänlaatua. Esimerkiksi rikollisuuden pelko voi kaventaa fyysistä ja sosiaalista elämänpiiriä, minkä on todettu heikentävän hyvinvointia ja psyykkistä terveyttä. (Kemppainen ym. 2014 sit. Stafford ym. 2007; Liska ym. 1988.)

Naapurustot eivät kuitenkaan ole täysin voimattomia epäjärjestyksen edessä. Asukkaiden on havaittu luovan löyhiin sosiaalsiin suhteisiin pohjautuvaa toimintaa, eräänlaista sääntelyä, joka määrittää paikallisia käytösnormeja. On puhuttu yhteisöllisestä toimintakyvystä (engl. collective efficacy). Sillä tarkoitetaan asukkaiden kollektiivista kiinnostusta siihen, mitä naapurustossa tapahtuu ja toisaalta kykyä puuttua siihen. Tällaista toimintaa voi olla esimerkiksi paikallinen rikollisuuden ehkäiseminen. On kuitenkin epäselvää, parantavatko tiiviit sosiaaliset siteet yksiselitteisesti tällaisen toimintakyvyn tuloksia. Sampsonin mukaan normatiivinen sääntely perustuu pikemminkin epäsäännölliseen kanssakäymiseen ja löyhiin siteisiin kuin henkilökohtaiseen sitoutumiseen tai suoranaisiin ystävyysuhteisiin. Hän esittää, että kaikkien naapurien tunteminen urbaanissa ympäristössä on käytännössä haastavaa eivätkä tiiviit suhteet välttämättä ennakoivat parempaa normittamisen tulosta. Hän arvioi, ettei suurin osa halua olla naapuriensa kanssa läheisissä väleissä, vaan pitävät keskinäistä luottamusta tärkeämpänä. Luottamuksen ja solidaarisuuden kannalta naapuruston kulttuurinen konteksti on kuitenkin ratkaiseva, eikä yksiselitteistä vastausta ole olemassa. (Sampson 2012, 149–152.)

Epäjärjestys voi olla eräänlainen viesti naapuruston sosiaalisesta disorganisaatiosta, eli kontrollin ja sosiaalisen pääoman puutteesta sekä käyttäytymisnormien yhtenäisyyden vajavaisuudesta. Alueen heikon sosioekonomisen aseman, asukaspohjan vaihtuvuuden ja etninen heterogeenisyyden on esitetty johtavan sosiaaliseen disorganisaatioon. Epäjärjestys voi siis olla disorganisaation näkyvä jälki, joka kertoo alueen paikallisten yhteisöjen puutteellisesta kontrollista ja hallinnan tehottomuudesta. (Kemppainen ym.



2014.) Epäjärjestys voi näin vaikuttaa näkyvää olomuotoaan voimakkaammin alueen vetovoimaan. Tällaiset visuaaliset epäjärjestyksen merkit voivat aiheuttaa turvattomuuden tunnetta ja suoranaista pelkoa (Brunton-Smith & Sturgis 2011).

### **3.2 Turvattomuus**

Epäjärjestyä ja turvattomuutta käsitellään tutkimuskirjallisuudessa usein rinnakkain, sillä niiden katsotaan syntyvän samankaltaisissa konteksteissa. Usein tähän jatkumoon liitetään myös rikollisuus. Kuten epäjärjestyä, myös turvattomuutta ja turvallisuutta voidaan käsitellä muun muassa rikostilastojen valossa, mutta ilmiön ymmärtämisen kannalta on tärkeää huomioida ihmisen kokemus turvattomuudesta (Kemppainen ym. 2014, 5). Epäjärjestys ja turvattomuus ovat usein vahvasti sidoksissa toisiinsa, ja epäjärjestyksen vaikutuksen tutkiminen on hankalaa ilman turvattomuuden kokemusten huomioimista. Monissa tutkimuksissa turvattomuuden indikaattorit ovatkin varsin samanlaisia, elleivät jopa samoja kuin epäjärjestyä tutkittaessa. Kotimaisen tutkimuksen mukaan tällaisia turvattomuuden kokemuksia kuvastavat muun muassa maininnat uhkaaviksi koetuista ihmisryhmistä, nuorisosta, juopuneista sekä huumeiden käyttäjistä. Turvattomuutta ja rauhattomuutta on myös tutkittu yhtäaikaisesti, mikä kuvastaa niiden rinnakkaista luonnetta hyvin. (emt., 10; Kortteinen ym. 2005a.) Ne eivät ole kuitenkaan aina samastettavissa, sillä osa epäjärjestyksestä voi olla luonteeltaan rauhatonta, mutta ei varsinaisesti pelottavaa.

Rinnakkaisuus on kuitenkin perusteltua ja pohjaa yleensä ajatukseen jatkumosta; epäjärjestyksen on usein havaittu ennakoivan myös turvattomuutta (Brunton-Smith & Sturgis 2011; Brunton-Smith & Jackson 2012; Kemppainen 2016). Turvattomuus paikantuu etupäässä huono-osaisille alueille pitkälti samalla logiikalla kuin epäjärjestys (Kortteinen ym. 2001; Kääriäinen 2002). Tämän lisäksi urbaaniin ympäristöön liitetään paitsi rauhattomuuden ja epäjärjestyksen kaltaisia ominaisuuksia, myös konkreettista pelkoa ja turvattomuuden tunnetta. Kaupungeissa koetaan enemmän turvattomuutta kuin maaseudulla (Koskela 2009). Häiriökäyttäytymisen ja epäjärjestyksen fyysisten merkkien lisäksi alueen fyysisen rakenteen on havaittu aiheuttavan turvattomuuden tunteita. Turvattomuuden on todettu paikantuvan sekä Helsingissä että koko Suomessa

alueellisesti kerrostaloalueille, sosiaalisesti tuettujen vuokra-asuntojen sekä raideliikenneasemien läheisyyteen (Kemppainen ym. 2014; Strandell 2011).

Turvattomuuden kokemuksissa on havaittu myös suuria eroja sukupuolten välillä. Suomalaisia asuinympäristöjä kartoittaneen asukasbarometrin mukaan naisista miltei neljäsosa kokee turvattomuutta alueellaan, kun miehillä vastaava osuus on vain neljä prosenttia. (Strandell 2011, 11.) Kansainvälisessä kirjallisuudessa naisten on havaittu reagoivan epäjärjestyksen merkkeihin turvattomuudella voimakkaammin kuin miesten. Turvattomuuden sukupuolittuneisuuden tulkinnasta ei ole konsensusta, mutta sitä on käsitelty muun muassa haavoittuvuuden näkökulmasta, jolla viitataan siihen, miten sosiodemografiset taustatekijät vaikuttavat pelkoihin. (Brunton-Smith & Sturgis, 2011.)

Asumispreferensseihin ja -tyytyväisyyteen liittyvissä tutkimuksissa (Keskinen 2016; Kortteinen ym. 2005a) turvallisuus ja rauhallisuus korostuvat asuntoon liittyvien tekijöiden ohella, minkä perusteella voidaan olettaa, että niiden puute voi saada asukkaan halukkaaksi muuttamaan toisaalle. Epäjärjestystekijät voivat vaikuttaa alueen maineeseen, arvostukseen ja lopulta asuntojen hintoihin, mikä lopulta määrittää sen, kuka alueelle voi muuttaa.

Valikoituminen voi liittyä sosioekonomisen luokan lisäksi myös elämäntilanteeseen, kuten perheellistymiseen. Vilkan ym. (2013) tulosten perusteella on todennäköistä, että lapsiperheet reagoivat epäjärjestykseen tai turvattomuuteen muuttohalukkuudella muita kärkeämmin myös Helsingissä. Asukkaiden omakohtaiset arviot asuinalueensa kehityksestä ovat osoittautuneet objektiivisia mittareita olennaisemmiksi muuttohalukkuutta ennustaviksi tekijöiksi. (emt., 176.) Tämä puoltaa myös tässä tutkimuksessa kyselyaineiston ja yksilötason muuttajien käyttöä. Esimerkiksi kokemukset epäjärjestyksestä ja turvattomuudesta ovat viime kädessä subjektiivisia arvioita, joihin aluekontekstin piirteet voivat kuitenkin vaikuttaa.

### **3.3 Muuttomotiivit**

Keskityn tässä tutkimuksessa asuinympäristön epäjärjestyksen aiheuttamaan työntövaikutukseen. Koska suurin osa muutosta tuskin johtuu siitä, on tärkeää tunnistaa

sen lisäksi myös muita tekijöitä, jotka voivat vaikuttaa muuttohalukkuuteen. Esittelen seuraavaksi lyhyesti muuttomotiivien tutkimusta.

Muuttoliike on perusmääritelmänsä mukaan väestön siirtymistä maantieteelliseltä alueelta toiselle. Tätä edeltää päätöksenteko, joka tapahtuu hierarkkisesti järjestäytyneiden arvojen pohjalta. (Kytö 1998, 28–29.) Asunnonvaihtoa käsittelevässä tutkimuksessa on usein eroteltu kaksi vaihetta: vaihe, jossa tietyt tekijät vaikuttavat päätökseen etsiä uutta asuntoa sekä uuden asunnon etsimis- ja arviointivaihe. Tässä tutkimuksessa keskitytään yksinomaan tämän jaottelun ensimmäiseen vaiheeseen, eli muuttohalukkuuden taustalla oleviin tekijöihin. Jo tässä vaiheessa on olennaista korostaa, että halukkuudella ja lopullisella päätöksenteolla on selkeä ero. Päätöksenteko kertoo käytettävissä olevista resursseista, elämäntilanteesta ja mahdollisuuksista, kun taas muuttohalukkuus voi ilmentää mahdollisuuksista riippumatonta tarvetta päästä vaihtamaan aluetta tai asuntoa.

Muuttoliikkeen tutkimuksen klassikoiden mukaan muutto perustuu useimmiten elämäntilanteen muutokseen ja pyrkimykseen parantaa asuinolosuhteita (Rossi 1980). Yleisimmät muuttomotiivit ovat Hannu Kytön (1998, 40) kiteytyksen mukaan työhön ja ammattiuraan liittyvät motiivit, asuntoon ja asuinympäristöön liittyvät motiivit, elämäntilanteesta tapahtuviin muutoksiin liittyvät motiivit sekä pakkomuutot.

Muuttoa ja muuttoliikettä on tarkasteltu eri tieteensaloilla eri näkökulmista. Aiheesta on useita erilaisia teorioita ja malleja, mutta varsinaista yleist teoriaa ei ole. Taloustieteessä muuttoliike nähdään usein reaktiona markkinavoimille, maantieteessä keskitytään sen alueellisiin seurauksiin ja psykologiassa puolestaan muuttajan kokemuksiin. Sosiologiassa muuttoliikettä tutkitaan yhteiskunnallisena, sosiaalisena ja kulttuurisena ilmiönä. (Kytö 1998, 32.)

1990-luvulta alkaen muuttoliikkeen tutkimuksessa ja siihen liittyvässä asuinalueiden segregaatiossa on otettu huomioon kulttuurinen näkökulma, joka korostaa muun muassa elämäntavan, kulutuksen ja arkielämän käytäntöjen merkitystä ihmisen valinnoissa ja arvoissa. Ympäristön on havaittu vaikuttavan, mutta kulttuurinen puoli toimii myös toiseen suuntaan – ihmisen tekemät päätökset muovaavat yhtä lailla ympäristöä ja sen sosiaalista todellisuutta. Vaikka alueen status määräytyy useammin mielikuvien kuin

faktojen perusteella, muuttajat aiheuttavat muutoksia alueilla joille muuttavat ja joilta lähtevät. Muuttajia houkuttelevia alueita pidetään usein korkean statuksen alueina ja asukkaitaan menettäviä alueita puolestaan matalamman statuksen alueina. (Kytö 1998, 35.) Asuinalueisiin liitetyt mielikuvat voivat vaikuttaa alueiden arvostukseen ja asuntojen hintoihin, mikä puolestaan vaikuttaa siihen, mille alueelle kenelläkin on mahdollisuus muuttaa (Koskela 2009). Sosioekonomisesti parempiosaiset odottavat alueeltaan usein korkeampaa statusta ja lapsiperheet kiinnittävät erityistä huomiota fyysiseen ympäristöön. Useimmiten varsinkin lapsiperheiden on havaittu kaipaavan turvallista ja helppoa aluetta sekä tilavaa asuntoa. (Kytö 1998.) Aiemmassa tutkimuksessa keskiluokkaisten lapsiperheiden on epäilty välttävän huono-osaisuuden keskittymiä (Vaattovaara & Kortteinen 2012; Vilkama ym. 2013). Tämä voi johtua paitsi siitä, että lapselle halutaan turvata rauhallinen kasvuympäristö, mutta myös siitä, mitä asukas katsoo omalle elämäntyylilleen sopivaksi.

Hyväosaisen väestönosan on lisäksi havaittu eriytyneen pääkaupunkiseudulla omille alueilleen, mikä kytkeytyy myös valikoivan muuton tematiikkaan. Asuinpaikan on ajateltu heijastavan elämäntyyliä jo senkin vuoksi, että asuminen vie suuren osan useiden ihmisten käytettävästä varallisuudesta. Tällöin kyse ei ole välttämättä ainoastaan asumispreferensseistä vaan myös laajemmin elämäntavasta. Bourdieun distinktioteoriaa (1984) mukaillen, koulutetun ja varakkaan väen on esitetty omaksuvan legitiimin maun, joka osaltaan voi selittää laajemminkin länsimaisen yhteiskunnan rakentumista. (Kortteinen ym. 2005b.) Tällöin varakkaan ihmisen valikoituminen hyvämaineiselle alueelle ei ole välttämättä ainoastaan asumiseen ja taloudellisiin resursseihin liittyvä asia, vaan myös erottautumista muista, mikä ilmentää sitä, millaisella alueella on tiettyssä viiteryhmässä sopivaa tai arvostettua asua.

Asuntojen hallintamuodon sekä ruokakunnan iän ja elämänvaiheen on havaittu selittävän muuttoalttiutta. Muuttoalttiimpien ihmisten on uskottu hakeutuvan vuokra-asuntoihin, sillä niistä on helpompi muuttaa pois kuin omistusasunnosta. Toisaalta esimerkiksi nuoret muuttavat useimmiten aluksi vuokralle, ja vasta myöhemmin omistusasuntoon. Iällä ja muuttohalukkuudella on näin ollen havaittu negatiivista korrelaatiota. Tätä on selitetty kasautuneen jatkuvuuden periaatteella, jonka mukaan muuttohalukkuus on kääntäen verrannollista tiettyssä paikassa asutun ajan pituuteen; muuttohalukkuus vähenee elämänvaiheiden myötä. Se on useimmiten korkeimmillaan

ennen lasten syntymistä ja lasten syntymän aikana. Ikä ja elämänvaiheet toki korreloivat, mutta ikään liittyvän muuttoalttiuden on esitetty johtuvan myös muista toisistaan riippumattomista tekijöistä. Hannu Kytö (1998, 39–40) esittää, että vanhemmat ihmiset ovat usein asuneet pitkään asunnossaan ja kiintyneet siihen, mikä vähentää muuttohalukkuutta. Muuttohalukkuus perustuu useasti asumistilan vaatimusten muutoksiin, mikä puolestaan liittyy elämäntilanteen muutoksiin. Lisäksi nuoret perheet pyrkivät löytämään asuntonsa yksityisiltä vuokramarkkinoilta, sillä eivät pysty tai halua muuttaa omistusasuntoihin tai julkisen sektorin tuottamiin asuntoihin. Nämä tekijät ovat pitkälti ihmisen elämäntilanteeseen ja päätöksentekoon liittyviä tekijöitä.

Varsinainen toteutunut muutto asunnosta ja asuinalueelta toiselle liittyy usein asunnon ominaisuuksiin tai pyrkimykseen vaihtaa talotyyppiä, hallintasuhdemuotoa tai sijaintia. Toisaalta elämäntilanteen ja perhemuodon muutos korostuvat, mutta myös asuinalueella voi olla selkeä työntövaikutus. Näiltä alueilta muuttaneiden motiivit perustuvat pitkälti alueen sosiaaliseen ympäristöön liittyviin tekijöihin, kuten sosiaalisiin ongelmiin, alueen huonoon maineeseen, epäsiisteyteen ja turvattomuuden tunteeseen. (Vilkama ym. 2013.) Helsingin turvallisuustutkimuksen mukaan asumistyytyväisyys perustuu turvallisuuteen ja naapurisuhteisiin (Keskinen 2016). Näitä on pidetty vetovoimatekijöinä ja korkeamman statuksen alueiden ominaisuutena (Kytö 1998, 39–40). Lisäksi ne vastaavat aiempaa tutkimusta suomalaisten turvallisuuteen ja rauhallisuuteen perustuvista asumisihanteista, joka perustuu luonnonläheiseen pientalovaltaisuuteen. Pääkaupunkiseudun asukkaiden asumistoiveissa korostuvat liikenneyhteyksiin, luonnonläheisyyteen, ulkoilumahdollisuuksiin, palveluihin sekä maineeseen liittyvät ominaisuudet. Rauhallisuus ja turvallisuus kuitenkin nousevat kaikkein yleisimmäksi toiveeksi. Tällaisia preferenssejä vasten sosiaaliseen rauhattomuuteen ja turvattomuuteen liittyvien kokemusten vaikutus asukkaiden muuttohalukkuuteen ei tunnu yllättävältä. (Kortteinen ym. 2005a.)

Pääkaupunkiseudun sisäinen lähtömuutto perustuu useimmiten ympäristön, asunnon ja perhetilanteen muutoksiin. Asunnon vaihdon yhteydessä pyritään hakeutumaan viihtyisämmälle alueelle. (Kytö & Väliniemi, 30.) Asuntojen hintataso sekä asumistyytyväisyys ovat aiemman muuttoliiketutkimuksen mukaan keskeisiä muuttopäätöksiä ohjaavia syitä. Asuinympäristön epäviihtyisyyden, turvattomuuden

sekä sopivan asuntotarjonnan on havaittu luonnehtivan lähes kaikkia pääkaupunkiseutuja muokkaavia muuttovirtoja. Helsingistä muutetaan etenkin Espooseen ja Vantaalle, ja pääkaupunkiseudulta kehyskuntiin nimenomaan viihtyisämpien ja turvallisempien alueiden perässä. (Kytö & Väliniemi 2009, 60.) Osa Espooseen, Vantaalle ja kehyskuntiin suuntautuvan muuton motiiveista linkittyy halvempaan tonttimaahan ja rakentamismahdollisuuksiin. Muuttajien talotyyppi ja omistusmuoto muuttuvat etenkin ympäristökuntiin muutettaessa, useimmiten kerrostalosta rivi- tai omakotitaloon. Helsingin sisällä talotyyppi ei kuitenkaan useimmiten muutu muuttaessa. Talotyypin muutos on usein kytköksissä perhetilanteen muutokseen. Omistusasuntoon muuttaminen on yleistä; sen on havaittu kaksinkertaistuneen sekä pääkaupunkiseudun sisäisessä, että ympäryskuntiin kohdistuvan muuttoliikkeen myötä. (Kytö & Väliniemi 2009, 38.)

Muuttaminen Helsingistä Espooseen ja Vantaalle, sekä laajemmalla skaalalla pääkaupunkiseudulta kehyskuntiin tukee osaltaan hypoteesia alueiden osittaisesta työntövaikutuksesta. Etenkin pientalovaltaisessa asumisihanteessa urbaanin kerrostaloalueet näyttäytyvät eri tavalla rauhattomina ja epäviihtyisinä kuin esimerkiksi omakotitaloalueet. On syytä olettaa, että alueellinen sosiaalinen epäjärjestys on keskeinen tekijä muutossa, jonka pontimena on hakeutua rauhalliselle alueelle.

### **3.4 Valikoituminen**

Ihminen ei asu sattumalta tietyllä alueella. Yleensä puhutaan valikoivasta muuttoliikkeestä, millä voidaan viitata siihen, että saman tyyppisillä ihmisillä, perheillä ja kotitalouksilla on yleensä samankaltaisia tarpeita ja mieltymyksiä asumiseen liittyen. Toisaalta ihmisillä on myös hyvin selkeitä käsityksiä siitä millaiset alueet eivät vastaa näitä vaatimuksia. Eritaustaiset kotitaloudet sijoittuvat tyypillisesti erilaisille asuinalueille (Kortteinen ym. 2005b). Valikoitumiseen vaikuttavat muun muassa alueen fyysiset ominaisuudet, palvelut, asuntokanta ja toisaalta myös maine. Lisäksi yksilön tausta rajaa sitä mihin on mahdollista muuttaa. Useimmiten alueelle valikoidutaan esimerkiksi sosioekonomisin perustein – vähävaraisella on harvemmin varaa muuttaa merinäköalan tarjoavaan asuntoon, joka on rakennettu kalliille tonttimaalle. Vastaavasti ongelmallinen alue valikoi yhtä lailla asukkaansa. Tällaisilta alueilta muuttavat pois

todennäköisemmin sosioekonomisesti muita parempiosaiset asukkaat, kun taas niille muuttavat ovat muita todennäköisemmin työttömiä, sosiaaliavustusten varassa ja keskimäärin pienempituloisia. Tällainen kahteen suuntaan toimiva valikoituminen tuottaa ja kärjistää naapurustojen ongelmallista luonnetta. (Andersson & Bråmås 2004.)

Naapurustovaikutustutkimuksessa tällainen yksilöllinen valikoituminen (engl. individual selection) on monesti nähty ongelmana. Aluekontekstin ei tällöin uskota vaikuttavan sosiaaliin ongelmiin, vaan käytännössä vaan heijastavan ainoastaan sen asukkaiden ongelmia. Asukkaiden nähdään vain valintansa myötä luovan tietynlaisen ympäristön muuttokäyttäytymisellään, mikä tuottaa naapurustovaikutuksille painottuneisuutta tai vinoumaa (engl. bias). (Sampson 2012, 374.) Näiden ominaisuuksien kasautuminen samalle alueelle saattaa näyttää tilastoissa naapurustovaikutukselta. Joidenkin (esim. Hedman & Van Ham 2012) tutkijoiden mielestä tämä voi viedä pohjaa naapurustovaikutuksilta. Jos alueelle on valikoitunut esimerkiksi syrjäytyneitä ihmisiä, olisi tämän logiikan mukaan virhepäätelmä pitää sosiaalisia ongelmia aluekontekstin tuottamana. Painottuminen vaikuttaa usein teknisesti muun muassa siihen, mitä asioita vakioidaan ja otetaan huomioon esimerkiksi tilastollisessa tarkastelussa. Naapurustovaikutustutkimuksessa tavallinen tutkimustapa onkin ollut kontrolloida havaintoihin pohjaavasta aineistosta yksilötason muuttujia pois, jotta alueen itsenäinen vaikutus tutkittavaan asiaan saataisiin rajattua esiin.

Yksilöllinen valikoituminen on kuitenkin pikemminkin tärkeä ulottuvuus naapurustovaikutuksien ymmärtämisessä, jota ei tule käsitellä ainoastaan painottavana ja sekoittavana tekijänä. Painottumiseen keskittyminen on puutteellinen lähestymistapa, sillä koko valikoituminen on olennaisesti juurtunut alueen sosiaaliseen kontekstiin ja voisi ajatella, että valikoituminen on sosiaalisen kontekstin aikaansaamaa. Ajatus siitä, että asukkaat luovat valinnallaan tietynlaisen ympäristön herättää kysymyksen siitä, miksi valinta mitätöisi ympäristön vaikutuksen. Koko asuinympäristömme ja kokemusmaailmamme on täynnä sosiaalisia merkityksiä ja rakenteellisia eroja. Valikoivan muuttoliikkeen vaikutus ei vie pohjaa naapurustovaikutuksilta, sillä nimenomaan naapuruston voi nähdä olevan päävaikutin siihen mihin ja miksi ihmiset muuttavat. Se, että ihmiset valikoivat asuinpaikkansa perustuu usein olennaisesti naapuruston piirteisiin tai sosiaaliseen asemaan. (Sampson 2012, 374–375.) Lisäksi alueita vältetään samalla logiikalla. Ihmiset muuttavat monenlaisten syiden vuoksi,

mutta olisi erityisen puutteellista jättää alueen ominaispiirteet huomioimatta. Tämän logiikan mukaan ei ole myöskään järkevää yrittää ”ylikontrolloida” kaikkia yksilöllisiä piirteitä, sillä ne voivat yhtä lailla välittää alueen vaikutusta. (Sampson 2002, 467–469.)

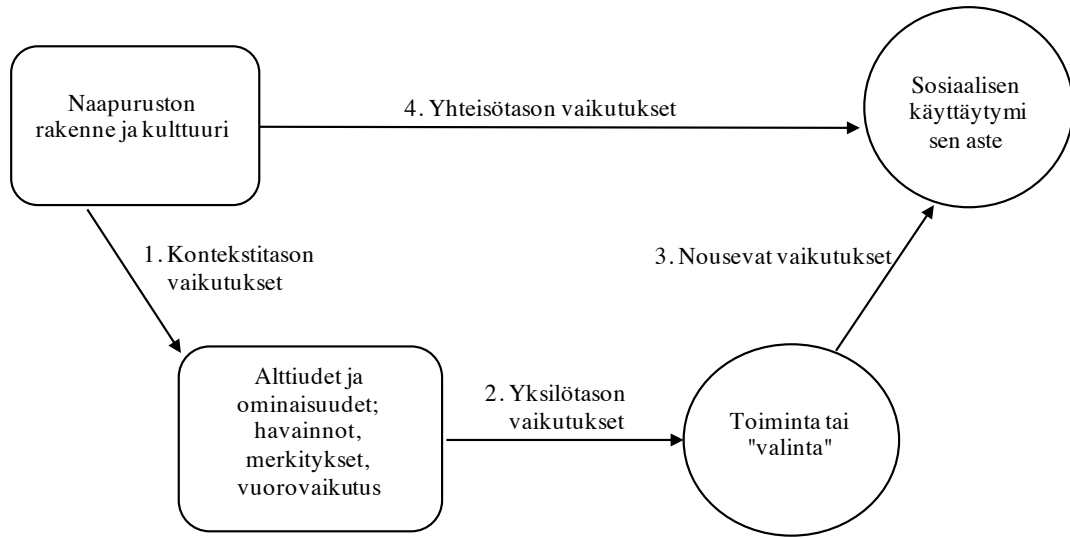
Naapuruston valikoituminen on itsessään problemaattista ja mikrotason yksilöllisiin valintoihin perustuva muutto on lopulta yhteydessä laajempaan makrotason kokonaisuuteen. (Sampson 2012, 62–66.) Naapurustovaikutuksia ei tulisi tarkastella näin ollen ainoastaan suoraviivaisina rakennedeterministisinä vaikutuksina, vaan monimutkaisina mikro- ja makrotasolla samanaikaisesti toimivina suhteina. Tämän ajatuksen mukaan asukkaat ja aluekonteksti eivät ole toisistaan erillään vaan niitä luonnehtii pikemminkin jatkuva vuorovaikutus. Valikoitumisen aiheuttama vinouma on näin ollen yksi naapurustovaikutusten muoto jo itsessään (Sampson 2012, 375).

### 3.5 Tutkimusasetelma

Tässä tutkimuksessa tutkin tilastollisesti sitä, kuinka alueen sosiaalinen epäjärjestys vaikuttaa asukkaan halukkuuteen muuttaa pois alueelta. Hypoteesini on, että epäjärjestys toimii alueen sosioekonomista kontekstia välittävänä naapurustomekanismina, joka lisää asukkaan muuttohalukkuutta. Tarkastelen siis aluekontekstin välillistä vaikutusta ihmisen käyttäytymiseen. Tällöin sosioekonomiset piirteet edustavat makrotasoa, jotka vaikuttavat alueen epäjärjestyksen tasoon, mikä havaitaan yksilöllisesti mikrotasolla. Asukkaan kokema muuttohalukkuus alueelta epäjärjestyksen naapurustomekanismin välityksellä on mikrotason vaikutus, jolla on makrotason seurauksia. Tässä tutkimuksessa käsitellään siis mikrotasolla asukkaan kokemusmaailmaa tietynlaisessa makrotason sosioekonomisessa ympäristössä. Kuvattu huono-osaisuuden kierre kattaa näin ollen makro- ja mikrotason vaikutuksia. Kuvassa 1 esittelen analyysini rakenteistavan Robert J. Sampsonin (2012) mallin mikro- ja makrotason vaikutuksista, joka on mukaelma James Colemanin alun perin tekemästä mallista. Se sisältää ylätasolla makrotason, eli kontekstin vaikutuksia ja alatasolla yksilötason vaikutuksia. Makrotaso voi vaikuttaa ylhäältä alas mikro- eli yksilötasolle (vaikutus 1), mutta myös makrotasolla, ilman yksilötason toimintaa (vaikutus 4). Yksilötasolla vaikutukset (vaikutus 2) voivat olla jonkin yksilöllisen havainnon vaikutusta toimintaan tai valintaan. Tällaista voi olla esimerkiksi tässä tutkimuksessa



käsiteltävä epäjärjestyksen vaikutus muuttohalukkuuteen, joka tapahtuu tietynlaisen naapuruston sosioekonomisen rakenteen seurauksena.



Kuva 1. Naapuruston mikro- ja makrotason vaikutussuhteet (Sampson 2012, 63)

Sampson painottaa naapuruston vaikuttavan sosiaalisena kontekstina, joka ei ole ainoastaan sitä konstituovien ihmisten tulosta, vaan kokonaisuus, jolla voi olla oma selitysvoimansa. Tätä vasten naapuruston vaikutukset eivät ole aina ainoastaan sinne valikoituneiden asukkaiden ominaisuuksiin tai toimintaan perustuvia vaikutuksia (vaikutukset 1 ja 2), jotka lopulta voivat palata kontekstiin (vaikutus 3).

Naapurustokonteksti voi vaikuttaa myös itsenäisillä mekanismeilla ilman, että sen vaikutus palautetaan aina yksilötason toimintaan. (Sampson 2012, 62–66.)

Tämä tutkimus perustuu käytännössä kuvan 1 kahteen ensimmäiseen vaikutukseen, sillä tarkastelun kohteena on asukkaan halukkuus muuttaa. On kuitenkin tärkeää tiedostaa, että naapurustokontekstilla voi olla itsenäisesti eriytymiseen liittyviä kontekstitason vaikutuksia, joita ei voi palauttaa yksittäiseen ihmiseen. Kuvaan naapuruston rakennetta ja kulttuuria alueen sosioekonomisella koostumuksella. Tällainen konteksti vaikuttaa alueen alttiuksiin ja ominaisuuksiin, jotka näkyvät asukkaan kokemusmaailmassa epäjärjestyksenä. Epäjärjestyksen kokemuksella voi puolestaan olla yksilötason vaikutus muuttohalukkuuteen alueelta pois, joka on tietystä mielessä toimintaa tai valintaa, joka edeltää mahdollista toteutunutta muuttoa.

Toteutuneen muuton tapauksessa nousevat vaikutukset voisi olla mahdollista kartoittaa. Tällaista voisi olla esimerkiksi keskiluokkaisia lapsiperheitä valikoiva muuttoliike. Tällä tavalla olisi mahdollista päästä kiinni siihen, kuinka yksilötekijät palaavat rakenteeseen, mikäli naapuruston sosioekonominen koostumus muuttuu valikoivan muuton seurauksena. Tässä tutkimuksessa tätä ei kuitenkaan käsitellä, vaan analyysi on rajattu kahteen ensimmäiseen vaikutukseen.

Yksilöllisillä ominaisuuksilla on kiistatta tärkeä rooli hyvinvoinnin kannalta. On kuitenkin olennaista ottaa huomioon naapuruston kulttuurinen konteksti ja se, että kokemus alueesta on sosiaalisesti rakentunut. Sampson (2012) pitää naapurustoja sosiaalisesti tuottavina ja valikoitumista jo itsessään naapurustovaikutuksena. Naapurusto on tässä yhtälössä syy ja seuraus, tuottaja ja lopputulos (emt., 358). Näin ollen asukasta on vaikea pitää kontekstistaan eristäytyneenä päätöksentekijänä. Jos lähdetään siitä, että naapurusto rakentuu jatkuvasti monimutkaisessa sosiaalisessa prosessissa, alueen vaikutukset voivat yhtä lailla heijastua niistä asioista, mitä usein mielletään yksilöllisiksi ominaisuuksiksi. Näin ollen voi olla harhaanjohtavaa pitää valikoitumista naapurustovaikutuksia hämärtävänä tai vääristävänä tekijänä.

Hypoteesini mukaan alueen hallintasuhteiden sekoittuneisuus määrittää sosioekonomista koostumusta, mistä on ollut viitteitä myös aiemmassa tutkimuksessa (Kemppainen 2016; Musterd & Andersson 2005a). Omistus- ja vuokra-asuntojen suhde voi tällöin selittää yksin muuttohalukkuutta alueelta pois, välittämällä sosioekonomisen tason vaikutusta. Alueen sosioekonominen taso puolestaan selittää itsenäisesti muuttohalukkuutta alueelta pois, mutta yhteys perustuu paljolti siihen, että se selittää myös havaittua sosiaalista epäjärjestystä, joka on alueen sosioekonomisen koostumuksen aiheuttama naapurustomekanismi. Hypoteesi tästä mekanismista perustuu ajatukseen siitä, että epäjärjestyksen ja turvattomuuden tunteet paikantuvat samoille alueille (Kortteinen ym. 2005a). Havaittu sosiaalinen epäjärjestys siis työntää asukkaita pois sosioekonomisesti heikolta alueelta. Esimerkiksi disorganisaatioteorian (ks. kohta 3.1) mukaan epäjärjestys on yhteydessä myös turvattomuuden muodostumiseen. Alueellisen epäjärjestyksen voi tällöin nähdä eskaloituvan suoranaiseen pelkoon. Turvattomuus voi selittää niin ikään muuttohalukkuutta, mutta ei välttämättä yli epäjärjestyksen. Sen vaikutuksen voi ajatella toimivan epäjärjestyksen rinnalla, sillä kaikki epäjärjestys ei välttämättä aiheuta turvattomuutta. Lisäksi

turvattomuuden kokemus ja sen vaikutus muuttohalukkuuden tuntemiseen voi vaihdella taustatekijöiden mukaan. Tarkastelen turvattomuuden kokemuksen ja lapsiperheiden yhdysvaikutusta sekä sukupuolittunutta naisten korostuneesti kokemaa turvattomuutta interaktioterminällä päämallini vaikutusten jälkeen. Aiemman tutkimuksen perusteella on syytä epäillä, että etenkin lapsiperheet ovat turvattomuutta kokiessaan erityisen alttiita kokemaan muuttohalukkuutta (Vilkama 2011, 175–176).

Koettelen tässä tutkimuksessa sitä, kuinka muuttohalukkuus vaihtelee epäjärjestyksen tason mukaan. Elaboroin tätä yhteyttä vakioimalla muita yhteyteen todennäköisesti vaikuttavia tekijöitä, jotka voivat myös nousta analyysissa yllättäviksi selittäjiksi. Vaikka epäjärjestys on selittäjänä lähtökohtaisesti kiinnostuksen kohteena, tässä tarkastellaan myös, mikä sen asema on muiden selittäjien joukossa. Lähtökohtana on ottaa mahdollisimman tarkasti huomioon konteksti (sosioekonominen ja fyysinen rakenne), vastaajakohtaiset demografiset taustatekijät sekä kokemukset alueesta ja asunnosta.

Tutkimukseni sisältää joukon vakioitavia alueen ja asukkaan piirteitä, jolla voi olla suora tai piilevä vaikutus muuttohalukkuuteen, ja jotka voivat vaikuttaa pääasiallisten selittäjieni yhteyteen. Tällaisia vakioitavia piirteitä ovat muun muassa alueen fyysinen rakenne, vastaajan demografiset ja sosioekonomiset taustatiedot, sekä kokemukset omasta asunnosta, joiden on osoitettu olevan muuttokäyttäytymistä ohjaavia tai epäjärjestykseen vaikuttavia seikkoja. Etenkin asuntoon liittyvien tekijöiden voi aiemman tutkimuksen perusteella olettaa vaikuttavan muuttohalukkuuteen. Niiden vaikutus on juuri siksi tärkeää vakioda, sillä huono-osaisella alueella epäjärjestyttä kokeneen vastaajan todellinen pääasiallinen syy kokea muuttohalukkuutta voi olla tällöin myös asunnon neliömetreihin tai kuntoon liittyvä tyytymättömyys. Voi myös olla, että huono-osaisella alueella on korostuneemmin heikkokuntoisia tai pieniä asuntoja sekä toisaalta epäjärjestyttä. Esimerkiksi pientaloalueen taas voi olettaa olevan myös kerrostaloaluetta rauhallisempi. Vakioitavat piirteet on valittu pohtien niiden sekoittavaa vaikutusta muuttohalukkuuteen. Tarkoituksena on vakioda kontekstuaalisia ja yksilöllisiä piirteitä uskottavasti kuitenkin välttämällä Sampsonin (2012) esittämää ylikontrolloimisen ongelmaa. Valikoitumista tarkastellaan täten enemmän sosiaalisena prosessina kuin tilastollisena haittana.

Vakioin selittäviä muuttujia niiden oletetussa kausaalisessa järjestyksessä. Logistisessa regressiossa muuttohalukkuutta voi selittää myös moni muu tekijä, kuin tutkimuksen varsinainen kiinnostuksen kohde. Koettelen epäjärjestyksen suhdetta muuttohalukkuuteen juuri tällaisilla tekijöillä, ja esitän, että alueen sosioekonominen koostumus vaikuttaa alueen epäjärjestyksen tasoon, mikä puolestaan vaikuttaa asukkaiden halukkuuteen muuttaa alueelta pois. Oletettavasti epäjärjestyksen työntövaikutus voi toimia itsenäisesti tai turvattomuuden kokemusten kautta.

## 4 Aineisto ja menetelmät

Tutkimukseni aineistona käytän Helsingin metropolialueen kaupunkitutkimuksen tutkimus- ja yhteistyöohjelman (Katumetro) vuonna 2012 keräämää kyselyaineistoa. Aineisto on kerätty Helsingin seudun kunnista, Lohjalta ja Lahdesta. Tähän tutkimukseen on sisällytetty ainoastaan Helsingin alueelta kerätyt vastaukset, jotta aineisto olisi yhteensopiva Helsingin kaupungin tietokeskuksen ylläpitämän pienalueaineiston kanssa. Otoksen mukana on kerätty vastaajalta perustietoja, jotka sisältävät asuinkiinteistön keskipisteen koordinaatit. Tiedot on kerätty yhdistelmämenetelmällä, eli vastaaja on voinut vastata kyselyyn internet- tai paperilomakkeella. Aineistoon on yhdistetty Tilastokeskuksen ruututietokannan rekisteriaineistoa, joka käsittelee asuinalueen kontekstuaalisia, sosioekonomisia, asuinrakenteeseen, koulutukseen, rakennuksiin sekä asumiseen liittyviä piirteitä. Ruututietokannan rekisteriaineisto on koostettu kahdesta ositetusta satunnaisotoksesta. Toinen on ositettu asuinkunnan perusteella ja toinen ruutujen (250 m x 250 m) mediaanitulotason pohjalta. Nämä luovat kaksi kerrostumaa, jotka perustuvat tulojakauman alimpaan ja ylimpään viidennekseen. Tämän tarkoituksena on ollut saada vastaajia sekä korkeimman että matalimman tulotason alueilta. Asuinkunnan otos on ruutuotokseen nähden ehdollinen: mikäli henkilö on poimittu ruutuotoksella, hänen kotitaloutensa on suljettu toisesta otoksesta, jotta sama henkilö ei tulisi poimittua kahteen kertaan. Molempien otosten tavoiteperusjoukkona on 25–74-vuotiaat suomen- ja ruotsinkieliset henkilöt, joiden ikä ja asuinpaikka on määritelty vuoden 2012 alussa väestörekisteritietojen perusteella. (Kemppainen 2014, 257–258; Laaksonen, Kemppainen, Stjernberg, Kortteinen, Vaattovaara, Lönnqvist 2015.)

Alkuperäinen aineisto on kerätty pitkälti kuntaosituksen mukaisesti. Helsinki on jaettu postinumeroiden perusteella kolmeen erilliseen otosalueeseen, joita ovat eteläinen ja pohjoinen kantakaupunki sekä Helsingin esikaupunkialue. Aineistooni on rajattu vain Helsingin kaupungin rajojen sisäiset vastaukset. Aineistoni kokonaisvastausmäärä on 3689, mikä tarkoittaa Helsingin otosalueiden yhteenlaskettuun brutto-otantaan suhteutettuna 38 prosentin vastausosuutta. Käytän analyyseissani aineistoa varten luotua analyysipainomuuttujaa, joka tasoittaa otannasta ja pienestä vastausmäärästä johtuvia demografisia vääristymiä. (Laaksonen ym. 2015.)

Olennainen osa tätä tutkimusta on myös se, mitä tekijöitä tarkastellaan alueen ominaisuuksina ja mitä yksilön kokemuksina. Päädyin käyttämään sosiaalista epäjärjestystä yksilön kokemuksena sen sijaan, että olisin käsitellyt sitä alueen keskiarvona. Epäjärjestyksen kokeminen on viime kädessä subjektiivinen kokemus, jotka voisivat pienaluetasolla peittyä keskiarvoihin. Yksilölliset käsitykset ovat asuinalueen tapauksessa keskeisiä mittareita, sillä asukkaan voidaan olettaa olevan alueensa hyvien ja huonojen puolien asiantuntija. Tässä tulee kuitenkin ottaa huomioon rakenteelliset ominaisuudet, jotka sekä rajoittavat että mahdollistavat asukkaiden edellytyksiä hyvinvointiin.

Sosioekonomisen tason voi ajatella olevan etupäässä yksilöllisiä kokemuksia kausaalisesti edeltävä kontekstuaalinen tekijä, joka rajaa valikoitumisen kautta sitä, minkälaista väkeä alueelle muuttaa ja toisaalta vaikuttaa sen sosiaalisiin ongelmiin myös yksilön tasolla. Tämä on tässä tutkimuksessa keskeinen makro- ja mikrotason leikkauspiste: aluekontekstin (alueen sosioekonominen taso) vaikutus yksilön kokemusmaailmaan (epäjärjestys) ja sen pohjalta tapahtuva reaktio (muuttohalukkuus).

#### **4.1 Aluetason määrittely**

Olen tähän mennessä puhunut rinnakkain naapurustosta, alueesta ja asuinalueesta. Näitä käsitteitä on vaikeaa rajata, sillä asukkaat voivat määritellä asuinalueensa hyvin erilaisin perustein. Se, miten aineiston vastaaja käsittää asuinalueensa on tutkimuksessa olennainen tekijä. (esim. Hipp 2010.) Naapurustolle ei siis ole olemassa mitään yhtä ja yleistettävää määritelmää, vaan käytännössä käytettävissä olevat aluetasot määrittävät sitä. Tässä tutkimuksessa naapurustoa kuvataan Helsingin kaupungin tietokeskuksen ylläpitämällä pienaluetasolla. Muita käytettävissä olevia tasoja olisivat postinumero- ja ruututaso.

Suuressa osassa maailmaa väestönlaskualueet tai postinumerot ovat pienimpiä käytettävissä olevia aluetasoja (Laaksonen ym. 2015). Käytetyn aluetason koolla ja alueiden määrällä on osoitettu olevan selkeä vaikutus alueellisen eriytymisen ja muuttoliikkeen tutkimuksessa. Tulokset ovat usein yhteydessä tutkimuksessa käytettävään mittakaavaan. Tarkemmalla aluetasolla alueiden väliset erot näyttäytyvät

voimakkaampina, kun taas suuremmat alueet ovat sisäisesti moninaisempia, jolloin vaihtelu on pienempää. (Vilkama 2011, 66.) Tutkimuksen kannalta vääränlaisen aluetason valinta voi vaikuttaa siihen, että naapurustovaikutukset eivät näy analyysien tuloksissa, vaikka niitä olisikin olemassa (Van Ham & Manley 2012).

Postinumerotason alue on useissa tapauksissa liian suuri, sillä elinolot voivat vaihdella saman alueen sisällä huomattavastikin. Sen rajaama alue voisi kuitenkin edustaa vastaajan intuitiivista käsitystä asuinalueesta. Helsingin tapauksessa postinumerotaso voisi hävittää suuren osan mielenkiintoisista alueista keskiarvoihin. Tällöin tuloksista katoaa terävyys, sillä postinumerotason alue on etenkin huono-osaisuuden kasautumista ajatellen suuri. Saman postinumeroalueen sisällä voi asua varsin monenlaisia ihmisiä, jolloin alueiden väliset erot näyttäytyvät tasaisempana.

Ruutudatan keskeiset edut ja haitat kulkevat pitkälti linjassa. 250 x 250 metrin ruutu on tarpeeksi pieni päästäkseen käsiksi ajatukseen yksittäisten kortteleiden, talojen tai rappujen köyhyys- ja huono-osaisuuskeskittymistä. Pieni aluetaso antaa terävyyttä ja äärimmäisyyttä tuloksiin, mikä useimmiten johtuu pienestä vastaajamäärästä ruutua kohti. Tämän perusteella voi kuitenkin olla vaikeaa saada edustavaa kuvaa siitä, mitä naapurustossa tapahtuu. Pieni vastaajamäärä voi olla tilastollisissa analyyseissa ongelmallinen tulosten luotettavuuden ja yleistettävyyden kannalta. Jos tarkasteltavan ryhmän koko on alueyksiköihin nähden pieni, sattuma voi todennäköisemmin vaikuttaa tuloksiin (Vilkama 2011, 68). Lisäksi ruudukko on täysin teoreettinen rakennelma, jolle ei ole vastinetta todellisuudessa. Näin ollen kyselyyn vastaaja voi mieltää asuinalueuttaan koskevat kysymykset koskemaan varsin erilaista aluetta kuin ruutu. Tarkasteltavan ilmiön laajuus ei välttämättä paikannu yksittäisiin sosioekonomisesti luokiteltuihin ruutuihin, vaan laajemmalle alueelle kokonaisuksi kaupunginosiin tai pienalueisiin.

Helsingin piirijakojärjestelmä perustuu neljään aluetasoon, jotka ovat suurpiirit, peruspiirit, osa-alueet ja pienalueet (Helsingin kaupungin tietokeskus 2012). Käytän aluetasonani etenkin sosiologiassa vähän käytettyä pienaluejaottelua, joka edustaa rakentavaa kompromissia edellä mainittujen postinumero- ja ruututasojen välillä. Pienaluejako pyritään tekemään luonnollisten, rakennettujen ja toiminnallisten aluerajojen mukaisesti, millä tarkoitetaan kaavoitettua ympäristöä, valtaväyliä, viheralueita tai vastaavia. Jaetuille alueille pyritään turvaamaan riittävästi asunto- ja

rakennuskantaa tilastojen tekemistä varten. Aineistosta on poistettu alueita, joilla on voinut olla kirjoilla yksittäisiä henkilöitä, mutta jotka eivät ole varsinaisia asuinalueita. Tällaisia ovat esimerkiksi teollisuusalueet ja ulkosaaret. (Vilkama 2011, 66–69.) Tarkasteltaessa vastaajan asuinalueella kokemaa epäjärjestystä, pienalue voi edustaa vastaajan kokemusta paljon paremmin kuin esimerkiksi ruutu tai postinumero. Myös aluekohtaisten vastaajamäärien pitäisi olla pientä ruutua käyttökelpoisempia ja aluemuuttujien siinä mielessä ruutua edustavampia. Heikkona puolena voi kuitenkin mainita tulosten terävyyden mahdollisen tasoittumisen ja sen, etteivät pienalueet välttämättä istu ajatukseen rappu-, talo- tai korttelipohjaisista köyhyystaskuista tai huono-osaisuuden keskittymistä. Lisäksi on havaittu, että eroja sosiaalisissa rakenteissa hahmotetaan oman kadun tai lähikorttelien näkökulmasta (Hipp 2010). Pienalueet voivat kuitenkin tavoittaa alueen, joka saa tietynlaisen maineen esimerkiksi rauhattomuutensa vuoksi ja on siten sopiva aluetaso tietynlaiselta alueelta poismuuttamisen tarkastelemiseen.

Pienalueissa on myös ongelmansa, sillä vanhat pienaluejaot on tehty lähinnä kaavoituksen edetessä, eivätkä noudata samanlaista logiikkaa kuin uudet. Tällöin rajat ovat voineet noudattaa rakennetun ympäristön rajoja (Vilkama 2015, henkilökohtainen tiedonanto). Nämä ongelmat ovat kuitenkin pieniä, mikäli verrataan esimerkiksi postinumerotasoon. Kaavoitus on hyvä peruste naapuruston rajoille etenkin alueelta pois suuntautuvaa muuttoa tutkittaessa. Rakennuskannan ja hallintasuhteiden voi ajatella olevan yhteydessä myös sosioekonomiseen koostumukseen. Ympäristön kaavoitukselliset rajat luovat olennaisesti vaikutelmaa yhtenäisestä asuinalueesta ja toisaalta siitä, mikä sen erottaa toisesta alueesta. Tämän lisäksi pienalueiden rajat pystyy ilmaisemaan verbaalisesti. On mahdollista kuvailla, että ”radan pohjoispuolella on rauhatonta” tai ”aseman lähellä ei uskalla kävellä iltaisin”. Pienalueet on siis mahdollista hahmottaa intuitiivisesti olemassa oleviksi alueiksi. Tämä puoltaa niiden käyttöä suhteessa ruutuihin, jotka ovat täysin teoreettisia rakennelmia eivätkä ole olemassa vastaajien kokemusmaailmassa (Kempainen 2014). Pienalue ei välttämättä täysin vastaa jokaisen vastaajan käsitystä omasta asuinalueesta, mutta se on muita käytettävissä olevia vaihtoehtoja lähempänä. Tutkittaessa aluekontekstin vaikutusta yksilön muuttohalukkuuteen pois alueelta, pienalue vastaa paljon paremmin aluetta, jolta vastaaja on todennäköisesti muuttamassa pois.



Pienaluetaso on siis teoreettisesti mielekäs, joskaan ei ongelmaton. Pienalueet ovat sen verran ruutua suurempia, että ne eivät välttämättä ole sosioekonomisesti tietynlaisia, vaikka niiden maine olisikin sitä. On kuitenkin olennaista, että se vastaa edes rakennetun ympäristön ja vastaajan kokemusmaailman rajoja. Pienaluetta on toistaiseksi käytetty naapurustovaikutustutkimuksessa vähän, joten on yhtä lailla tärkeää koettaa sen toimivuutta.

Käytän kontekstimuuttujinani ruututason rekisteriaineiston muuttujia, jotka on aggregoitu pienalueiden tasolle. Aggregoinnilla tarkoitetaan johonkin ryhmään kuuluvien havaintojen yhdistämistä havaintoyksiköksi, jonka havaintoarvona on ryhmän arvojen keskiarvo. Havaintojen lukumäärä on tällöin uudessa havaintoyksikössä sama kuin alkuperäisen muuttujan ryhmien lukumäärä. Jos aggregoidaan esimerkiksi asunnon keskipinta-alaa pienaluetasolle, tuleva havaintoyksikkö kattaa jokaisen pienalueen keskiarvon asuntojen keskipinta-aloista.

Näiden käsittely ei sellaisenaan ole mielekästä. En ole niinkään kiinnostunut siitä, millä faktisilla alueilla vaikutukset ovat voimakkaampia, vaan pikemminkin siitä, millaiset alueet vaikuttavat tietyllä tavalla. Tämän vuoksi sekä ruutuaineiston alkuperäiset että pienaluetasolle aggregoidut muuttujat on luokiteltu reagoivien ylä- ja alapäiden logiikalla kolmiluokkaisiksi. Useimpien muuttujien tapauksessa tämä tarkoittaa ylä- ja alakvintiilin tai –kvartaalin omaksi luokakseen (ks. liitetaulukko muuttujamuunnoksista). Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että aluetason kotitalouksien tulotasoa ilmentävän muuttujan alin arvo kattaa kaikki pienalueet, joiden kotitalouksien keskimääräinen tulotaso on alinta viidennestä. Ylin arvo vastaa puolestaan kaikkia alueita, joilla keskimääräinen tulotaso on korkeimman viidenneksen joukossa ja keskimäinen arvo kattaa kaikki näiden väliin jäävät alueet.

Luokittelu on olennainen osa tilastollista tutkimusta ja vaikuttaa suuresti tuloksiin. Normaalijakautuneiden aluemuuttujien tapauksessa on perusteltua käyttää ylä- ja alaluokkien erottelua, sillä niitä ei ole mahdollista tai mielekästä palauttaa alkuperäisiin luokkiinsa tai luokitella sisällöllisin perustein ilman mielivaltaisuutta. Reagoivan ylä- ja alapään erottamisella ilmiön saa näkyviin tavalla, joka on tilastollisesti merkitsevä ja tulkinnallisesti eksakti, joskaan ei yhtä intuitiivinen kuin sisällöllisissä luokissa.

## 4.2 Muuttujat

Tässä alaluvussa esittelen tutkimukseni kannalta keskeisimmät muuttujat. Käsittelen etupäässä niitä muuttujia, joiden operationalisointiin liittyy jotain ongelmallista tai erityistä huomiota vaativaa. Osaa muuttujista käytän sellaisenaan ja osan käyttö on edellyttänyt lähinnä luokkien yhdistelyä. Erillinen koostettu selonteko käytetyistä muuttujista, niiden alkuperäisistä luokista ja operationalisointiperusteista löytyy liitetaulukosta 1.

Suurinta osaa kontrollimuuttujista on käytetty sellaisenaan tai luokittelua on muutettu hieman. Tässä vaiheessa on olennaista avata sitä, miksi en ole kyennyt vakioimaan yksilötason sosieconomisia piirteitä koulutusta ja työmarkkina-asemaa tarkemmin esimerkiksi vastaajan tulotasolla. Vastaajan tulotaso on kysytty Katumetro-aineistossa avoimena kysymyksenä. Vastaukset vaihtelevat niin voimakkaasti, että ne sisältävät tulkintani mukaan kuukausi- ja vuosituloja sekaisin, minkä vuoksi niiden tulkinta on äärimmäisen hankalaa. Niiden korjaaminen käsin olisi paitsi kohtuuton manuaalinen työ, ennen kaikkea tutkimuseettisesti ongelmallista. Yksilön tulotasoa ei voi tämän vuoksi käyttää tässä tutkimuksessa, mutta otan siihen liittyvät piirteet huomioon koetun toimeentulon avulla.

Seuraavaksi esittelen tutkimuksen vastemuuttujan, minkä jälkeen käsittelen kausaalisessa järjestyksessä pääasiallisia selittäjiä niin sosioekonomisten kontekstimuuttujien, kuin epäjärjestyssä ja turvattomuutta kartoittavien naapurustomekanismien tasolla. Lopuksi käsittelen tutkimuksen kontrollimuuttujia kootusti.

### 4.2.1 Vastemuuttuja: muuttohalukkuus toiselle alueelle

Vastemuuttujani, eli muuttohalukkuus on luotu dikotomisoimalla Katumetro 2012 -aineiston muuttuja, joka vastaa kysymykseen ”*oletteko harkinneet muuttoa pois nykyisestä asunnostanne*”. Alkuperäinen muuttuja on ongelmallinen, sillä sen arvot eivät ole ilmiön mittaamisen kannalta järjestyksessä, vaan mittaavat pikemminkin eri asioita.

Oletteko harkinnut muuttoa pois nykyisestä asunnostanne?

1. En ole muuttamassa
2. Haluaisin muuttaa toiseen asuntoon samalla alueella, mutta mahdollisuudet ovat nyt huonot
3. Haluaisin muuttaa toiselle alueelle, mutta mahdollisuudet ovat nyt huonot
4. Aion muuttaa seuraavan vuoden aikana

Vastausvaihtoehto 1 on tässä tapauksessa ainoa täysin validi arvo. Vastausvaihtoehdot 2, 3 ja 4 sisältävät etukäteen oletuksia vastaajan mahdollisuuksista. Muuttohalukkuuden mittarina vaihtoehdot kaksi ja kolme ovat kysymysteknisesti ainoat, jotka ilmentävät varsinaista muuttohalukkuutta, sillä neljäs kuvaa aikeita. Neljäs vastausvaihtoehto antaa ymmärtää, että muuttaminen on vastaajalle taloudellisesti ja elämäntilanteeseen liittyen mahdollista erotuksena aiempiin vaihtoehtoihin. Se ei näin ollen ole muuttohalukkuuden mittarina ainoastaan ”äärimmäisempi arvo”, vaan voi yhtä hyvin kertoa esimerkiksi asukkaan valmiuksista muuttaa tai jo tehdystä muuttopäätöksestä. Tämän vaarana on se, että muuttujan neljänteen luokkaan on painottunut vastaajia, jotka eivät ainoastaan halua muuttaa enemmän kuin esimerkiksi luokassa 2, vaan myös pystyvät ja tulevat tekemään niin. Muuttuja mittaa useampia asioita, kuin ainoastaan muuttohalukkuuden eri tasoja, joten sen neljää luokkaa ei voi käyttää järjestysasteikkona. Asteikko ikään kuin sisältää jo valmiiksi ajatuksen alueiden eriytymisen noidankehästä; taloudellisesti kykenevä keskiluokka muuttaa paremmille alueille. Esimerkiksi luokat 3 ja 4 eivät ole vertailukelpoisia. Halukkuutta ei tämän vuoksi ole mielekästä käsitellä mahdollisuuksiin sidottuna.

Vastausvaihtoehdon 2 vastausten käyttö dikotomisessa muuttujassa on hieman haasteellista, sillä se voi sisältää korostetusti asukkaita, joiden halukkuus muuttaa perustuu ainoastaan asunnon vaihtamiseen samalla alueella, ei epäjärjestyksen aiheuttamaan työntövaikutukseen. Tämä vaihtoehto voisi korostaa työntövaikutuksen sijaan asunnon kokoon tai hallintasuhteeseen liittyvää muuttohalukkuutta.

Alueen työntövaikutusta tutkiessa mielekkäin vaihtoehto on dikotomisoida vastemuuttuja siten, että se kattaa ainoastaan vastaajat, jotka eivät ole halukkaita muuttamaan (1) ja ne, jotka haluavat muuttaa toiselle alueelle (3). Muuttohaluttomuus saa lopullisessa vastemuuttujassani arvon 0 ja muuttohalukkuus arvon 1. Muut vastaukset on kirjattu puuttuviksi, mikä laskee vastaajamäärää miltei tuhannella. Jäljelle

jää 2728 vastausta, mikä on riittävä määrä tulosten yleistettävyyden kannalta. Suuren vastausmäärän kirjaaminen puuttuviksi ei ole ihanteellinen tilanne, mutta teoreettisesti ajatellen mielekkäin mahdollisista vaihtoehdoista. Tällä logiikalla dikotomisoitu vastemuuttuja vastaa parhaiten aiempaa tutkimusta siitä, että eriytyminen syvenee siksi, että parempiosaiset vaihtavat aluetta. Alkuperäisen muuttujan kysymystekniset oletukset muuttajan puutteellisista mahdollisuuksista kuitenkin sekoittavat tätä ajatusta hieman, ja niiden mahdollinen vaikutus on syytä huomioida. Muuttujan muuttohalukkaat saattavat julkilausuttujen mahdollisuuksien puutteen vuoksi painottua sosioekonomisesti alempaan luokkaan. Tätä on kuitenkin vaikea erottaa siitä muuttohalukkuudesta, jota sosioekonomisesti alempi luokka muuten kokee, mikä puolestaan voi liittyä valikoitumiseen: sosioekonomisesti alempaan luokkaan kuuluva vastaaja voi elää jo valmiiksi jollain tavalla ongelmallisella alueella, jolta haluaa muuttaa pois. Toisaalta tässä ei ole kyse toteutuneesta muutosta, vaan halukkuudesta ja mahdollisuudet voivat liittyä muuhunkin kuin sosioekonomisiin resursseihin. Mahdollisuuksien puute ei ole yksiselitteisesti huono-osaisuuden indikaattori, vaan voi selittyä esimerkiksi ajankohdalla ja elämäntilanteella. Nämä varaukset on kuitenkin syytä ottaa huomioon tuloksia tulkittaessa.

Vasteen tapahtumaa, eli muuttohalukkuutta alueelta pois, voidaan tässä tapauksessa pitää suhteellisen harvinaisena. Tällaisessa dikotomisessa muuttujassa tapahtuman suhteellinen osuus jää noin 17 prosenttiin, määrällisesti alle 500 tapahtumaan. Harvinaisten tapausten tutkiminen logistisessa regressiomallissa ei kuitenkaan itsessään ole ongelma. Tapahtuman harvinaisuuden suhteessa otoskokoon on esitetty olevan toissijainen siihen nähden, kuinka suuri määrä aineistossa on harvinaisia tapahtumia. (Allison 2012; King & Cheng 2001.) 455 tapahtumaa 2728 validista vaikuttaa kuitenkin käyttökelpoiselta. Muuttujien tai luokkien määrä ei kuitenkaan voi nousta liian suureksi, sillä se saattaa vaikuttaa tulosten yleistettävyyteen. On myös esitetty, että vastemuuttujan kummassakin ryhmässä tulisi olla ainakin kymmenen havaintoa kutakin muuttujaluokkaa kohti, jotta malli olisi riittävän edustava (Peduzzi ym. 1996). Tämä kriteeri täyttyy myös alueelta pois suuntautuvaa muuttohalukkuutta käsittelevällä vasteella.

Muuttohalukkuus toiselle alueelle tavoittaa huomattavasti paremmin eriytymiskehitykseen liittyvän naapuruston työntövaikutuksen, kun taas koko

muuttohalukkuutta kattava muuttuja voi korostaa erityisesti asunnonvaihtoon liittyviä muuttoaikeita. Kapeammalla vasteella tämä ei ole yhtä todennäköistä, vaikka suurin osa muuttoaikeista varmasti onkin muuta kuin työntövaikutusta.

#### **4.2.2 Kontekstimuuttajat: alueen hallintasuhteet ja sosioekonominen taso**

Pääasialliset kontekstimuuttujani ovat hallintasuhteet ja alueen sosioekonominen taso, jotka ovat selkeässä yhteydessä toisiinsa. Hallintasuhteen voi ajatella edeltävän kausaalisesti muuta sosioekonomista tasoa. Se, millaisia asuntoja alueella on tarjolla valikoi muuttavaa väestöä. Sosioekonomisen skaalan yläpäähän sijoittuvilla alueilla on tyypillisesti suurempi osuus omistusasuntoja. Käsittelen pienalueen hallintasuhteiden sekoittuneisuutta omistusasuntojen osuutena kaikista alueen asunnoista. Tällöin omistusasuntojen vähyys on samalla vuokra-asuntojen paljoutta. Muuttuja on luokiteltu erottamalla ylä- ja alakvintiilit, joten yläkvintiilin voi tulkita omistusasuntovaltaisimmaksi viidenneksi ja alakvintiilin vuokra-asuntovaltaisimmaksi viidennekseksi. Alueen vuokra-asuntojen osuudella on esitetty olevan vaikutusta epäjärjestyksen syntyyn (Kempainen 2016). Alustavalla ristiintaulukoinnilla pystyi havaitsemaan, että hallintasuhteiden sekoittuneisuusaste on yhteydessä sosioekonomiseen tasoon, joka voi niin ikään määrittää epäjärjestyksen tasoa.

Sosioekonomiset muuttujani koostuvat naapuruston mediaanituloista, työttömien osuudesta alueella ja korkeakoulutettujen osuudesta alueella. Tulojakauman ääripäiden on esitetty olevan keskeinen naapuruston sekoittumisasteen tarkastelussa, minkä vuoksi se kannattaa sisällyttää tarkasteluun (Andersson ym. 2007). Alustavien analyysien perusteella kuitenkin vaikuttaisi, että epäjärjestyksen ja muuttohalukkuuden tapauksessa myös koulutus kannattaa ottaa huomioon, sillä se voi selittää sosioekonomisen ulottuvuuden puolia, jota talouteen ja työtilanteeseen liittyvät tekijät eivät selitä. Esimerkiksi alueen mainetta on vaikea arvioida käytettävissä olevalla aineistolla. Siitä huolimatta, että koulutus ja tulotaso korreloivat, korkeakoulutettujen osuudella voi kuitenkin päästä käsiksi myös sellaisiin hyvämaineisiin alueisiin, jotka eivät ole tunnettuja ainoastaan varakkaiden naapurustoina.

Vaikuttaisi siltä, että epäjärjestys välittää ja vahvistaa alueen sosioekonomisten piirteiden vaikutusta muuttohalukkuuteen. Alueilla, joilla tulotaso on keskimäärin korkeampi, työttömien osuus asukkaista on pienempi ja korkeakoulutettujen osuus on suurempi, on vähemmän todennäköistä havaita epäjärjestystä.

Aluetason sosioekonomisten muuttujien käyttö erikseen osoittautui ongelmalliseksi. Sosioekonomista tasoa kuvaavat muuttujat korreloivat vahvasti, ja käyttäytyvät mallissa tavoin, joka viittaa multikollineaarisuuteen, joka voi heikentää kertoimien luotettavuutta ja haitata estimointia. Multikollineaarisuus tarkoittaa useamman selittävän muuttujan vahvaa keskinäiskorrelaatiota, joka aiheuttaa ongelmia tulosten tarkkuuden kannalta. Regressioanalyysissä on luonnollista, että selittävät muuttujat korreloivat keskenään; useimmiten muuttujia valikoidaan tarkoituksella juuri sen perusteella. Tämä saattaa kuitenkin vaikeuttaa niiden erillisten vaikutusten erottamista toisistaan, jolloin ei ole selvää mikä muuttuja selittää yhteisvaihtelua. Multikollineaarisuutta on tämän vuoksi usein vaikea välttää. Tässä tutkimuksessa koko selittävien sosioekonomisten muuttujien joukkoa on tarkoitettu mallintaa siksi, että niillä on keskinäistä yhteisvaihtelua, eli jokainen niistä kuvastaa jotakin fasettia alueen sosioekonomisesta tasosta. Yhteisessä mallissa ne kuitenkin vievät toisiltaan tilastollisen merkitsevyyden, sillä ne kaikki selittävät toistensa vaihtelua. Ei ole kuitenkaan mielekästä sisällyttää malliin vain yhtä sosioekonomista ulottuvuutta ilmentävää selittäjää. Useamman indikaattorin selittäjä tarkoittaa tuloksia, sillä yksittäisten selittäjien satunnaisvirheet kumoavat tällöin toisiaan (Alkula ym. 1994, 94–95).

Tämän vuoksi alueen sosioekonomisista muuttujista on tehty latentti sosioekonominen faktori. Se on luotu faktoripisteillä, joilla tarkoitetaan faktoreita kuvaavia havaintokohtaisia lukuja. Faktoripisteet luodaan osioiden yhteenlaskulla ja painotuksella, jossa huomioidaan faktorilataukset ja kommunaliteetit. Ne on skaalattu siten, että keskiarvot ovat nollia ja pisteiden saamat positiiviset ja negatiiviset arvot implikoivat faktoroitujen ulottuvuuksien suuntia. (Vehkalahti 2008, 109–111.) Faktori pitää kuitenkin pystyä nimeämään, mikä korostaa tutkijan tulkitsevaa roolia. Tässä tapauksessa se ei kuitenkaan ole ongelma. Sisällytin faktorianalyysiin pienalueen mediaanitulot, pienalueen työttömien osuuden sekä pienalueen korkeakoulutettujen osuuden. Näiden muuttujien yhteistä piilevää ominaisuutta voi mielestäni turvallisesti nimittää alueen sosioekonomiseksi tasoksi. Alkuperäiset muuttujat ja niiden

muunnokset on eritelty tarkemmin liitteissä (ks. liitetaulukko 1). Faktoripisteet toimivat analyyseissa huomattavasti tehokkaammin kuin pienalueen yksittäiset sosioekonomiset kontekstimuuttujat. Hyödynnän samaa keinoa myös yksilötason epäjärjestysmuuttujassa myöhemmin.

Ruutuaineiston muuttujat on saatu vastaamaan pienalueita aggregoimalla ne pienalueen paikantamistietoja sisältävällä muuttujalla. Sosioekonomisia ulottuvuuksia mittaavat ruututason rekisterimuuttujat piti aggregoida erillisessä osa-aineistossa, joka sisältää kustakin ruudusta vain ensimmäisen havainnon. Tämä johtuu siitä, että yhdellä pienalueella on useita ruutuja ja ruudussa on useampi vastaaja. Poimimalla jokaisesta ruudusta ensimmäisen havainnon, vältetään se, että aggregoidessa rekisterimuuttujia pienalueetasolle, mukaan laskettaisiin saman alueen arvoja useaan kertaan.

Vastaajatasolla kaikissa rekisteriaineiston muuttujissa on sama arvo ruutua kohti. Kaikkien samassa ruudussa asuvien vastaajien kohdalla on sama tiettyä ruutua koskeva rekisteritason arvo. Esimerkiksi vuokra-asuntojen määrä on sama kaikkien saman ruudun sisällä asuvien vastaajien kohdalla. Näiden muuttujien aggregoiminen poimitussa ruutuaineistossa oli olennaista, jotta vältettäisiin samojen arvojen päätyminen aggregoituun muuttujaan useamman kerran. Nämä muuttujat on yhdistetty pääaineistoon osa-aineistossa tehdyn aggregoimisen jälkeen.

#### **4.2.3 Sosiaalinen epäjärjestys**

Tarkastelen tässä tutkimuksessa epäjärjestystä vastaajan havaintojen tasolla, joiden voi tulkita olevan hyvä tapa tietää mitä alueella tapahtuu. Epäjärjestystä voi tuskin pitää niinkään alueen piirteenä samalla tavalla kuin esimerkiksi sen sosioekonomista kontekstia tai kerrostalojen määrää alueella. Epäjärjestystä ei siis ole alueella samalla tavalla kuten esimerkiksi kerrostaloja, vaan se edellyttää kehittyneempää merkityksenantoa. Epäjärjestyksen voi hypoteesiani vasten nähdä vaiheena, jossa alueen sosioekonominen rakenne näyttäytyy ihmisen kokemusmaailmassa ongelmallisella tavalla. Sosioekonomisen aluerakenteen voidaan katsoa välittyvän epäjärjestyksenä ja vaikuttavan yksilöllisissä kokemuksissa tavalla, joka voi lopulta johtaa halukkuuteen vaihtaa aluetta. Tämän lisäksi alueetasolle aggregointi vaikuttaa häivyttävän epäjärjestyksen kokemuksia keskiarvoihin. Alueellinen keskiarvo ei ole

epäjärjestyttä mitatessa paras mahdollinen väline, sillä kokemuksen voi ajatella olevan lähtökohtaisesti subjektiivinen. Epäjärjestys ei ole välttämättä samalla tavalla nähtävissä aluetasolla kuin sosioekonomiset ominaisuudet, vaikka asioilla onkin yhteys. Asukkaan subjektiivinen kokemus on olennainen, kun tarkastellaan sitä, mitä naapurustossa tapahtuu.

Sosiaalisen epäjärjestyksen muuttuja on luotu kuuden kysymyksen patterista, joka kartoittaa erilaisia asuin ympäristön ongelmia.

Oletteko havainneet asuin ympäristössä seuraavia ongelmia?

1. Epäjärjestyttä ja ilkivaltaa
2. Julkista juopottelua
3. Naapurien aiheuttamia häiriöitä
4. Huumeiden käyttöä tai kauppaa
5. Häiriköintiä tai uhkaavaa käyttäytymistä
6. Varkauksia tai vahingontekoa

Vastausvaihtoehtoja on neljä: en, vähän, jonkin verran ja paljon. Sisällöllisesti kukin näistä kysymyksistä tuntuisi mittaavan alueellisen epäjärjestyksen ilmiötä. Tarkalleen ottaen kysymykset 4 ja 6 edustavat rikollisuutta. Kuten kolmannessa luvussa todetaan, Sampson kritisoi rikkinäisten ikkunoiden teoriaa juuri tästä; osa epäjärjestyksestä joka selittää rikollisuutta on jo lähtökohtaisesti rikollisuutta. Tässä tutkimuksessa epäjärjestyksen yhteyttä rikollisuuteen ei kuitenkaan koetella. Rikollisuuden voi myös nähdä olevan kontrollin puutetta ja olennaisesti epäjärjestyttä. Muuttohalukkuuden tutkimisen kannalta rikollisuutta ei ole mielekäästi erottaa omaksi kokonaisuudekseen. Näiden kuuden vaihtoehdon voi nähdä kuvastavan saman ilmiön eri puolia. Lisäksi jokaisen kysymyksen sisällyttäminen on myös tilastollisen reliabiliteetin kannalta mielekäästi.

Kysymyksenasettelussa täsmennetään asioiden olevan ongelmia, mikä edesauttaa sitä, että ainoastaan ongelmaksi asti kehittyneet havainnot näkyvät aineistossa. Alkuperäisten muuttujien yhteyksiä on tarkasteltu ristiintaulukoimalla kunkin epäjärjestysmuuttujan muuttohalukkuuden kanssa. Jakaumat noudattivat oletuksia; epäjärjestyttä paljon ja jonkin verran kokeneet ovat halukkaampia muuttamaan. Julkinen juopottelu on kysymyspatterin merkittävin häiriötekijä. Julkista juopottelua käsittelevän muuttujan jakauma myös poikkeaa eniten muista; paljon-havaintoja on selkeästi enemmän (n. 15 prosenttia). Jokainen yhteys suhteessa muuttohalukkuuteen oli tilastollisesti erittäin merkitsevä.



Kokeilin yhteyttä myös dikotomisoidun muuttohalukkuus-muuttujan alkuperäisellä muuttujalla ja tulokset olivat samankaltaiset. Alueelta pois ja alueen sisällä muuttavien osuudet olivat yleisesti suhteellisen saman suuruiset, mutta julkijuopottelun tapauksessa alueelta pois haluavien osuus on suurempi. Koska julkinen juopottelu on sosiaalisen epäjärjestyksen keskeisin häiriötekijä, tämä viittaa siihen, että koettu alueellinen epäjärjestys ajaa nimenomaan pois koko alueelta, ei ainoastaan toiseen asuntoon. Jotta tähän pääsisi paremmin kiinni, myös vastemuuttujan on mielekkäämpi ilmentää muuttohalukkuutta toiselle alueelle eikä ainoastaan toiseen asuntoon samalla alueella.

Haastattelututkimukseen sisältyy usein satunnaistekijöistä johtuvia mittausvirheitä, minkä vuoksi reliabiliteetti ei nouse niin hyväksi kuin voisi. Yhdistettävien muuttujien reliabiliteetti on testattu Cronbachin alfa -kertoimella. Ohjeellisena alarajana on usein pidetty arvoa 0,7, mutta käytännössä usein joudutaan tyytymään alhaisempiinkin kertoimiin. (Alkula ym. 1994, 99.) Epäjärjestyksistä ilmentävien muuttujien reliabiliteetti kuitenkin ylittää ohjeellisen alarajan. Cronbachin alfa on 0,864, eli mittari on yhtenäinen näiden yhdistettävien muuttujien osalta. Reliabiliteettitestin mukaan Cronbachin alfan kerroin madaltuu, mikäli yhdenkin muuttujan pudottaa pois. Jokainen muuttuja on myös sisällöllisesti mielekästä sisällyttää tulevaan epäjärjestysmuuttujaan.

Analyyseissa käytettävä sosiaalista epäjärjestyksistä implikoiva muuttuja on luotu faktoripisteiden avulla, joilla tarkoitetaan faktoreita kuvaavia havaintokohtaisia lukuja. Faktoripisteet luodaan osioiden yhteenlaskulla ja painotuksella, jossa huomioidaan faktorilataukset ja kommunaliteetit. (Vehkalahti 2008, 109–111.) Faktori pitää kuitenkin pystyä nimeämään, mikä ei ole tässä tapauksessa ongelma, sillä alkuperäiset muuttujat ovat keskenään samansuuntaisia ja niiden voi uskottavasti katsoa kuvaavan asioita, joita yleensä pidetään epäjärjestyksenä.

Faktoripisteillä luodun epäjärjestysmuuttujan robustiutta on tarkistettu vertailemalla sitä samoista alkuperäisistä muuttujista luotuun summamuuttujaan. Vertailua varten luotu summamuuttuja on muodostettu mean-funktiolla ja yhdellä validilla. Tällä kontrolloidaan sitä, moneenko patterin kysymyksistä vastaajan tulee olla vastannut, jotta tämän vastaukset sisällytetään summamuuttujaan. Yhden validin perusteella muodostaminen tarkoittaa tässä tapauksessa sitä, että vastaajan piti olla vastannut vain

yhteen patterin kysymyksistä. Epäjärjestyksen mittaamisen kannalta ei ole olennaista, onko vastaajalla kokemusta kysymyspatterin jokaisesta osa-alueesta. Sen sijaan mikä hyvänsä kokemus epäjärjestyksestä kertoo summamuuttujassa jotain ilmiöstä. Tämän vuoksi epäjärjestyksen kartoittamiseksi riittää, että vastaaja on havainnut esimerkiksi julkijuopottelua alueellaan, vaikka ei olisikaan vastannut varkauksia ja vahingontekoja mittaavaan kohtaan mitään. Summamuuttuja on skaalattu vastaamaan alkuperäisiä osioita.

Epäjärjestys summamuuttujana tuottaa alustavilla analyyseilla hyvin samanlaisia tuloksia kuin faktoripisteet, mutta lopullisessa analyysissä käytetään faktoripisteillä luotua epäjärjestystä. Keskeisin syy tähän on se, että faktoripisteiden hajonnat ovat suurempia ja niihin sisältyy enemmän tilastollista informaatiota, kun taas summamuuttujat ovat rajoittuneet osioidensa vaihteluvälille. Osoiden vaihteluvälien diskreettiyden vuoksi summamuuttujat eivät ole keskiarvoinakaan samalla tavalla jatkuvia kuin faktoripisteet. (Vehkalahti 2008, 114–115.) Käytännössä tulokset ovat samankaltaisia, etenkin kun muuttujat luokitellaan. Summamuuttujaa on intuitiivisesti helpompi tulkita ja sen saa vastaamaan kyselytutkimuksen alkuperäisiä osioita. Faktoripisteiden avulla luotu epäjärjestys on kuitenkin tilastollisesti mielekkäämpi vaihtoehto. Lisäksi se, että tulokset ovat varsin samankaltaisia ainoastaan korostavat faktorin robustiutta.

Seuraavaksi tarkastellaan ristiintaulukoiden, että luodut lopulliset muuttujat ovat yhteydessä keskenään. Taulukosta 1 näkee vastemuuttujan ja pääasiallisen selittäjän yhteyden. Muuttohalukkuuden taso vaihtelee sosiaalisen epäjärjestyksen mukaan selvästi. Sosiaalisen epäjärjestyksen alimmassa viidenneksessä vain kahdeksan prosenttia on halukas muuttamaan pois. Sen sijaan epäjärjestyksen kasvaessa ylimpään viidennekseen, myös muuttohalukkuus kasvaa: yli kolmasosa haluaa muuttaa pois rauhattomalta alueelta. Myös keskikvintiileissä muuttohalukkuus kasvaa suhteessa alimpaan kvintiiliin. Yhteys on tilastollisesti erittäin merkitsevä ja osoittaa, että muuttohalukkuus on kytköksissä sosiaalisen epäjärjestyksen tasoon, mikä vastaa paitsi hypoteesiani, myös aiempaa tutkimusta. Alueen rauhallisuus on keskeinen asumisihanne ja rauhattomuus puolestaan muuttomotiivi (Kortteinen ym. 2005a; Vilka ym. 2013). Tämän tarkastelun perusteella sosiaalinen epäjärjestys vaikuttaa

selkeästi muuttohalukkuuteen, mutta muut yhteyteen vaikuttavat tekijät selviävät vasta logistisella regressiomallilla elaboroiden.

Taulukko 1. Muuttohalukkuus alueen sosiaalisen epäjärjestyksen mukaan (%), Katumetro-aineisto (N=2672)

	Koettu sosiaalinen epäjärjestys alueella		
	Alin kvintiili	Keskikvintiilit	Ylin kvintiili
Ei halukkuutta muuttaa	92	86	65
Halukas muuttamaan	8	14	35
Yhteensä	100	100	100

$$\chi^2=163,805; df=2; p<0,001$$

Alustavissa analyyseissa epäjärjestyistä on testattu myös pienalueiden tasolla. Sen tarkoituksena on ollut selvittää, voisiko epäjärjestyistä tarkastella myös kontekstuaalisena muuttujana, joka on havaittavissa alueellisina keskiarvoina. Epäjärjestyksen kontekstuaalinen vaikutus muuttohalukkuuteen on täysin mahdollista esimerkiksi alueen maineen välityksellä, mutta yhteys näkyy tilastollisesti voimakkaimmin vastaajan kokemuksena, joka kertoo yhtä lailla alueesta. Alueellinen huono-osaisuus ei ole välttämättä kärjistynyt Helsingissä niin voimakkaasti, että kokonaisten pienalueiden keskiarvot olisivat epäjärjestyksen tasoa tarkastellessa kovinkaan korkeita. Alueetasolle aggregoituna epäjärjestyksen vaikutus kuitenkin hukkuu keskiarvoihin. Alueiden eriytyminen ei ole niin kärjistynyttä, että kokonaisella pienalueella koettaisiin epäjärjestyistä keskimäärin paljon. Alueellista epäjärjestyistä ei kannata tässä tutkimuksessa tarkastella aluetason keskiarvoina vaan asukkaan havaintona.

Vastaajan havainto voi kuitenkin olla yhteydessä taustaan, tulkintavalmiuksiin sekä sosiaaliseen kontekstiin, mikä on tunnustettava jonkinasteisena varauksena muuttujan käytössä. On kuitenkin todennäköistä, että vastaajien merkityksenanto ei aiheuta ongelmallista vinoumaa epäjärjestyksen suhteen. Kemppainen (2016, 49) arvioi, että kontekstisidonnaisen merkityksenannon logiikka ei päde samalla tavalla silkkään havaitsemiseen. Tällöin ei ole kyse siitä, millaisia merkityksiä johonkin epäjärjestykseen liitetään, vaan puhtaasti siitä, onko vastaaja havainnut sitä alueellaan.

#### 4.2.4 Koettu turvattomuus

Koettua turvattomuutta kuvastaa kysymys, joka käsittelee yksin liikkumisen pelkoa illalla. Se on täten käsitteellisesti selkeästi erillään sosiaalisen epäjärjestyksen kategoriasta. Kysymys on vastaajan tuntemasta pelosta alueellaan, mitä on sisällöllisesti turvallista nimittää kokemukseksi turvattomuudesta. Muuttuja on dikotomisoitu siten, että kaikki vähäistäkin turvattomuutta ilmentävät vastausvaihtoehdot kuvastavat turvattomuutta lopullisessa muuttujassa. Muuttujasta on kuitenkin rajattu pois vastausvaihtoehto, jonka mukaan vastaaja ei liiku iltaisin ulkona, sillä se kertoo pikemminkin henkilökohtaisista ajankäyttöpreferensseistä kuin epäjärjestyksestä. Tämä pitää paikkansa myös epäjärjestystä vasten ristiintaulukoidessa. Yhteys on vahva, mutta muiden vastausvaihtoehtojen välillä tapahtuu suurempaa vaihtelua epäjärjestyksen määrän mukaan.

Sukupuoli ei vaikuta lainkaan merkitsevästi epäjärjestyksen tason havaitsemiseen. Se vaikuttaa kuitenkin erittäin merkitsevästi turvattomuuden tunteeseen paitsi aiemman tutkimuksen (Strandell 2011, 11), myös tämän tutkimuksen aineiston mukaan. Ristiintaulukoidessa sukupuolta vasten havaitaan, että kaikista aineiston turvattomuutta kokeneista yli neljä viidesosaa on naisia. Naiset näkevät ympäristössään samat asiat ongelmallisena epäjärjestyksenä kuin miehetkin, mutta kokevat turvattomuutta huomattavasti enemmän. Kaikki epäjärjestys ei välttämättä herätä pelkoa, mutta on myös huomattava eron sukupuolittuneisuus. Epäjärjestyksen havaitseminen ja turvattomuuden kokeminen korreloivat vahvasti; alueella, jolla on epäjärjestystä, koetaan enemmän turvattomuutta. Tämä yhteys kuitenkin vaihtelee sukupuolen mukaan (ks. liitetaulukko 4). Epäjärjestystä eniten kokeneet naiset kokevat yli kaksinkertaisesti turvattomuutta epäjärjestystä kokeneisiin miehiin nähden. Tämän yhteyden vuoksi turvattomuuden ja muuttohalukkuuden suhteesta on hedelmällistä tehdä interaktiotermianalyysi, jossa tarkastellaan sukupuolittuneen turvattomuuden kokemuksen vaikutusta muuttohalukkuuteen. Tämän lisäksi tarkastelen interaktiotermin avulla lapsiperheiden kokeman turvattomuuden vaikutusta muuttohalukkuuteen, sillä on todennäköistä, että vanhemmat pyrkivät hakeutumaan turvalliselle alueelle ja ovat erityisen herkkiä reagoimaan turvattomuuteen muuttohalukkuudella.

#### 4.2.5 Kontrollimuuttajat

Muut tutkimukseni muuttajat liittyvät alueen fyysiseen rakenteeseen ja yksilöllisiin vakioitaviin piirteisiin. Käsittelen alueen fyysistä rakennetta kerrostalojen määrän ja asuntojen keskipinta-alan kautta. Tämä perustuu siihen, että aiemman tutkimuksen mukaan rauhattomuuden tunteet, epäjärjestys ja turvattomuus on paikannettavissa tiiviiseen kerrostaloympäristöön. Kulttuurisessa asumisihanteessamme korostuu usein rauhallinen pientalovaltaisuus ja luonnonläheinen asuminen (Strandell 2011, 10–11.) Varakkaampi väestönosa, joka pystyy toteuttamaan näitä ihanteita, tahtoo sijoittua pääkaupunkiseudun laitojen pientaloalueille. (Kortteinen ym. 2005a.) Tähän asumisihanteeseen verraten kerrostalovaltaisuus ja pieni keskipinta-ala alueella voisivat selittää poismuuttohalukkuutta myös itsenäisesti. Asuinympäristön fyysisen rakenteen voi ajatella edeltävän kausaalisesti myös epäjärjestystä ja turvattomuutta, sillä niiden on havaittu paikantuvan kerrostalovaltaisille alueille ja raideliikenteen tuntumaan. (Kemppainen ym. 2014; Kääriäinen 2002.)

Kytön (1998) mukaan ikä ja elämäntilanne selittävät muuttomotiiveja, joten niiden vaikutus on syytä ottaa huomioon. Yksilön kontrolloitaviin piirteisiin lukeutuvat iän ja sukupuolen lisäksi työmarkkina-asema ja koulutustaso. Elämäntilanteeseen oli aineistoni puolesta vaikea päästä käsiksi, mutta ikä sekä työmarkkina-asema tuntuivat edustavan sitä suhteellisen hyvin. Kokeilin monia eri yksilötason yhteyksiä kontrollimuuttajiksi, ja esimerkiksi kotitalouden tyyppiä tai elämäntyyliin liittyviä muuttujia ei ollut alustavien analyysien perusteella mielekäästä sisällyttää malliin heikon kausaalisuuden vuoksi. Lopulliset tutkimukseen päätyneet muuttajat on esitelty tarkemmin liitetaulukossa 1. Jokainen tutkimukseeni päätnyt muuttaja perustuu aiempiin tutkimustuloksiin joko epäjärjestyksestä, turvattomuudesta tai muuttoliikkeestä. Lisäksi yhteyksiä vasteeseen ja selittäviin muuttujiin on alustavasti tarkasteltu ristiintaulukoinneilla ja korrelaatioilla.

#### 4.3 Analyysimenetelmä: logistinen regressioanalyysi

Tutkimukseni pääasiallinen analyysimenetelmä on logistinen regressioanalyysi, joka sisältää useita selittäviä muuttujia. Regressiomallissa voidaan tarkastella, kuinka

pääasiallisten selittävien muuttujien yhteys vastemuuttujaan muuttuu vakioitaessa muita selittäviä muuttujia. (Alkula ym. 1994, 245–256.) Logistisessa regressiossa vastemuuttujan tulee olla binäärinen, eli se saa vain arvoja 1 ja 0. Tässä tutkimuksessa vastemuuttuja on muuttohalukkuus alueelta pois. Logistisessa regressiossa tarkastellaan siis eri tekijöiden vaikutusten todennäköisyyksiä sille, että vastemuuttuja saa arvon 1. Vastemuuttujassani kyseinen arvo ilmentää vastaajan halukkuutta muuttaa toiselle alueelle.

Jotta logistisen regression ymmärtäminen olisi helpompaa, on ymmärrettävä vedonlyöntisuhteen (odds) ja ristitulosuhteen (odds ratio) käsitteet. Vedonlyöntisuhde ei ole sama asia kuin todennäköisyys. Todennäköisyys tarkoittaa ilmiön onnistumisen suhdetta kaikkiin ilmiöihin. Vedonlyöntisuhde puolestaan tarkoittaa ilmiön onnistumisen suhdetta epäonnistumisiin, eli todennäköisyyden suhdetta siihen todennäköisyyteen, että ilmiötä ei tapahdu. Usein kiinnostus kuitenkin kohdistuu vedonlyöntisuhteisiin suhteessa vertailuryhmään. Tällöin puhutaan ristitulosuhteista. Luokiteltuja muuttujia käytettäessä ristitulosuhde ilmentää sitä, kuinka moninkertainen tapahtuman vedonlyöntisuhde ja näin ollen todennäköisyys on referenssiluokkaan nähden. Kertoimet siis kertovat kuinka moninkertaiseksi vedonlyöntisuhde muuttuu, kun selittävän muuttujan arvo muuttuu yhden yksikön suhteessa referenssiluokkaan. Referenssiluokka saa arvon yksi, jolloin mikäli tutkittavan tapahtuman ristitulosuhde on suurempi kuin yksi, tapahtuman vedonlyöntisuhde ja todennäköisyys ovat suurempia kuin referenssiluokassa. Jos ristitulosuhteet ovat pienempiä kuin yksi, tapahtuman vedonlyöntisuhde ja todennäköisyys ovat pienempiä kuin referenssiluokassa. (esim. Menard 2002, 12–14; Nummenmaa 2009, 332.)

Logistinen regressiomalli on siis regressio, jossa selitettävänä muuttujana on tutkittavan tapahtuman vedonlyöntisuhteen logaritmi. Kaavalla ilmaistuna:

$$\ln \left[ \frac{P(Y = 1)}{1 - P(Y = 1)} \right] = a + \beta x$$

$P(Y=1)$  ilmentää todennäköisyyttä sille, että vastemuuttuja  $Y$  saa arvon yksi. Se on suhteutettu siihen todennäköisyyteen, että näin ei tapahdu.  $P/1-P$  merkitsee täten vedonlyöntisuhdetta. Kaavassa  $a$  on vakiotekijä,  $\beta$  regressiokerroin ja  $x$  selittävän

muuttujan saama arvo. Yleensä kertoimet muutetaan suoraan ristitulosuhteiksi, joita on hieman helpompi tulkita. (KvantiMOTV.)

Käytän analyyseissa tilasto-ohjelmaa IBM SPSS Statistics 23 ja sen Complex Samples -sovellusta, jonka avulla on mahdollista ottaa huomioon aineistokato ja aineiston keruun otanta-asetelma. Sen avulla pystyy myös painottamaan aineiston demografisia vääristymiä Tilastokeskuksen analyysipainolla ja tekemään ryväs-korjauksen. Complex Samples -sovelluksella tehdyn logistisen regression tulokset ovat tämän vuoksi tarkempia kuin tavallisen logistisen regression.

Aineistot ja metodit ovat järjestään puutteellisia naapurustovaikutuksia tutkittaessa. Tämän vuoksi usein tutkimuksissa hyödynnetään sitä, mitä on tarjolla ja millä vaikutus on mahdollista saada esiin. Vaikutukset ovat usein suuntaa-antavia. Tämä tutkimus ei ole poikkeus. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että naapurustovaikutuksia ei pitäisi tai kannattaisi tutkia. On mahdollista, että naapuruston monet piirteet ovat jonkinlaisessa yhteydessä keskenään. Kaikkia tällaisia ominaisuuksia ei ole mahdollista kuvata samassa tutkimuksessa, mutta olennaista on saada tutkittava ilmiö esiin siten, että oletettavasti muiden vaikuttavien tekijöiden vaikutus on vakioitu pois.

Naapurustovaikutuksia tutkittaessa endogeenisuus saattaa olla keskeinen tulosten reliabiliteettiin vaikuttava tekijä. Sillä tarkoitetaan tässä yhteydessä tilannetta, jossa naapuruston ja yksilön ominaisuudet ovat keskinäisessä vaikutussuhteessa. Tällöin haasteena on erottaa naapuruston vaikutus yksilötason vaikutuksesta. Usein pyritään vakioimaan yhteyttä oletettavasti sekoittavia yksilön ominaisuuksia mahdollisimman tarkasti. Tämän on kuitenkin esitetty olevan puutteellinen lähestymistapa, sillä naapurustovaikutukset eivät välttämättä toimi naapurustokontekstin suorana vaikutuksena, vaan myös yksilötason välittävien tekijöiden kautta. Liian tarkkaa yksilötekijöiden vakiointia – ylikontrollointia – on pidetty sosiologiassa kontrollimuuttujien väärinkäyttönä, joka kärjistyy etenkin naapurustovaikutustutkimuksessa. (Sampson 2002, 467–469.)

Tässä tutkimuksessa endogeenisuuden aiheuttama vääristymä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että vastaaja olisi halukas muuttamaan huono-osaiselta ja rauhattomalta kerrostaloalueelta, mutta lähinnä siksi, että haluaa asua pientaloalueella, joka on samalla

rauhallisempi. Tällöin muuttohalukkuus ei olisi alueen työntövaikutusta, vaan motiivina olisi alueen vaihtaminen muista syistä. Tätä ei ole kuitenkaan mahdollista kontrolloida tällä aineistolla. Muuttohalukkuus voi muotoutua useista motiiveista, jotka eivät sulje toisiaan pois. Epäjärjestyksen työntövaikutus voi suunnata myös muuttohalukkuutta, jonka päämotiivina on esimerkiksi neliötarve tai hallintasuhteen muutos.

Mainitsin multikollineaarisuuden ongelman esitellessäni faktoripisteillä luotuja muuttujia. Sen testaus on tärkeää myös muiden mallin muuttujien osalta, jotta sama vaihtelu ei toimi selittäjänä useampaan kertaan. Tämän vuoksi tulee voida olettaa, että muuttujat eivät ole liian vahvasti yhteydessä toisiinsa. SPSS:n Complex Samples -sovelluksen logistisessa regressiossa tätä ei ole mahdollista tarkistaa, joten lopullisten muuttujien multikollineaarisuus on testattu erikseen lineaarisen regression kautta käytettävällä diagnostiikalla, jonka avulla on mahdollista laskea kollineaarisuustoleranssit ja VIF-arvot (Variance Inflation Factor) muuttujakohtaisesti. (Nummenmaa 2009, 316; Menard 2002, 75–76.) Näille on esitetty monenlaisia raja-arvoja, jotka perustuvat usein karkeisiin arvioihin. Multikollineaarisuus saattaa olla ongelma, mikäli toleranssilukema on matalampi kuin 0,2. Mikäli toleranssi on matalampi kuin 0,1 multikollineaarisuus on vakava ongelma. VIF-arvon suhteen yli viiden ylittävä lukema merkitsee usein ongelmallista multikollineaarisuutta. (Menard 2002, 76.) Toleranssin tulee siis tässä tutkimuksessa olla suurempi kuin 0,2 ja VIF-arvojen suhteen lukeman tulee olla pienempi kuin viisi. Kaikki tutkimuksessani käytettävät muuttujat ovat näiden arvojen raameissa, eli niiden ei pitäisi olla tuloksien tarkkuuteen vaikuttavalla tavalla yhteydessä toisiinsa.



## 5 Tulokset

Tässä luvussa käsittelen selittävien muuttujien vaikutuksia muuttohalukkuuteen. Varsinainen kiinnostuksen kohteeni on se, miten sosiaalinen epäjärjestys vaikuttaa muuttohalukkuuteen ja se, toimiiko se alueen sosioekonomisen koostumuksen mekanismina. Olen selvittänyt ristiintaulukoimalla myös kaikkien tutkimuksessa käytettävien muuttujien yhteyttä vastemuuttujaani sekä pääasialliseen selittäjääni (ks. liitetaulukot 2 ja 3). Tämän tarkoituksena on helpottaa tulosten tulkintaa. Luvussa käydään läpi tilastollisten analyysien tulokset, mutta pidemmälle menevät johtopäätökset ja pohdinnat käsitellään kuudennessa ja seitsemännessä luvussa.

### 5.1 Logistinen regressiomalli

Tässä alaluvussa elaboroin pääasiallisten selittäjieni ja vastemuuttujani välistä yhteyttä. Pääasialliset selittäjäni ovat sosiaalinen epäjärjestys sekä pienalueen sosioekonominen taso. Näin ollen yksilön kokema alueellinen epäjärjestys on pääasiallinen selittäjäni, ja hypoteesini mukaan alueen sosioekonomisia piirteitä välittävä naapurustomekanismi. Elaboroin vakioimalla muita muuttujia, jotka voivat selittää yhteyttä ja lisäksi logistiseen regressioanalyysiin malli kerrallaan kaikki tutkimukseni selittävät sekä kontrolloitavat muuttujat. Tässä alaluvussa esitellään päävaikutusten mallin tulokset.

Päävaikutusten mallista on rajattu pois joitakin muuttujia, joilla voisi intuitiivisesti olla suora tai epäsuora vaikutus muuttohalukkuuteen. Monet karsiutuivat sillä perusteella, että niistä ei ollut edes itsenäisessä yhteydessä selittämään muuttohalukkuutta. Monesti tilastollinen merkitsevyys jäi mallissa liian matalaksi, jolloin muuttujan vaihtelua ei voitaisi yleistää perusjoukkoon. Kokeilin myös myös rajatapauksia, jotka olivat vasteeseen selvässä bivariaattiyhteydessä, mutta joiden merkitsevyys ja kertoimet putosivat pian, kun yhteyttä elaboroitiin muilla muuttujilla. Tällaisia olivat yksilötasolla muun muassa elämäntyyliin sekä kotitalouden tyyppiin liittyvät muuttujat. Lopullinen mallini ei voi kattaa kaikkea, mutta kuvastaa uskottavasti muuttohalukkuuteen vaikuttavia piirteitä niin alueen kuin yksilön tasolla. Säilytin mallissa muuttujan, joka indikoi asunnon keskipinta-alaa pienalueella, vaikka se ei ole tilastollisesti

merkitsevässä bivariaattiyhteydessä muuttohalukkuuteen. Tällä pyrin ottamaan huomioon alueen fyysistä rakennetta, joka edeltää kausaalisesti koettuja muuttujia.

Malli alkaa selittävien muuttujien itsenäisillä yhteyksillä muuttohalukkuuteen alueelta pois, ja jatkuu selittäjillä, jotka ilmentävät alueen sosioekonomisia piirteitä alkaen alueen hallintasuhteesta ja sosioekonomisesta tasosta. Pääasiallinen kiinnostukseni liittyy kuitenkin epäjärjestyksen aiheuttamaan muuttohalukkuuteen.

Epäjärjestys lisätään malliin vasta myöhemmin, sillä sen voi kokemuksena ajatella seuraavan kausaalisessa järjestyksessä alueen sosioekonomisia piirteitä, alueen fyysistä rakennetta ja yksilön piirteitä. Toisin sanoen, yksilön epäjärjestyskokemusta, joka selittää muuttohalukkuutta on mielekkäintä tarkastella ympäristössä, jossa on jo otettu huomioon alueen ja yksilön vaikuttavat piirteet. Koettu epäjärjestys on näin ollen mielekkäintä lisätä malliin vasta kausaalisesti oikeassa vaiheessa. Tämän tarkoituksena on luoda koetulle epäjärjestykselle ikään kuin ympäristö, jossa se vaikuttaisi muuttohalukkuuteen. Vastaaja kokee epäjärjestystä alueellaan, jota luonnehtivat tietynlaiset sosioekonomiset ominaisuudet, tietynlainen fyysinen rakenne ja luonnollisesti hänen oma yksilöllinen taustansa. Kaikkea mallissa ei voi kontrolloida, mutta tällaisella kausaliteettiin liittyvällä järjestyksellä pystyy vakioimaan joitakin epäjärjestyksen kokemusta mahdollisesti edeltäviä аспектеja. Toisin sanoen, muuttohalukkuuteen vaikuttavaa epäjärjestystä ei koeta tyhjössä, vaan ympäristössä, jossa kokemukseemme vaikuttavat jo monet muut kontekstuaaliset ja yksilölliset ominaisuudet. Alueen sosioekonomiset piirteet edeltävät näin ollen epäjärjestystä myös regressiomallissa. Tällaisella järjestyksellä ei ole vaikutusta mallin kertoimiin tai merkitsevyyteen, mutta se helpottaa tulosten kausaliteettien tulkintaa.

Ensimmäinen regressiomalli kertoo muuttujien itsenäiset yhteydet vasteeseen, eli muuttohalukkuuteen. Tämä malli sisältää jo väkilukuvakioinnin, jolla kontrolloidaan sitä, että muuttuja antaisi tietynlaisen tuloksen vain väkiluvun vuoksi. Vakiointi on tehty jatkuvalla muuttujalla. Suurin osa muuttujista ei juurikaan reagoi väkilukuvakiointiin, mutta esimerkiksi kerrostalojen määrä pienalueella ovat itsenäisessä yhteydessä muuttohalukkuuteen vasta väkilukuvakioinnin jälkeen. Toinen malli kattaa selittävät muuttujat, jotka kuvastavat alueen sosioekonomista statusta. Ensimmäinen selittävä muuttuja on hallintasuhteeseen liittyvä omistusasuntojen osuus alueella pienalueen keskiarvona. Sen voi ajatella kausaalisesti edeltävän alueen muita

sosioekonomisia piirteitä. Vuokra- ja omistusasuntovaltaiset alueet ovat keskenään sosioekonomisesti erilaisia. Omistusasuntojen pienempi osuus tarkoittaa vastaavasti vuokra-asuntojen suurempaa osuutta ja päinvastoin. Toisen mallin toinen keskeinen selittäjä on pienalueen sosioekonominen taso. Hypoteesini on, että sosioekonomiset tekijät selittävät myös hallintasuhteen aiheuttamaa muuttohalukkuutta ollen näin ensimmäisen mallin olennainen muuttuja. Kolmennessä mallissa kontrolloidaan edellä mainittujen lisäksi alueen fyysistä rakennetta. Tätä ilmentävät kerrostalojen määrä alueella ja alueen asuntojen keskipinta-ala. Neljännessä mallissa kontrolloidaan edellä mainittuja sekä yksilötason taustamuuttujia. On huomioitava, että nämä muuttujat eivät kata kuin pienen osan, minkä vuoksi yksilön piirteiden vaikutus jää osittain epäselväksi. Viidennessä ja kuudennessa mallissa lisätään yksilön kokemukseen perustuvat muuttujat. Olen jakanut ne temaattisesti kahteen eri malliin, jotta pääasiallisen selittävän muuttujani, epäjärjestyksen ja toisaalta siihen kytköksissä olevan turvattomuuden vaikutusta alueen sosioekonomiseen tasoon voisi arvioida ennen muiden koettujen muuttujien vakiointia.

Taulukossa 2 tarkastelen miten sosiaalinen epäjärjestys vaikuttaa muuttohalukkuuteen alueelta pois. Vakioin malli kerrallaan selittäviä muuttujia ja lisään sosiaalisen epäjärjestyksen vasta kausaalisesti oikeassa vaiheessa, viidennessä mallissa. Taulukko sisältää selittävien ja kontrolloitavien muuttujien ristitulosuhteet, jotka kuvaavat muuttohalukkuuden vaihtelua suhteessa muuttujan vertailuluokkaan. Ristitulosuhteiden ohella on olennaista tarkastella muuttujien tilastollisen merkitsevyyden muutoksia. Tämä perustuu siihen, että uusia muuttujia lisätessä aiempien selitysvoima usein heikkenee, mikäli muuttujilla on tilastollista yhteyttä. Näin ollen jokin muuttuja voi selittää vasteen vaihtelua ikään kuin toisen muuttujan edestä. Tilastolliset merkitsevyydet on merkitty ristitulosuhdekertoimien viereen tähdillä.

Taulukko 2. Selittävien muuttujien yhteys muuttohalukkuuteen alueelta pois, elaborointi logistisella regressiolla, ristitulosuhdekertoimet, Katumetro 2012 & Ruututietokanta 2011

	MALLI 1	MALLI 2	MALLI 3	MALLI 4	MALLI 5	MALLI 6
<b>SES-ALUEMUUTTUJAT</b>						
<b>Omistusasuntojen osuus alueella</b>						
Ylin kvintiili	1,000 *	1,000	1,000	1,000	1,000	1,000
Keskikvintiilit	1,333	1,196	1,195	1,047	,826	,801
Alin kvintiili	1,623	1,231	1,179	,973	,746	,723
<b>Sosioekonominen taso alueella</b>						
Ylin kvintiili	1,000 ***	1,000 *	1,000 *	1,000 **	1,000	1,000
Keskikvintiilit	1,857	1,743	1,547	1,566	1,318	1,024
Alin kvintiili	2,704	2,531	2,209	2,375	1,571	1,273
<b>FYYSINEN RAKENNE</b>						
<b>Kerrostalojen määrä alueella</b>						
Ylin kvintiili	1,000 *		1,000	1,000	1,000	1,000
Keskikvintiilit	1,657		1,270	1,352	1,491	1,785
Alin kvintiili	1,485		1,762	1,667	2,168	2,652
<b>Asunnon keskipinta-ala alueella</b>						
Ylin kvintiili	1,000		1,000	1,000	1,000	1,000
Keskikvintiilit	1,655		1,456	1,296	1,465	1,557
Alin kvintiili	1,740		1,508	1,177	1,214	1,333
<b>YKSILOTASON MUUTTUJAT</b>						
<b>Ikä</b>						
65-74	1,000 ***			1,000 ***	1,000 ***	1,000 ***
55-64	1,872			1,565	2,001	1,652
45-54	2,681			2,806	3,391	2,774
35-44	3,115			3,373	4,202	3,642
25-34	5,062			4,301	5,867	4,727
<b>Sukupuoli</b>						
Nainen	1,000			1,000	1,000	1,000
Mies	,919			,859	,920	,925
<b>Koulutustaso</b>						
Ei ammatillista koul.	1,000 *			1,000	1,000	1,000
Toisen asteen ammatillinen koul.	1,351			1,571	1,653	1,748
Ammatillinen korkeakoul.	1,732			1,793	1,938	2,309
Akateeminen korkeakoul.	1,250			1,361	1,690	2,038
<b>Työmarkkina-asema</b>						
Yrittäjä	1,000 ***			1,000	1,000	1,000
Johtavassa asemassa	,731			,749	,792	1,019
Toimihenkilö	,992			,898	,890	,963
Työntekijä	1,518			1,113	1,266	1,436
Päätoiminen opiskelija	3,382			2,515	2,495	2,005
Työtön	1,262			1,152	1,314	1,002
Eläkeläinen	,644			1,145	1,200	1,125
Kotiäiti tai -isä	1,738			1,128	1,459	1,303
Muu	1,041			1,047	1,268	1,193
<b>KOETUT MUUTTUJAT</b>						
<b>Koettu sosiaalinen epäjärjestys</b>						
Alin kvintiili	1,000 ***				1,000 ***	1,000 ***
Keskikvintiilit	2,179				2,099	1,861
Ylin kvintiili	6,003				5,244	3,872
<b>Koettu turvattomuus</b>						
Ei	1,000 ***				1,000 ***	1,000 ***
Kyllä	3,081				2,255	2,165
<b>Koettu toimeentulon taso</b>						
Hyvä toimeentulo	1,000 ***					1,000 **
Kohtalainen toimeentulo	1,578					1,196
Huono toimeentulo	4,248					2,164
<b>Tyytymättömyys asunnon kokoon</b>						
Tyytyväinen	1,000 ***					1,000 ***
Tyytymätön	5,559					3,429
<b>Tyytymättömyys asunnon kuntoon</b>						
Tyytyväinen	1,000 ***					1,000 ***
Tyytymätön	3,756					2,351
Nagelkerke R <sup>2</sup>		,023	,025	,105	,196	,282

Malli 1: Muuttujien yhteydet muuttohalukkuuteen erikseen

Malli 2: Hallintasuhde ja sosioekonomiset piirteet

Malli 3: Hallintasuhde, sosioekonomiset piirteet ja alueen fyysinen rakenne

Malli 4: Em. + yksilön taustamuuttujat

Malli 5: Em. + yksilön epäjärjestys ja turvattomuus

Malli 6: Em. + muut koetut yksilömuuttujat

\*: p<0.05; \*\*: p<0.01; \*\*\*: p<0.001

Ensimmäisessä mallissa esitetään kunkin muuttujan itsenäinen yhteys muuttohalukkuuteen alueelta pois. Miltei jokainen muuttuja on tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä muuttohalukkuuteen, poikkeuksina asuntojen keskipinta-ala alueella sekä sukupuoli. Olen päättänyt tästä huolimatta sisällyttää ne malliin osoittaakseni, että niiden vaikutus on otettu huomioon. Alueen fyysinen rakenne on tärkeä kontrolloitava tekijä alueen vaikutusten kausaalisessa yhteydessä ja suhteellisen pieni otoskoko voi vaikuttaa siihen, että jokin tarkasteltava elementti ei päädy tilastollisesti merkitseväksi. Alarajana yleisesti käytetty 0,05:n suuruinen p-arvo, (eli viiden prosentin riski väärään johtopäätökseen yleistettäessä perusjoukkoon) on arbitraarinen raja-arvo, jota ei välttämättä tule soveltaa päättelyssä liian kirjaimellisesti (Vehkalahti 2008, 88). Vastaajan sukupuolen kontrollointi puolestaan on tilastollisessa tarkastelussa yleinen käytäntö.

Mallin 1 ristitulosuhteiden perusteella tarkasteltuna näyttää siltä, että sosiaalinen epäjärjestys selittää erikseen muuttohalukkuuden vaihtelua kaikista analysoitavista muuttujista voimakkaimmin. Suurempi epäjärjestyksen taso ennakoi näin ollen korkeampaa todennäköisyyttä muuttohalukkuuteen. Asuntoon liittyvät koetut piirteet sekä ikä korostuvat myös, minkä vuoksi niiden vakioiminen myöhemmissä malleissa on olennaista. Etenkin ikä ja elämänvaiheiden muutos ovat aiemman tutkimuksen mukaan selittäneet muuttohalukkuutta, joten on oletettavaa, että iän vaikutus on myös tässä tutkimuksessa selkeä.

Toisessa mallissa nähdään alueen sosioekonomista koostumusta käsittelevien muuttujien vaikutus muuttohalukkuuteen. Omistusasuntojen osuus pienalueella menettää tilastollisen merkitsevyytensä, kun alueen sosioekonominen taso otetaan huomioon. Alueen sosioekonominen taso puolestaan selittää muuttohalukkuutta erittäin merkitsevästi. Referenssiluokkana ovat ne alueet, jotka lukeutuvat sosioekonomisesti ylimpään viidennekseen. Muuttohalukkuuden ristitulosuhde kasvaa, kun siirrytään ylimmästä kvintiilistä keskikvintiileihin, ja korostuu erityisesti sosioekonomisesti alimpaan kvintiiliin lukeutuvilla alueilla, joilla muuttohalukkuuden ristitulosuhde nousee n. 2,5 kertaiseksi.

Kolmannessa mallissa vakioidaan alueen fyysiseen rakenteeseen liittyvät tekijät, joita ovat kerrostalojen määrä alueella sekä alueen asuntojen keskipinta-ala. Niiden vaikutus muuttohalukkuuteen ei ole merkitsevä. Ne kuitenkin vaikuttavat alueen sosioekonomisen tason merkitsevyyteen ja ristitulokertoimiin, joskin hyvin vähäisesti. Alueen sosioekonominen taso on vielä kolmannessa mallissa muuttohalukkuuden vaihtelun keskeinen selittäjä.

Neljännessä mallissa vakioidaan vastaajan yksilöllisiä piirteitä. Ikä nousee tilastollisesti erittäin merkitseväksi selittäjäksi. Nuorempaan ikäryhmään kuuluminen lisää muuttohalukkuuden todennäköisyyttä. Muuttohalukkuuden ristitulosuhde nousee johdonmukaisesti korkeammaksi siirryttäessä vertailuluokasta (65–74 -vuotiaat) nuorempiin ikäryhmiin. Nuorimmassa 25–34 –vuotiaiden luokassa muuttohalukkuuden ristitulosuhde nousee 4,3 kertaiseksi. Muut yksilölliset piirteet eivät selitä muuttohalukkuutta tilastollisesti merkitsevällä tasolla, mikä voi johtua siitä, että ne käsittelevät vastaajan sosioekonomista puolta, jota aluetason sosioekonominen koostumus selittää tässä mallissa vahvemmin. Vastaajan piirteiden vakioinnilla ei ole suurta vaikutusta alueen sosioekonomisen tason selitysvoimaan.

Viidenteen malliin lisään tutkimukseni pääasiallisen kiinnostuksen kohteen, koetun sosiaalisen epäjärjestyksen. Vakioin myös koetun turvattomuuden, joka on teoreettisesti ajatellen sosiaalisesta epäjärjestyksestä seuraava tekijä. Sosiaalisen epäjärjestyksen tason vertailuluokkana on alin kvintiili. Epäjärjestyksen tason noustessa keskikvintiilien luokkaan muuttohalukkuuden ristitulosuhteet kaksinkertaistuvat. Epäjärjestyksen tason ylimmässä kvintiilissä muuttohalukkuuden ristitulosuhde on 5,2, mikä ilmentää 420 prosenttia korkeampaa todennäköisyyttä halukkuuteen muuttaa alueelta pois. Tulos on tilastollisesti erittäin merkitsevä. Koettu turvattomuus vaikuttaa niin ikään muuttohalukkuuteen erittäin merkitsevästi. Turvattomuutta kokeneiden luokan muuttohalukkuuden ristitulosuhde nousee 2,3 kertaiseksi suhteessa luokkaan, joka ei ole kokenut turvattomuutta. Samaalla alueen sosioekonomisen tason muuttohalukkuuden kertoimet laskevat ja yhteyden tilastollinen merkitsevyys katoaa. Tämän perusteella sosiaalinen epäjärjestys selittää alueen sosioekonomisen tason aiheuttaman vaihtelun muuttohalukkuudessa.

Kuudennessa mallissa käsitellään loput yksilötason koetut muuttujat, jotka koskevat toimeentuloa ja asunnon piirteisiin liittyvää tyytymättömyyttä. Suhteessa viidenteen malliin minkään selittävän muuttujan tilastollinen merkitsevyys ei muutu: sosiaalinen epäjärjestys, koettu turvattomuus ja ikä pysyvät erittäin merkitsevinä. Tämän lisäksi jokainen kuudenteen malliin tuotu vastaajan kokemusta kuvaava muuttuja on tilastollisesti merkitsevä. Lopullisessa mallissa merkitsevien selittäjien kertoimet muuttuvat hieman. Epäjärjestyksen kertoimet laskevat, mikä viittaa siihen, että osa sen aiheuttamasta muuttohalukkuuden vaihtelusta selittyy muilla vastaajan kokemilla tekijöillä. Niiden vaikutus on selkeä myös kertoimien osalta. Epäjärjestys pysyy kuitenkin myös yksilöllisten koettujen piirteiden vakioimisen jälkeen iän ohella muuttohalukkuuden keskeisimpänä selittäjänä. Suhteessa epäjärjestyksen alimpaan viidennekseen, ylin viidenneksen ennustaa miltei 300 prosenttia korkeampaa kerrointa muuttaa alueelta pois.

Sosiaalinen epäjärjestys pysyy mallissa tilastollisesti merkitsevä. Se selittää muuttohalukkuutta itsenäisesti, kun alueen rakenteeseen, yksilöön ja tyytyväisyyteen liittyvät tekijät on vakioitu. Tämän lisäksi se näyttäisi toimivan hypoteesini tavoin alueen sosioekonomisen ulottuvuuden asukkaita toisaalle työntävänä naapurustomekanismina. Tämän voi osoittaa vertailemalla kolmatta ja neljättä mallia. Alueen sosioekonominen taso selittää muuttohalukkuutta tilastollisesti merkitsevästi vielä, kun alueen piirteet ja yksilölliset piirteet on vakioitu. Mallista neljä näkee, että pienalueilla, joiden sosioekonominen taso kuuluu alimpaan viidennekseen, muuttohalukkuuden ristitulosuhde on n. 2,38-kertainen suhteessa (138 prosenttia suurempi) vertailuryhmään, eli pienalueisiin, joiden sosioekonominen taso kuuluu korkeimpaan viidennekseen. Mallin viisi tullessa se kuitenkin menettää tilastollisen merkitsevyytensä ja ristitulosuhde pienenee huomattavasti n. 1,5-kertaiseksi. Alueen sosioekonominen taso ei selitä muuttohalukkuutta merkitsevästi enää, kun koettu epäjärjestys on otettu huomioon. Tarkistin lisäksi vielä erikseen, että nimenomaan epäjärjestys on muuttuja, joka selittää muuttohalukkuutta alueen sosioekonomisen tason edestä ja ikään kuin vie siltä selitysvoiman. Lisäsin tällöin epäjärjestyksen malliin ilman koettua turvattomuutta – tulos oli samanlainen. Eniten epäjärjestyksistä alueellaan kokeneen viidenneksen muuttohalukkuuden ristitulosuhde on 5,2-kertainen suhteessa vähiten epäjärjestyksistä kokeneeseen viidennekseen. Kuudenteen malliin tullessa epäjärjestyksen kertoimet kuitenkin laskevat hieman; tällöin epäjärjestyksen kokemus

ennustaa n. 3,9-kertaista riskiä muuttohalukkuuteen. Tämä johtuu muiden koettujen muuttajien vakioimisesta. Koettu toimeentulo ja tyytyväisyys asunnon kokoon ja kuntoon selittävät osan epäjärjestyskokemuksen aiheuttamasta vaihtelusta. Epäjärjestys selittää kuitenkin myös niiden vakioinnin jälkeen yhteyttä erittäin merkitsevästi. Huono toimeentulo selittää kaksinkertaista riskiä muuttohalukkuuteen verrattuna sekä hyvään että kohtalaiseen toimeentuloon. Koettu toimeentulo jää tilastollisesti merkitseväksi selittäjäksi täydessä mallissa, kun alueen sosioekonomiset piirteet sekä niiden aiheuttamat sosiaaliset ongelmat on vakioitu. Toisin sanoen, se selittää muuttohalukkuutta tavalla, joka ei selity mallissa mukana olleilla muuttajilla.

## 5.2 Interaktioanalyysi

Olen esitellyt aiemman tutkimuksen yhteydessä ajatuksen siitä, että etenkin lapsiperheet muuttaisivat alueen työntäminä. Se, onko vastaajalla lapsia, on jätetty tarkoituksella tästä mallista pois, sillä se ei ole yhteydessä varsinaiseen muuttohalukkuuteen alueelta pois. Sen sijaan sen yhteys siihen, miten epäjärjestys selittää muuttohalukkuutta on erittäin merkitsevä. Mikäli vastaajalla on lapsi, on todennäköisempää reagoida epäjärjestykseen haluamalla muuttaa alueelta pois. Epäjärjestyspohjaisen turvattomuuden tunteet ovat intuitiivisesti kuitenkin keskeisin tekijä, jotka ajavat lapsiperheitä pois alueelta. Alue, jolla on paljon epäjärjestystä tuskin edustaa ihanteellista paikkaa kasvattaa lasta suurelle osalle vanhemmista, mutta mikäli alue koetaan turvattomaksi, on erittäin todennäköistä, että kokemus vaikuttaa vahvasti halukkuuteen muuttaa alueelta pois. Tarkastelen seuraavaksi interaktiotermeillä turvattomuutta. Tarkoitukseni on selvittää lapsiperheiden kokeman turvattomuuden ja epäjärjestyksen vaikutusta muuttohalukkuuteen. Aiempien ristiintaulukointien perusteella on myös syytä tarkistaa myös sukupuolittuneen turvattomuuden yhteys.

Ristiintaulukoinnin mukaan sukupuoli vaikuttaa turvattomuuden kokemiseen. (ks. liitetaulukko 4). Naiset kokevat enemmän turvattomuutta. Sukupuolen ja turvattomuuden interaktiotermin ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevä ( $p=0,621$ ). Vaikka naiset kokevat enemmän turvattomuutta, yhdysvaikutus ei selitä muuttohalukkuutta toiselle alueelle. Turvattomuutta kokevat naiset eivät korostu muuttohalukkaissa. Lapsiperheiden ja epäjärjestyksen interaktiotermin ei myöskään ole



merkitsevä ( $p=0,244$ ). Sen sijaan päävaikutusten mallista pois jättämieni lapsiperheiden ja turvattomuuden interaktiotermin tilastollisesti merkitsevä ( $p=0,022$ ), minkä vuoksi yhteyttä kannattaa tarkastella lähemmin.

Taulukko 3 sisältää päävaikutukset sisältävän täyden mallin (edellisen taulukon malli 6) sekä täyden mallin interaktiotermin, joka kuvastaa koetun turvattomuuden ja lapsiperheiden yhdysvaikutusta. Tilastolliset merkitsevyydet on merkitty tähdillä.

Taulukko 3. Päävaikutusten malli täydennettynä lapsiperheiden kokeman turvattomuuden interaktioterminä, elaborointi logistisella regressiolla, ristitulosuhdekertoimet, Katumetro 2012 & Ruututietokanta 2011

		MALLI 1	MALLI 2
<b>SES-ALUEMUUTTUJAT (PIENALUE)</b>			
<b>Omistusasuntojen osuus</b>			
	Ylin kvintiili	1,000	1,000
	Keskikvintiilit	,801	,778
	Alin kvintiili	,723	,684
<b>Sosioekonominen taso</b>			
	Ylin kvintiili	1,000	1,000
	Keskikvintiilit	1,024	1,053
	Alin kvintiili	1,273	1,293
<b>FYYSINEN RAKENNE (PIENALUE)</b>			
<b>Kerrostalojen määrä</b>			
	Ylin kvintiili	1,000	1,000
	Keskikvintiilit	1,785	1,760
	Alin kvintiili	2,652	2,573
<b>Asunnon keskipinta-ala</b>			
	Ylin kvintiili	1,000	1,000
	Keskikvintiilit	1,557	1,533
	Alin kvintiili	1,333	1,326
<b>YKSILÖTASON MUUTTUJAT</b>			
<b>Ikä</b>			
	65-74	1,000 ***	1,000 ***
	55-64	1,652	1,671
	45-54	2,774	2,640
	35-44	3,642	3,549
	25-34	4,727	4,705
<b>Sukupuoli</b>			
	Nainen	1,000	1,000
	Mies	,925	,920
<b>Koulutustaso</b>			
	Ei ammatillista koul.	1,000	1,000
	Toisen asteen ammatillinen koul.	1,748	1,708
	Ammatillinen korkeakoul.	2,309	2,298
	Akateeminen korkeakoul.	2,038	2,050
<b>Työmarkkina-asema</b>			
	Yrittäjä	1,000	1,000
	Johtavassa asemassa	1,019	,972
	Toimihenkilö	,963	,935
	Työntekijä	1,436	1,472
	Päätoiminen opiskelija	2,005	1,983
	Työtön	1,002	1,033
	Eläkeläinen	1,125	1,148
	Kotiäiti tai -isä	1,303	1,251
	Muu	1,193	1,222
<b>YKSILÖTASON KOETUT MUUTTUJAT</b>			
<b>Koettu alueellinen epäjärjestys</b>			
	Alin kvintiili	1,000 ***	1,000 ***
	Keskikvintiilit	1,861	1,845
	Ylin kvintiili	3,872	3,895
<b>Koettu turvattomuus</b>			
	Ei	1,000 ***	1,000 *
	Kyllä	2,165	1,670
<b>Koettu toimeentulon taso</b>			
	Hyvä toimeentulo	1,000 **	1,000 **
	Kohtalainen toimeentulo	1,196	1,177
	Huono toimeentulo	2,164	2,170
<b>Tyytymättömyys asunnon kokoon</b>			
	Tyytyväinen	1,000 ***	1,000 ***
	Tyytymätön	3,429	3,442
<b>Tyytymättömyys asunnon kuntoon</b>			
	Tyytyväinen	1,000 ***	1,000 ***
	Tyytymätön	2,351	2,369
<b>Interaktiotermin: turvattomuus ja lapsiperheet</b>			
	Ei lapsia		1,000 *
	Turvattomuutta kokeva lapsiperhe		2,556
Nagelkerke R <sup>2</sup>		,282	,286

Malli 1: Päävaikutukset

Malli 2: Päävaikutukset + interaktiotermin

\*, p<0.05; \*\*, p<0.01; \*\*\*, p<0.001

Interaktiotermin on dikotominen, eli arvon 1 saavat vain turvattomuutta kokeneet vastaajat, joilla on lapsia. Interaktiotermin on tilastollisesti merkitsevä ja sen ristitulosuhteet nousevat korkeammiksi kuin koetun turvattomuuden täyden mallin kertoimet. Interaktiotermin vakioinnilla on selvä vaikutus yksilön kokemaan turvattomuuteen: sen ristitulosuhdekertoimet laskevat selkeästi ja tilastollinen merkitsevyys heikkenee 0,05:n raja-arvon tuntumaan. Tämän voi tulkita siten, että koetun turvattomuuden aiheuttamasta muuttohalukkuudesta osa on nimenomaan lapsiperheiden kokeman turvattomuuden vaikutusta. Tällöin lapsiperheet ovat erityisen herkkiä reagoimaan turvattomuuden kokemuksiin muuttohalukkuudella.

Interaktioiden tueksi voisi lisäksi tehdä stratifioitua eli osaryhmittäisen mallin, jossa tarkasteltaisiin päävaikutukset sisältäneen regressiomallin tuloksia rajattuna ainoastaan niihin vastaajiin, joilla on lapsia. Sen avulla voisi havainnollistaa lapsiperheiden vaikutusta useampaan muuttajaan. Stratifioitu malli kuitenkin vähentää analyysin tehokkuutta, sillä otoskoko pienenee vain niihin vastaajiin, joilla on lapsia. Jätin osaryhmittäisen mallin tästä tutkimuksesta pois, sillä otokseen pieneneminen vuoksi tulosten yleistettävyyttä ei olisi ollut tyydyttävällä tasolla. Lapsiperheiden ja turvattomuuden interaktiotermin tarkastelu toimi tämän tutkimuksen kannalta mielekkäämmän. Epäjärjestyksellä on selkeä työntövaikutus, mutta se vaikuttaa myös turvattomuuden kokemuksiin, jonka työntövaikutus kärjistyy lapsiperheiden kohdalla.

### 5.3 Selitysaste

Logistisessa regressiossa ei ole suoraa vastinetta lineaarisen regressiomallin selitysasteelle, mutta yleisessä käytössä oleva Nagelkerken pseudoselitysaste antaa samankaltaiset tunnusluvut. Sen vaihteluväli on nolasta yhteen; arvo 1 tarkoittaisi siis tilannetta, jossa malli sopii täydellisesti aineistoon ja selittää vastemuuttujan vaihtelusta kaiken. Se on kuitenkin pikemminkin heuristinen työkalu selitysasteen arvioimiseen, eikä ole tulkittavissa prosentuaalisena lukemana siitä, kuinka hyvin malli selittää vasteen vaihtelua. (Nummenmaa 2009, 338.)

Regressiomallista huomaa, että etenkin yksilön kokema epäjärjestys ja turvattomuus ovat olennaisia muuttohalukkuuden selittäjiä. Nagelkerken pseudoselitysaste nousee jokaisen mallin myötä. Toisin sanoen, jokainen malli selittää alueelta pois suuntautuvan muuttohalukkuuden ilmiötä tässä aineistossa tarkemmin. Ensimmäisten mallien välillä lukemissa ei ole suurta eroa, mutta yksilötason taustatekijöitä vakioitaessa pseudoselitysaste nousee lukemaan 0,1. Huomattavin muutos selitysasteessa tapahtuu kuitenkin kolmannen ja neljännen mallin välillä. Ennen epäjärjestyksen ja turvattomuuden vakioimista mallin pseudoselitysaste on n. 0,1. Kun epäjärjestys ja turvattomuus puolestaan otetaan huomioon, selitysaste kaksinkertaistuu, mikä ilmentää epäjärjestyksen ja turvattomuuden olevan erittäin keskeisiä selittäjiä muuttohalukkuuden ilmiössä. Niiden jälkeen vakioidut toimeentulo ja asumistyytyväisyyttä käsittelevät tekijät nostavat täyden mallin lukeman 0,28 tuntumaan, mikä on logistisessa regressiomallissa melko tavanomainen taso. Asumistyytyväisyyteen liittyvät tekijät sekä toimeentulo eivät kuitenkaan pseudoselitysasteen perusteella selitä muuttohalukkuutta aivan yhtä vahvasti kuin epäjärjestys ja turvattomuus. Pääsääntöisesti voidaan kuitenkin arvioida, että muuttohalukkuutta selittävät voimakkaimmin yksilötason taustatekijöiden, epäjärjestyksen ja turvattomuuden sekä asumistyytyväisyyden ja toimeentulon mallit. Kukin näistä malleista selittää kokonaisasteesta karkeasti noin kolmasosan. Lapsiperheiden turvattomuutta koskevan interaktiotermi myötä mallin selitysaste nousee, mutta vain hieman, lähemmäs lukemaa 0,29. Nagelkerken pseudoselitysaste kasvaa analyysin edetessä malli mallilta, mitä voidaan pitää osoituksena siitä, että regressiomalli on kokonaisuudessaan onnistuneesti rakennettu.

## 6 Johtopäätökset

Tässä luvussa käsittelen edellisen luvun tulosten perusteella tehtyjä johtopäätöksiä. Tarkastelen niiden yhteyttä toisessa ja kolmannessa luvussa esiteltyyn aiempaan tutkimukseen, sekä käsittelen niistä nousevia mahdollisia tulkintoja.

Asetin tutkimuskysymyksekseni johdannossa sen, kuinka alueen sosiaalinen epäjärjestys vaikuttaa yksilön halukkuuteen muuttaa toiselle alueelle Helsingissä. Tähän lisäsin, että tarkastelen epäjärjestystä alueen sosioekonomisten piirteiden naapurustomekanismina. Päävaikutusten mallin perusteella tutkimukseni keskeisin tulos on se, että sosiaalinen epäjärjestys lisää muuttohalukkuutta selkeästi ja tilastollisesti erittäin merkitsevästi, ja on ristitulosuhteiden valossa iän jälkeen muuttohalukkuuden keskeisin selittäjä myös, kun muut vakioitavat tekijät on otettu huomioon. Kertoimien perusteella se selittää muuttohalukkuutta jopa asuntoon liittyvien seikkojen yli, mikä on aiemman muuttoliiketutkimuksen valossa erityisen merkittävä tulos. Verrattuna alimpaan kvintiiliin myös keskikvintiilien epäjärjestys kasvattaa poismuuttohalukkuuden ristitulosuhdetta miltei 90 prosenttia. Epäjärjestystä eniten kokenut viidennes puolestaan haluaa muuttaa pois alueelta miltei 300 prosenttia tai neljä kertaa korkeammalla kertoimella kuin vähiten kokenut viidennes. Jos oletetaan, että muuttohalukkuus implikoi useissa tapauksissa sitä, että alueessa on jokin piirre, joka aiheuttaa tyytymättömyyttä, sosiaalinen epäjärjestys tuntuisi olevan sellainen.

Alueen sosioekonomisen koostumuksen merkitsevyys ja kertoimet muuttohalukkuuden selittäjänä putoavat, kun epäjärjestys otetaan malliin mukaan. Epäjärjestys ikään kuin vie alueen sosioekonomisten piirteiden selitysvoiman. Tämän perusteella vaikuttaa siltä, että alueen sosioekonomisen tason vaikutus muuttohalukkuuteen on pitkälti sen konstituoiman epäjärjestyksen vaikutusta. Epäjärjestyksen voi näin ollen tulkita olevan hypoteesini mukaisesti alueen sosioekonomisen huono-osaisuuden aikaansaama naapurustomekanismi. Sosioekonomisesti heikommat alueet ennustavat enemmän epäjärjestystä ja turvattuutta, mikä on aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa vakiintunut tulos (esim. Kemppainen 2016; Kortteinen ym. 2001; Kääriäinen 2002; Sampson & Raudenbush 1999). Tämän tutkimuksen tulosten mukaan ne ennustavat epäjärjestyksen kautta myös muuttohalukkuutta.

Vilkaman ym. (2013) tutkimuksessa esitettiin alueiden etnisen ja sosiaalisen rakenteen aiheuttamien muuttosyiden olevan vahvasti toisiinsa kietoutuneita. Heidän tulostensa mukaan nimenomaan sosiaaliset ongelmat ajavat ihmisiä maahanmuuttajakeskittymistä. Tämän tutkimuksen perusteella voidaan sanoa, että epäjärjestys aiheuttaa muuttohalukkuutta huono-osaisuuden keskittymistä. Kun tiedämme, että maahanmuuttajakeskittymät ja huono-osaisuuden ydinalueet paikantuvat samoille alueille (Kortteinen & Vaattovaara 2015), voidaan huomata, että tulokseni ovat selkeässä linjassa aiempien kanssa. Näin ollen on mahdollista, että kantaväestön pako maahanmuuttajakeskittymistä on ainakin osittain pakoa köyhyyskeskittymistä.

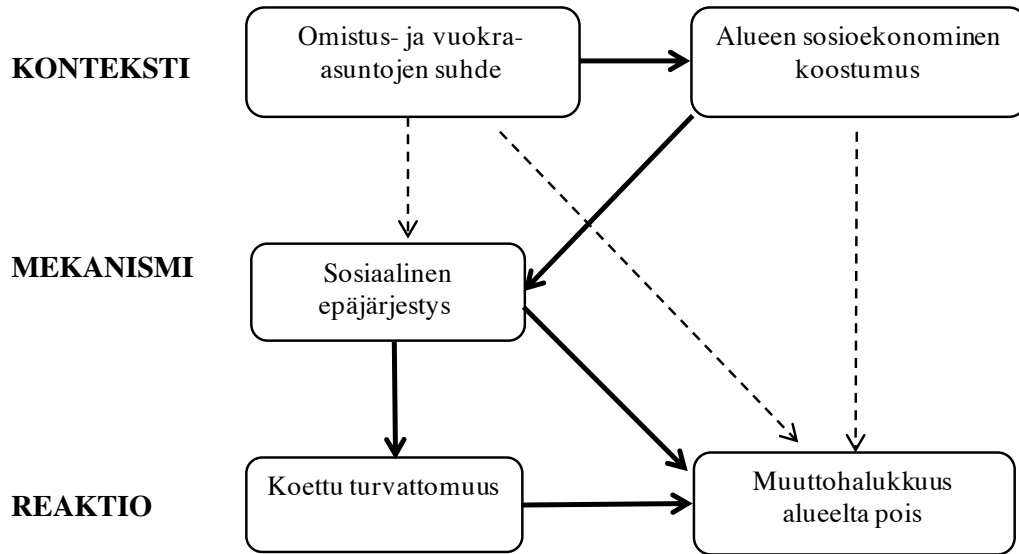
Se, että tulokset ovat näin selkeitä, vaikka sosioekonomista tasoa on kuvattu pienaluetasolla, tukeutuvat aiempaan tulokseen korttelitason segregaaion kasvamisesta yhä suuremmiksi klustereiksi (Kortteinen & Vaattovaara 2015). Tulosteni mukaan korttelien lisäksi myös kokonaiset pienalueet on mahdollista nähdä muuttohalukkuutta vasten sosioekonomisesti ”tietynlaisina”, ainakin käyttämäni ylä- ja alakvintiiliin perustuvan luokittelun kautta. Tämä antaa kuvan siitä, että ainakin sosioekonomisesti alimman viidenneksen alueiden rakenne tuottaa selkeästi mekanismeja, jotka vaikuttavat muuttohalukkuuteen. Ainakin sen pohjalta eriytymisen voisi arvioida näkyvän myös korttelitasoa laajemmalla tarkastelutarkkuudella, vaikka suurin osa alueista näyttäytyisikin suhteellisen tasalaatuisina.

Keskeisin muuttosyy liittyy Vilkaman ym. (2013) mukaan sopivan asunnon löytymiseen. Asuntoon liittyvien piirteiden, kuten tilantarpeen on aiemmin osoitettu olevan hyvin keskeinen muuttoon ja muuttohalukkuuteen vaikuttava tekijä. (Kortteinen ym. 2005a; Kytö & Väliniemi 2009). Tässä tutkimuksessa asuntoon liittyviä piirteitä on tarkasteltu kokoon ja kuntoon liittyvän tyytymättömyyden kautta. Alueelta pois suuntautuvassa muutossa lähtöalueen ongelmat tuntuvat korostuvan aiemman tutkimuksen asunnon piirteisiin liittyvään näkemykseen verrattuna. Se, että epäjärjestys selittää muuttohalukkuutta näiden tekijöiden vakioimisen jälkeen erittäin merkitsevästi on aiempaa käsitystä vasten jopa yllättävää ja osoittaa epäjärjestyksen olevan huono-osaisilla alueilla erittäin keskeinen alueen vaihtohalukkuuteen vaikuttava tekijä.

Alueen sosioekonominen huono-osaisuus toimii samankaltaisena kontekstina kuin Vilkaman ym. (2013) tutkimuksessa käsitelty maahanmuuttajakeskittymä. Sikäli kun

sosioekonominen huono-osaisuus ja vieraskielinen väestö on esitetty sijoittuvan samoille alueille myös korttelitasolla (emt; Kortteinen & Vaattovaara 2015), voikin olla, että muuttohalukkuuden paremman hahmottamisen vuoksi olisi järkevintä käsitellä sekä etnistä että sosioekonomista puolta. Vahva näyttö siitä, että osa hyväosaisista asukkaista tahtoo pois alueilta, jonne on keskittynyt huono-osaisuutta ja vieraskielistä väestöä on täysin linjassa tämän kehityksen kanssa. Sosiaalinen epäjärjestys näyttää olevan keskeinen mekanismi tässä dynamiikassa, mikä tukeutuu Vilkan ym. (2013) löydökseen siitä, että kantaväestö pyrkii välttämään sosiaalisia ongelmia.

Kuvassa 2 on esitetty päävaikutusten mallin keskeiset tulokset koostettuna nuolikaavioon. Nuolet ilmentävät alueen ja yksilön ominaisuuksien vaikutussuhteita. Katkoviiva ilmentää vaikutussuhdetta, joka on olemassa erikseen, mutta joka selittyy välittävällä tekijällä: kontekstitasolla sosioekonominen asema selittää hallintasuhteiden vaikutusta muuttohalukkuuteen, joka selittyy lopulta epäjärjestyksen mekanismilla. Kuvassa ei ole otettu tarkemmin huomioon alueen fyysiseen rakenteeseen, asukkaan taustaan tai kokemuksiin liittyviä kontrollimuuttujia, eikä sen tarkoitus ole kertoa kaikkea päävaikutusten mallista, vaan keskittyä pitkälti tutkimuskysymyksiä rajaamaan alueeseen. Se auttaa hahmottamaan tutkimuksen päätulosta ja sen toimintaa. Olen nimennyt eri vaikutustasot kontekstiksi, mekanismiksi ja reaktioksi. Tässä konteksti tarkoittaa alueen ominaisuuksia, mekanismi alueen ominaisuuksia välittävää lieveilmiötä sekä reaktio asukkaan tasolta tehtävää päätöstä tai kokemusta. Tässä on syytä korostaa, että tässä tutkimuksessa epäjärjestystä on tutkittu nimenomaan vastaajan havaintona, joten teknisesti sekin on merkityksenantoa ja reagoimiseen liittyvä vaikutus. Ei ole kuitenkaan syytä epäillä sitä, etteikö vastaajan havainto kertoisi siitä, mitä alueella tapahtuu.



Kuva 2. Kooste päävaikutusten mallin tuloksista

Määritin aiemmin näkökulmani perustuvan sosioekonomisten piirteiden, epäjärjestyksen ja turvattomuuden teoreettiseen linjaan. Tulosteni perusteella tätä linjaa voi viedä pidemmälle muuttohalukkuudella, sillä mainittu jatkumo vaikuttaa tulosteni mukaan siihen selkeästi. Muuttohalukkuuden lisääminen tähän teoreettiseen jatkumoon auttaa ymmärtämään eriytymisen kehämallia epäjärjestyksen mekanismin kautta. Mikäli epäjärjestyksen aikaansaama muuttohalukkuus aiheuttaa aiemmassa tutkimuksessa esitettyä parempiosaisia valikoivaa muuttoliikettä, niin nuolikuviossa näkyvän asukkaan reaktion, eli muuttohalukkuuden voi olettaa täydentyvän jatkoreaktiolla, toteutuneella muutolla. Tämä voisi puolestaan palauttaa yhteyden mikrotasolta makrotasolle, asukkaasta kontekstiin, mikä viittaa eriytymisen itseään tuottavaan kehään. Tämä johtopäätös resonoi tutkimusasetelmaani rakenteistaneen Sampsonin mallin kanssa (ks. alaluku 3.5) ja ilmentää sitä, että alueen vaikutuksia on hedelmällistä tarkastella yksin valikoitumisen tai rakennedeterministisen ”ylhäältä alas” -mallin lisäksi myös ”alhaalta ylös”. Aluekonteksti tarjoaa kehyksen, viitteen, rakenteen ja toimintaympäristön, mutta ei ole vain ”tyhjä alusta”, vaan sosiaalisesti tuottava kokonaisuus, joka toimii osaltaan tärkeänä inhimillisen käyttäytymisen määrittäjänä (Sampson 2012, 358). Ihmisen toimintaa ei näin ollen voi tarkastella tyhjiössä, vaan se on aina yhteydessä kontekstiin. Alueen sosioekonomisten piirteiden aiheuttaman epäjärjestyksen vaikutuksen voi tätä vasten ajatella ilmentyvän vasta asukkaan kokemuksessa. Tätä kokemusta ei voisi olla



ilman ympäristön kontekstuaalista vaikutusta, tässä tapauksessa sosioekonomisesti tietynlaista naapurustoa.

Tunne ympäristön viihtyvyyteen ja turvallisuuteen liittyvistä puutteista vaikuttaa siis asukkaan halukkuuteen muuttaa jonnekin muualle. Huono-osaisemmalla alueella on rauhattomampaa, ja tämä sosioekonomisen rakenteen aiheuttama piirre tulee esiin yksilöllisenä kokemuksena, joka työntää asukasta pois alueelta. Rakenne siis vaikuttaa toimijaan yksilöllisen kokemuksen kautta. Sosioekonomisen huono-osaisuuden myötävaikuttama epäjärjestys ja rauhattomuus sisäistyvät asukkaan kokemukseen ja vaikuttavat yksilöllisiin asumista koskeviin valintoihin, mikä puolestaan voi syventää eriytymiskehitystä, mikäli muuttoliike valikoi aiemman tutkimuksen mukaisesti hyväosaisia. Karkeasti esitettynä: hyväosaisilla on varaa muuttaa alueelta, joka koetaan rauhattomaksi, mikä rakenteistaa aluetta sosioekonomisesti. Tällä tavoin makrotason konteksti vaikuttaa mikrotasolla operoivaan asukkaaseen, jonka toiminnalla on valikoivan poismuuton kautta makrotason seurauksia. Naapurustovaikutuksissa on tämän tutkimuksen perusteella kysymys mikro- ja makrotason samanaikaisesta vuorovaikutuksesta, jossa yksilöllisillä ja yliyksilöllisillä piirteillä on selkeä rooli, kuten myös Sampson (2012, 62–66) on esittänyt.

On syytä korostaa, että tässä tutkimuksessa on käsitelty muuttohalukkuutta toteutuneen muuton sijaan, minkä avulla ei vielä pääse käsiksi siihen, kuinka eriytymiskehitys todellisuudessa syvenee valikoivan muuttoliikkeen myötä. On kuitenkin erittäin todennäköistä, että muuttohalukkuus ennakoi myös toteutunutta muuttoa. Lisäksi se voi tavoittaa viihtyvyyteen liittyvää tyytymättömyyttä niiden vastaajien osalta, jotka eivät taloudellisten tai muiden syiden vuoksi pysty pakenemaan alueen sosiaalisia oloja.

Myös vastaajan kokema turvattomuus selittää muuttohalukkuutta itsenäisesti myös, kun muut tekijät on vakioitu. Se ei kuitenkaan selitä muuttohalukkuutta epäjärjestyksen edestä, vaikka asioilla on vahva yhteys, vaan toimii sen rinnalla. Tämä on jokseenkin yllättävää sikäli, että teoreettisesti epäjärjestyksen voisi kuvitella kärjistyvän usein turvattomuudeksi ja olevan tietyllä tavalla epäjärjestyksen havaitsemisen äärimmäinen muoto. Tulos voi kuitenkin johtua siitä, että kaikki ongelmalliseksi epäjärjestykseksi lukeutuva ei välttämättä ole vaarallista tai pelottavaa vaan pikemminkin kiusallista tai rasittavaa. Esimerkiksi alkuperäisissä epäjärjestysmuuttujissa korostunut julkista

juopottelua kuvaava muuttuja voi olla enemmän epäjärjestyistä kuin varsinaista turvattomuutta aiheuttava tekijä. Julkiselle humalaiselle käytökselle altistuminen ei välttämättä pelota yhtä paljon kuin kyllästyttää, etenkin jos altistuminen on jatkuvaa.

Keskeinen ero epäjärjestyksen kokemisen ja turvattomuuden välillä on kokemuksen sukupuolittuneisuus. Sukupuoli ei selitä muuttohalukkuutta itsenäisesti, eikä vaikuta epäjärjestyksen havaitsemiseen. Sen sijaan naiset kokevat selkeästi enemmän turvattomuutta, mikä on havaittu myös aiemmassa tutkimuksessa (Brunton-Smith & Sturgis 2011; Strandell 2011). Erillistarkastelussa huomaa, että kokemus epäjärjestyksestä ennakoii useammin turvattomuuden kokemusta. Tämä vaikutus on nähtävissä molemmilla sukupuolilla, mutta naisten tapauksessa se ilmenee kaksinkertaisena (ks. liitetaulukko 4). Vaikka alueellinen epäjärjestys ei itsessään välttämättä ahdistaisi tai pelottaisi asukasta, sen läheisyys voi kuitenkin ennustaa samoja mekanismeja, jotka vaikuttavat esimerkiksi rikollisuuden syntymiseen ja joka puolestaan saa asukkaan kokemaan turvattomuutta. Chicagon koulukunnassa vallinnut teoria siitä, että epäjärjestys ja rikollisuus juontuvat samoista tekijöistä on varsin lähellä tätä ajatusta. Rikollisuus ei kuitenkaan ole pakollinen vaihe tässä jatkumossa. Epäjärjestyksen näkyvät merkit voivat kertoa siitä, että alueen asukkaat ovat välinpitämättömiä sen suhteen, mitä alueella tapahtuu. Tällainen ympäristö voi herättää turvattomuutta myös ilman varsinaista kokemusta rikollisuudesta. Lisäksi se, millaiset alueelliset epäjärjestyksen piirteet liitetään rikoksiin tai turvattomiin alueisiin voi olla myös osittain kulttuurisesti opittua. Tällöin koettu turvattomuus voi ilmentää alueellisen epäjärjestyksen vaikutusten sisäistymistä yksilössä. Sukupuoli ei tällöin vaikuta niinkään epäjärjestyksen havaitsemiseen, vaan pikemminkin sen turvattomuutta luovan vaikutuksen kokemiseen. Kyse voi olla myös siitä, mitä epäjärjestyksen osaa käsitellään. Epäjärjestyksen turvattomuutta herättävät piirteet kiinnittyvät todennäköisesti rikoksiin ja uhkaavaan häiriökäyttäytymiseen.

Interaktiotarkastelun mukaan sukupuolittuneella turvattomuuden kokemuksella ei ole kuitenkaan vaikutusta muuttohalukkuuteen alueelta pois. Tulos on samanlainen tarkasteltaessa epäjärjestyksen ja sukupuolen yhdysvaikutusta. Sen sijaan sillä, onko vastaajalla lapsia, on koetun turvattomuuden kanssa yhdysvaikutus muuttohalukkuuteen. Koetun turvattomuuden vaikutus muuttohalukkuuteen ei ole yksiselitteinen, kun turvattomuutta kokeneita lapsiperheitä kuvaava interaktiotermin

vakioidaan. Turvattomuuden ristitulosuhdekertoimet laskevat reilusti ja tilastollinen merkitsevyys heikkenee. Tämä viittaa siihen, että osa turvattomuuden vaikutuksesta riippuu lapsiperheiden kokemasta turvattomuudesta. On syytä huomioda, että interaktiotermissä luokka, joka kuvastaa turvattomuutta kokevia lapsiperheitä on vain kaksi prosenttia koko vastaajamäärästä. Tämän vuoksi siihen on syytä suhtautua varauksella. Toisaalta pieni vastaajamäärä vaikuttaisi etupäässä interaktiotermin tilastolliseen merkitsevyyteen. Tässä tapauksessa interaktiotermin kuitenkin on merkitsevä, eikä tulos ole intuitiivisesti ajatellen yllättävä. Tämä vahvistaa myös aiemmassa tutkimuksessa esitettyjä väitteitä siitä, että lapsiperheet ovat nimenomaan lasten vuoksi erityisen tarkkoja asuinympäristöstään. (Kortteinen ym. 2005a, 125; Vilkama 2011, 175–176). Lasten vanhemmat ovat siis todennäköisesti muita herkempiä sen suhteen, mitä voi pitää lapselle turvallisena asuinalueena. Tällöin he ovat myös herkempiä reagoimaan turvattomaan alueeseen halukkuudella muuttaa toisaalle.

Aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa on keskusteltu siitä, mikä naapuruston sekoittumisen aste on ratkaiseva (esim. Andersson ym. 2007). On esitetty, että hallintasuhteiden sekoitus, eli vuokra- ja omistusasuntojen suhde alueella vaikuttavat keskeisesti epäjärjestykseen, mutta yhteys selittyy huono-osaisuudella (Kemppainen 2016). Tässä tutkimuksessa hallintasuhteiden rakenne alueella menettää selitysvoimansa suhteessa muuttohalukkuuteen, kun sosioekonominen taso vakioidaan. Vaikuttaisi siltä, että alueen hallintasuhteet määrittävät alueen sosioekonomista tasoa, joka puolestaan määrittää epäjärjestyksen. Tällä tavoin syntynyt epäjärjestys määrittää muuttohalukkuuden tasoa. Hallintasuhteiden rooli alueen sosioekonomisen tason koostumuksessa viittaa kuitenkin siihen, että niiden vaikutusta naapuruston sekoittumisen kannalta kannattaa tarkastella jatkossa enemmän.

Yksilöllisten tekijöiden on esitetty vaikuttavan voimakkaasti muuttohalukkuuteen (Kytö 1998; Vilkama ym. 2013). Vastaajan ikä nousee analyysissä odotetusti merkittäväksi muuttohalukkuuden selittäjäksi. Trendi on selkeä; nuorimman ikäluokan, eli 25–34-vuotiaiden ryhmä on halukkainta muuttamaan ja vanhin 65–74-vuotiaiden haluttominta, mikä on täysin linjassa Hannu Kytön (1998) esittämien tulosten kanssa. Nuorinta ikäluokkaa luonnehtii usein muita epäsäännöllisempi elämä ja suuret elämäntilanteen muutokset (esimerkiksi opintojen aloittaminen tai lopettaminen, perheen perustaminen ja työn perässä muuttaminen), jotka korostuvat selkeästi muuttohalukkuudessa.

Aiemman muuttoliiketutkimuksen mukaan ikä ja elämäntilanne ovat olleet keskeisiä selittäjiä.

Iän merkittävä vaikutus ei ole yllättävä, eikä tutkimukseni kannalta relevantti tulos. Sen suuri vaikutus oli kuitenkin tärkeää vakioida pois, jotta pääasiallisen selittäjän vaikutus olisi uskottava. Iän selitysvoima kytkeytyy esittelemääni aiempaan tutkimukseen iän ja elämänvaiheiden vaikutuksesta muuttomotiiveihin. Ikä, elämäntilanne, varallisuus ja pienet lapset ovat tekijöitä, jotka vaikuttavat siihen, kuinka ihminen asuinalueensa kokee. Toisaalta ne ovat myös kytköksissä moneen alueen ominaisuuteen, jotka voivat toimia työntävänä tekijänä ja aiheuttaa muuttohalukkuutta. Ikää lukuun ottamatta taustaan liittyvät tekijät eivät ole täydessä mallissa merkitseviä. Esimerkiksi koulutustaso ja työmarkkina-asema ovat sikäli sosioekonomista ulottuvuutta käsitteleviä muuttujia, että on todennäköistä, että ne selittyivät alueen sosioekonomisella tasolla.

Jokainen yksilön koetuista muuttujista jää merkitseväksi. Asuntoon liittyvien tekijöiden vaikutus muuttohalukkuuteen on aiemman tutkimuksen valossa odotettua ja kertoo siitä, että ne ovat olennaisia kontrollimuuttujina. Koettu huono toimeentulo ennustaa kaksi kertaa suurempaa muuttohalukkuutta verrattuna sekä hyvään että kohtalaiseen toimeentuloon, eikä selity millään mallin muuttujista. Tämä voisi muuten johtua siitä, että huonosti toimeentuleva asuu todennäköisemmin jo valmiiksi alueella, jolla sosioekonomisen huono-osaisuuden aikaansaamat lieveilmiöt vaikuttavat, mutta alueen sosioekonominen taso sekä sosiaaliset ongelmat, eli epäjärjestys ja turvattomuus on täydessä mallissa vakioitu. Näyttää siltä, että huono tulotaso ennustaa halukkuutta muuttaa pois alueelta ohi näiden tekijöiden. Löydöstä on mahdollista tulkita monella tavalla.

Muuttohalukkuuden alkuperäiset osiot olivat tässä mielessä ongelmalliset, sillä alueelta pois muuttamista ilmentää vaihtoehto, joka rajaa potentiaalisesti halukkaat muuttajat jo valmiiksi muuttajat luokkaan, jossa halukkuutta on, mutta mahdollisuuksia ei. Tämän vuoksi heikosti toimeentulevat saattavat korostua muuttohalukkaissa. Toisaalta mahdollisuudet eivät yksiselitteisesti merkitse toimeentuloon liittyviä seikkoja. Mikäli tarkastellaan muuttohalukkuutta toimeentulon mukaan (ks. liitetaulukko 2), huomataan, että haluttomuus lähteä alueelta on pitkälti hyvin ja kohtalaisesti toimeentulevien ominaisuus. Sen sijaan heikosti toimeentulevat haluavat korostuneesti muuttaa alueelta

pois. Tulos on samansuuntainen, kun tarkastellaan epäjärjestyksen ja muuttohalukkuuden suhdetta koetun toimeentulon mukaan (ks. liitetaulukko 5). Huonosti toimeentulevat kokevat korostuneesti epäjärjestyksen aiheuttamaa muuttohalukkuutta. Ristiintaulukoinnin perusteella on kuitenkin vaikea sanoa missä määrin esimerkiksi alueelle valikoituminen selittää yhteyttä. Regressiomallin mukaan huonosti toimeentulevien muuttohalukkuus ei kuitenkaan selity epäjärjestyksellä, turvattomuudella, asuntoon liittyvillä piirteillä tai muillakaan mallissa olleilla selittäjillä. Toimeentulon mittari voi kuitenkin olla yksi vaikuttavista tekijöistä. Tässä tarkasteltu mittari perustui vastaajan subjektiiviseen kokemukseen toimeentulostaan. Voi olla, että objektiivisempi mittari, kuten tulotaso, selittäisi tätä yhteyttä eri tavalla. Toimeentulo voi myös kertoa jostakin tekijästä, jota tässä tutkimuksessa ei ole vakioitu. Tällöin toimeentulo voisi välittää esimerkiksi jotain tässä kontrolloimatonta vastaajan asuinpaikkaan perustuvaa vaikutusta, kuten asuinpaikan sijaintia tai jotakin vastaajan elämäntilanteen ominaisuutta, kuten yksinhuoltajuutta.

Joka tapauksessa vaikuttaa siltä, että huonosti toimeentulevat kokevat muuttohalukkuutta eniten, mutta ovat vähiten kykeneviä pakenemaan tällaisia oloja. Muuttohalukkuudeksi kasvava epäjärjestyksen kokemus on kaikkien ongelma, mutta korostuu huono-osaisilla. Lisäksi huono-osaiset kokevat muuttohalukkuutta joka ei selity mallin tekijöillä. Aiemmassa tutkimuksessa on yleensä nostettu esiin väite, jonka mukaan kantaväestön keskituloiset, hyvin koulutetut ja muuten sosioekonomisesti parempiosaiset kokevat ongelmia sekoittuneissa naapurustoissa. Tämä on hyvin yleiseksi noussut argumentti, joka toistuu niin segregaatiota käsittelevissä kuin sekoittamiskriittisissä puheenvuoroissa. Tämä löydös vaikuttaisi olevan ristiriidassa näiden väitteiden kanssa.

Eriytymiskehitys syvenee hyväosaisten ja koulutettujen muuton seurauksena – ne, joilla on mahdollisuus paeta ongelmallisia sosiaalisia oloja, muuttavat. Keskusteluun on viime aikoina nostettu huono-osaisten alueiden suhteellista haittaa kärsivät keskiluokkaiset (esim. Pinkster 2014; Vilkkama & Vaattovaara 2015; Vilkkama ym. 2013), mikä on ymmärrettävää, sillä eriytymisen on esitetty syvenevän juuri heidän poismuuttonsa seurauksena. Myös tämän tutkimuksen tulokset ovat linjassa tämän ajatuksen kanssa.

Tämän tutkimuksen mukaan huono-osaisten alueiden huono-osaiset asukkaat kokevat kuitenkin korostuneesti muuttohalukkuutta, joka ei selity täysin millään tässä tutkimuksessa käsitellyllä seikalla. Valikoivan muuton katveeseen jää tällä tavoin ilmiön kääntöpuoli. Samalla kun hyväosaiset muuttavat pois ja alueen sosioekonominen taso laskee, alueelle jäävien asukkaiden epäjärjestyksen ja muuttohalukkuuden kokemukset jatkuvat huono-osaisuuden syvetessä.

Ajatuksen huonosti toimeentulevien tai köyhien kokemasta epäjärjestyksestä voisi yrittää selittää esimerkiksi valikoitumisella, kuten naapurustovaikutuksia usein kritisoidaan. Köyhät asuvat useammin huono-osaisilla alueilla, joilla on myös tämän tutkimuksen tulosten mukaan enemmän epäjärjestyä. Valikoitumisenkaan ei kuitenkaan poista sitä tosiasiaa, että köyhät asukkaat kokevat näillä alueilla epäjärjestyä eivätkä ainoastaan aiheuta sitä alueen parempiosaisten häiriöksi. Huono-osaisten on esitetty hyötyvän eniten omistusasuntojen sopivasta suhteesta, eli sosiaalisesta sekoittamisesta (Kemppainen 2016, 19), mikä on jokseenkin samansuuntainen löydös tässä esitetyn tulkinnan kanssa.

Korostan, että tämä on vain yksi monista mahdollisista tulkinnoista, joka kaipa lisätutkimusta. Mikäli tulkinta kuitenkin pitää paikkansa, se asettuu mielenkiintoisesti täydentämään aiemman tutkimuksen käsitystä valikoivasta muuttoliikkeestä ja on lajissaan täysin uusi tulos.

Hypoteesini siitä, että alueen sosiaalinen epäjärjestys on alueen sosioekonomisen koostumuksen aikaansaama mekanismi, joka vaikuttaa yksilön halukkuuteen muuttaa alueelta pois, pitää tulosten mukaan paikkansa ja on yleistettävissä Helsinkiin. Sikäli kun muuttoliike jäsentää ei-toivottua eriytymiskehitystä, voidaan arvioida, että epäjärjestyksen mekanismilla on selkeä rooli alueiden putoamisessa. Lisäksi alustavat viitteet huono-osaisten korostuneesta muuttohalukkuuden ja epäjärjestyksen kokemuksesta herättävät kysymyksiä, joiden ratkaiseminen vaatii lisätutkimuksia.

## 7 Pohdinta

Epäjärjestyksen ja muuttohalukkuuden todettu yhteys herättää tulosten selkeydestä huolimatta monia ajatuksia, joita käsittelem tässä luvussa. Ilmiön selittäminen tietyillä muuttujilla implikoi, että vain kyseisillä muuttujilla olisi tekemistä ilmiön kanssa (Kytö 1998, 199). Muuttohalukkuus voi kuitenkin todellisuudessa koostua paljon laajemmasta kirjosta taustatekijöitä, mutta se ei tarkoita, etteivätkö tutkimukseni kannalta keskeinen epäjärjestyksen naapurustomekanismi olisi olemassa tai vaikuttaisi yksilön muuttohalukkuuteen. Ylikontrolloimisen vaara on ilmiön toinen puoli. Etenkin liiallinen yksilöllisten piirteiden kontrollointi voi vaikuttaa siihen, että monet välittävät tekijät jäävät huomiotta ja sisällöllisesti analysoimatta (esim. Sampson 2012, 64).

Monet vaikutukset voivat olla hiljalleen kasautuvia, minkä vuoksi jatkotutkimuksissa olisi tärkeää pystyä huomioimaan myös ajallinen ulottuvuus, mitä tässä ei ole tehty. Tuloksiin on syytä suhtautua jonkinasteisella varauksella, sillä monet mittaamiseen liittyvät ongelmat voivat vaikuttaa siten, että todellisuudessa olemassa olevat vaikutukset eivät näy tilastollisesti. Keskeisimmät tuloksiin vaikuttavat tekijät ovat vastemuuttuja, vastaajamäärät sekä käytetty aluetaso.

Vastemuuttujani kattaa ainoastaan ne vastaajat, jotka haluavat muuttaa alueelta pois, mutta joilla ei ole ollut siihen vastaushetkellä mahdollisuuksia. Mahdollisuuksien puutteen ilmaiseminen kysymyksenasettelussa voi vaikuttaa ongelmallisesti siihen, että muuttohalukkaat, joilla on mahdollisuuksia rajautuvat vastemuuttujan ulkopuolelle. Toisin sanoen, erilaisella kysymyksenasettelulla tulokset olisivat voineet olla jossain määrin toisenlaisia. Muuttohalukkaiden kokonaismäärä olisi voinut olla suurempi ja heterogeenisempi, mikäli mahdollisuuksien puutteista ei olisi puhuttu. Voi olla, että muuttohalukkuus ja mahdollisuuksien puute painottuvat jo valmiiksi sellaisiin vastaajaluokkiin, joissa koetaan epäjärjestyä ja turvattomuutta. Toisaalta esimerkiksi parempiosaisen alueen vastaajat olivat huomattavasti vähemmän halukkaita muuttamaan kuin huono-osaisen alueen vastaajat. Tämän perusteella voisi olettaa, että alueen vaihtamiseen perustuva muuttohalukkuus painottuu joka tapauksessa etupäässä niihin, jotka kokevat alueellaan sosioekonomisesta tasosta kumpuavia ongelmia. Parempiosaisien tapauksessa yleisimmät muuttosyyt, kuten asuntoon liittyvät seikat voisivat korostua.

Tutkimuksen kannalta oli olennaista tarkastella halukkuutta vaihtaa aluetta.

Kokonaismuuttohalukkuutta kuvaavalla vasteella epäjärjestyksen ja sosioekonomisten tekijöiden vaikutus pienaluetasolla olisi jäänyt heikoksi ja yksilölliset piirteet sekä asumistyytyväisyys olisi korostunut. Tämä viittaa yhtäältä siihen, että suurin osa muutosta perustuu suuremman asunnon tarpeeseen, elämäntilanteen muutokseen tai vastaavaan syyhyn. Toisaalta se myös korostaa sitä, että sosioekonomiset tekijät vaikuttavat epäjärjestyksen välityksellä nimenomaan siten, että asukas haluaa vaihtaa kokonaista aluetta, ei ainoastaan asuntoa. Alueen maine voi olla merkittävä tekijä tässä yhtälössä, eikä ajatus yhteen rappuun tai kortteliin keskittyneestä huono-osaisuudesta tai pistemäisesti jakautuneista köyhyystaskuista välttämättä toimi sen tasolla.

Epäjärjestystä naapurustossaan kokenut haluaa todennäköisesti vaihtaa kokonaista aluetta eikä ainoastaan rappua. Huono maine voi siis perustua yhteen kortteliin, mutta leimata kokonaista kaupunginosaa. Tämä on haitallinen kehityskulku, sillä alueen maineen on esitetty vähentävän kiinnostusta investointeihin ja olevan yhteydessä rapistuvaan alueelliseen palvelutasoon (Andersson & Bråmås 2004, 518; Musterd & Andersson 2006, 122).

Vastaajamäärän ongelmallisuus kytkeytyy pitkälti vasteeseen, kun on kyse logistisesta regressiomallista. Tutkittavan alueelta pois suuntautuneen muuttohalukkaiden vastausmäärä on verrattain pieni, mikä voi vaikuttaa tulosten yleistettävyyteen. Voi olla, että suuremmilla vastaajamäärillä etenkin tilastolliset merkitsevyydet olisivat reagoineet muiden muuttujien vakiointiin eri tavoin. Liian pieni vastaajamäärä vasteessa olisi kuitenkin todennäköisesti näyttäytynyt etupäässä siten, että muuttajat eivät olisi säilyneet tilastollisesti merkitsevinä muiden muuttujien vakioinnin jälkeen. Tätä ongelmaa mallissa ei ollut. Keskeiset tulokset olivat yleistettävissä perusjoukkoon kun vaste rajattiin muuttohalukkuuteen alueelta pois, mikä oli myös sisällöllisesti mielekkäämpää.

Käytetty aluetaso vaikuttaa todennäköisesti tuloksiin, mutta ei juurikaan niiden suuntaan. Uskon, että ruututason aluemuuttujilla kontekstin vaikutus olisi ainakin samansuuntainen, mutta pienemmän aluekohtaisen havaintomäärän vuoksi kenties terävämpi. Toisaalta muuttujien tilastollinen merkitsevyys olisi voinut samasta syystä jäädä vaatimattomaksi. Pienalueiden käyttö oli alusta alkaen tietoinen valinta, sillä



niiden toimivuutta tämänkaltaisessa tutkimuksessa oli tärkeää kokeilla. Vaikka sosiaalinen sekoittaminen ja heterogeenisten alueiden rakentaminen on luonnehtinut koko pääkaupunkiseudun kaavoitusta ja asuntotuotantoa jo yli 50 vuotta, on huomattavaa, että sosioekonominen eriytyminen on nähtävissä myös pienalueiden, eikä ainoastaan ruutujen tasolla. Suuremmissa mittayksiköissä erot voisivat peittyä alueiden suhteellisen samankaltaisiin keskiarvoihin. (Kortteinen & Vaattovaara 2015, 563.) On kuitenkin epäselvää millä tasolla sosioekonomista kontekstia on hedelmällisintä tarkastella, eikä yhtä oikeaa vastausta ole. Tutkimuskirjallisuudessa on puhuttu köyhyystaskuista ja eriytymisen mosaiikkimaisuudesta (Kortteinen & Vaattovaara 1999; 2000), mutta tulosteni perusteella kokonainen pienalue voi olla sosioekonomisesti ”tietynlainen”. Tältä pohjalta pienalueita voidaan pitää sopivana aluetasona naapurustovaikutusten tarkasteluun etenkin tilanteissa, joissa yksilöllisen kokemuksen voidaan olettaa olevan keskeinen alueen kontekstuaalisten piirteiden välittävä naapurustomekanismi. Niitä voi tulevaisuudessa hyödyntää esimerkiksi alueen mainetta ja identiteettiä koskevissa tutkimuksissa, sillä ne ovat käytännössä hahmotettavia, ihmisten arkikäsitteitä heijastavia naapurustoja ja kaupunginosia.

Epäjärjestys tuntuu johtopäätösten perusteella olevan keskeinen poismuuttohalukkuuteen vaikuttava mekanismi. Tiedämme eriytymisen jäsentyvän enenevissä määrin asuntomarkkinoiden toiminnan kautta, joten alueellisen epäjärjestyksen vaikutus on erittäin olennaista ottaa huomioon. Epäjärjestys ja turvattomuus voivat aiheuttaa pitkäaikaisen stigman naapurustolle, joka ei välttämättä häviä ihmisten käsityksistä, vaikka toiminta alueella rauhoittuisi. Juuri epäjärjestys voi olla olennaisessa roolissa siinä, miten sosioekonomisesti eri luokkiin kuuluvat kotitaloudet erottautuvat asuinvalinnoillaan ja mitä pidetään sen pohjalta hyvinä ja huonoina alueina.

Tarkoitukseni ei ole ollut yrittää todistaa rakennedeterministisesti, että muuttoliike toteutuu ainoastaan yhteiskunnallisten olojen tuotteina ja että ihmisen toiminnalla ei olisi tässä yhtälössä mitään osaa. Asumisen kokemuksen voi nähdä olevan merkittävässä roolissa siinä, miten tietynlainen sosioekonominen ympäristö vaikuttaa muuttokäyttäytymiseen. Lisäksi aiemman tutkimuksen mukaan yleisimmät muuttosyyt liittyvät tilantarpeeseen ja asuntotyyppiin (Kortteinen ym. 2005a; Kytö & Väliniemi 2009). Myös suuri osa alueen vaihtamisesta perustuu todennäköisesti tällaisiin

yksilöllisiin tarpeisiin. Esimerkiksi asumistyytymättömyyteen liittyvät tekijät osoittautuivat tilastollisesti erittäin merkitseviksi tekijöiksi myös tämän tutkimuksen aineistossa. Lähtöalueelta voidaan muuttaa esimerkiksi suurempaan omistusasuntoon tai erityyppiseen taloon, joita on tietyillä alueilla enemmän kuin toisilla.

Aiemman tutkimuksen perusteella voidaan pohtia, että epäjärjestyksen aiheuttama varsinainen muutto alueelta pois ei välttämättä aina toteudu, mutta yhdistettynä muihin tarpeisiin se suuntaa muuttoa rauhallisempaan pidetyille alueille, kuten omistusasuntovaltaisiin lähiöihin tai kehyskuntiin. Alueen omistusasuntovaltaisuus, sosioekonominen ulottuvuus, rauhallisuus ja turvallisuus ovat yhteydessä toisiinsa. Kytö ja Väliniemi (2009) esittävät, että muuttaminen kaksinkertaistaa omistusasumista niin pääkaupunkiseudun sisäisessä muutossa kuin kehyskuntiin kohdistuvassa muutossa. Toisin sanoen, suuri osa muutosta on muuttoa omistusasuntoon. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että sama muuttotapahtuma ei voisi olla yhtä lailla alueen työntövaikutusta. Tämä intressi on pikemminkin varsin hyvin linjassa muuttoon viihtyisämmän ja turvallisemman alueen perässä, jonka Kytö ja Väliniemi esittelevät keskeisenä muuttosyynä kaikissa pääkaupunkiseudun muuttovirroissa. Omistusasuntovaltainen alue on todennäköisemmin sosioekonomisesti parempiosainen, mikä vähentää epäjärjestyksen ja turvattomuuden todennäköisyyttä. Se, että suuri osa muutosta kohdistuu omistusasuntoihin voi näin ollen olla yhtä lailla muuttoa rauhallisemmalle alueelle. On kuitenkin edelleen syytä korostaa, että tulokseni keskittyvät muuttohalukkuuteen eivätkä toteutuneeseen muuttoon. Tässäkin tapauksessa se, että asukas olisi halukas vaihtamaan aluetta sen rauhattomuuden vuoksi ilmentää kuitenkin tyytymättömyyttä naapurustossa. Esitin johtopäätöksissä, että tällainen tyytymättömyys ja muuttohalukkuus vaikuttaisi olevan etupäässä huono-osaisten ongelma. On mahdollista, että nimenomaan toteutunut muutto valikoi huono-osaistemman alueen parempiosaisia asukkaita, mutta muuttohalukkuutta kokevat korostuneesti huono-osaiset asukkaat.

Keskittyminen siihen, kuka muuttaa voi aiheuttaa harhan siitä, että vain parempiosaisille on haitallista elää epäjärjestyksen keskellä ja vain he haluavat huono-osaisilta alueilta pois. Tarkempi tulkinta olisi, että heillä on taustansa vuoksi paremmat mahdollisuudet ilmaista tyytymättömyytensä konkreettisella ja aluerakenteeseen vaikuttavalla tavalla – muuttamalla pois. Muuttohalukkuus ei kuitenkaan ole

kytköksissä tällaisiin mahdollisuuksiin, vaan kuka tahansa voi haluta vaihtaa asuinaluetta. Paremmiin toimeentulevien muuttaessa huono-osaiset jäävät alueelle kokemaan etenevän segregaatian ongelmia, yhä halukkaina muuttamaan, mutta vailla mahdollisuuksia siihen. Tällöin muuttohalukkuus saattaa olla huono-osaisille pakon sanelemaa siinä missä varakkaammille se voi olla lähempänä valintaa. Epäjärjestys on etupäässä sosioekonomisesti huono-osaisten alueiden mekanismi ja muuttohalukkuutta kokevat eniten huonosti toimeentulevat vastaajat. Huono-osaiset haluavat eniten pois alueeltaan, mutta heillä on siihen vähiten mahdollisuuksia.

Tämä on uusi tulos ja herättää tarpeen monenlaisille sisällöllisille tulkinnoille. Yksi monista mahdollisista tulkinnoista on, että huonosti toimeentulevat ovat eräänlaisessa loukussa alueellaan. Tätä vasten myös epäjärjestyksen rooli hyvinvointiin liittyvänä ongelmana korostuu. Yhtäältä se työntää hyvinvoivia asukkaita pois alueelta ja toimii eriytymistä kiihdyttävänä piirteenä. Toisaalta se vaikuttaa korostuneesti huono-osaisiin asukkaisiin, joilla ei ole mahdollisuuksia muuttaa alueelta. Lisäksi muuttohalukkuuden alueelta pois voi nähdä selkeänä tyytymättömyytenä asuinympäristöön. Huono-osaisella alueella asuminen valikoi myös huono-osaisia asukkaita ja altistaa heitä epäjärjestykselle. Epäjärjestyksen jatkuvan kokemisen voi kuitenkin nähdä määritelmällisesti epätasa-arvona (Sampson 2012) ja toisaalta vaikuttavan esimerkiksi psyykkistä terveyttä heikentävästi. (Kemppainen ym. 2014.) Näin ollen epäjärjestyksen aiheuttama muuttohalukkuus ei ole välttämättä ainoastaan segregatiota paikallisesti syventävä ilmiö, vaan myös etupäässä huonosti toimeentulevaan väestöön painottuva hyvinvointiongelma, joka uhkaa jäädä vähemmälle huomiolle eriytymiskehityksen käsittelyssä.

Korostan, että ainoastaan tämän löydöksen pohjalta ei voi tehdä kovin pitkälle meneviä tulkintoja. Tässä esitetyt tulkinnot ovat luonteeltaan etupäässä keskustelunavauksia ja sen vuoksi asiaa tulisi tutkia enemmän. Tämä antaisi mielenkiintoisen näkökulman siihen, mitä alueiden huono-osaistumisen kierteen katveessa tapahtuu ja millaista merkitystä alueen putoamisella on sinne jääville asukkaille. Löydökseni on nimittäin ristiriidassa hyvin yleiseksi nousseen väitteen kanssa, jonka mukaan nimenomaan keskiluokka on halukas muuttamaan ongelmallisilta alueilta. Samankaltaisia argumentteja on esitetty kritiikkinä sosiaalista sekoittamista kohtaan; sekoittunut rakenne voi tuottaa ongelmia sosioekonomisesti parempiosaisille. Tässäkin

tutkimuksessa on käsitelty tätä ajatusta eriytymisen itseään tuottavan kehän näkökulmasta. Vaikuttaa pikemminkin siltä, että muuttohalukkuus on korostuneesti huono-osaisten kokemus myös sosioekonomisesti huono-osaisilla alueilla.

Tämä ei kuitenkaan selitä sitä, miksi alueiden väliset erot ovat syventyneet sosiaalisen sekoittamisen politiikan järjestelmällisestä harjoittamisesta huolimatta. Sekoittamisen perusajatus ei kuitenkaan välttämättä ole epäonnistunut, sillä sekoittamisperuste voi vaikuttaa lopputulokseen paljonkin. Olennaista olisi tutkia tarkemmin, mikä sekoittamisen aspekti saisi aikaan tasapainoisimman lopputuloksen. Tutkimustulosteni mukaan hallintasuhteisiin ja sosioekonomiseen koostumukseen pohjaavalle sosiaalisen sekoittamisen politiikalle voisi olla perusteita epäjärjestystä ehkäisevänä toimenpiteenä. Lisäksi tulee huomioida, että paikallisina havaittavat ongelmat eivät välttämättä edellytä ainoastaan paikallisia ratkaisuja. Onnistuneella kansallisen tason hyvinvointipolitiikalla voitaisiin kenties puuttua sosiaalisen huono-osaisuuden juurisyihin sen asemesta, että eri tuloluokkia ainoastaan asutetaan samalle alueelle (Cheshire ym. 2008; Brannström 2012). Etenkin pohjoismaisen hyvinvointivaltion konteksti on ollut todennäköisesti keskeinen vaikuttaja siihen, että erot eivät ole päässeet kasvamaan kansainvälisesti vertaillen kovin suuriksi. Yksi tapa ehkäistä sosiaalisen epäjärjestyksen kaltaisia paikallisia ongelmia olisi ehkäistä syrjäytymistä esimerkiksi kansallisella tasolla. (Vilkama & Vaattovaara 2015.) Tällä päästäisiin kiinni siihen, että väestön väliset erot ovat kasvaneet myös sekoittuneessa ympäristössä. Luultavasti toimivin lopputulos edellyttää sekä alueellisen sekoittamisen että hyvinvointipoliittisen tulontasauksen yhteisvaikutusta, sillä kummankin rakenteen voi nähdä määrittävän paikallista paikallisen eriytymisen mallia. Asuntokannan, talotyyppien ja hallintasuhteiden heterogeenisyys alueella voi olla hyvä tapa ohjailla tarjonnalla sitä, millainen sosioekonominen koostumus alueelle muodostuu.

Kaavoitus päätösten tueksi voisi olla tärkeää saada estimoitua tarkemmin jonkinlaisia alueen sosioekonomisten piirteiden kynnsarvoja, joiden ylittyessä epäjärjestys lisääntyy. Teemu Kemppaisen (2016, 40) havaintojen mukaan epäjärjestyksen taso vaihtelee hallintasuhteiden sekoittuneisuuden mukaan, mutta yhteys on alueellisen huono-osaisuuden välittämää. Alueen vuokra-asuntovoittoisuus tai vastaavasti omistusasuntojen vähäisyys ennakoivat matalampaa sosioekonomista tasoa ja sikäli

suurempaa epäjärjestyksen määrää. Tämän tutkimuksen perusteella sama dynamiikka lisää asukkaiden halukkuutta muuttaa toiselle alueelle.

Sopiva suhde vuokra- ja omistusasuntoja alueella voi näin ollen ehkäistä sosioekonomisen ulottuvuuden välityksellä myös epäjärjestyksen ja muuttohalukkuuden syntyä. Yksi mahdollinen tulkinta tälle on asunnonomistajien taloudellinen intressi. Asunnon omistajat ovat usein sijoittaneet suuren osan varallisuudestaan asuntoon. Tällöin omistajan intresseissä on turvata varallisuutensa pysyvyys. Omistajat voivat liittoutua asunto-osakeyhtiöiksi, jotka suojelevat kiinteistöä sisäisiltä ja ulkoisilta uhilta. Asunto-osakeyhtiöt voivat vastustaa esimerkiksi viereen rakennettavaa moottoritietä tai pyrkiä ehkäisemään sosiaalisia ongelmia ja epäjärjestystä alueella. Vuokra-asuntojen yhteisöissä vastaava sääntely voi perustua esimerkiksi turvallisuuteen tai viihtyisyyteen, mutta pontimena ei ole samanlaista taloudellista aspektia. Asunnon omistajien taloudelliset ja yhteisölliset intressit toimivat rinnakkain heidän puolustaessaan alueensa asuinviihtyisyyttä ja välillisesti sijoituksensa arvon pysymistä. Tällöin voisi ajatella, että etenkin omistusasuntovaltaisilla alueilla sosiaalinen kontrolli ja yhteisöllinen toimintakyky toimivat vahvasti myös taloudellisen aspektin kautta. Rahan menettämisen mahdollisuus loisi tällä logiikalla puitteet löyhien suhteiden varaan perustuvaan solidaarisuuteen omistajien välille. Omistusasujilla on tällöin taloudellinen intressi kontrolloida ympäristöään, joten hallintasuhdeperustaiselle sosiaaliselle sekoittamiselle voi olla sikäli hyvät järjestyspoliittiset perusteet. Vuokralla asuvat voivat yhtä hyvin olla huolissaan alueensa viihtyisyydestä ja turvallisuudesta, mutta asunnon omistajat voivat lisäksi menettää sen vuoksi rahaa. Asunnon omistamisen voisi uskoa liittyvän myös alueeseen kiinnittymiseen. Asunnonomistaja voi hyvin kokea alueen omakseen ja puolustaa sitä sen vuoksi epäjärjestystekijöitä vastaan.

Olen hyödyntänyt tässä tutkimuksessa Robert J. Sampsonin kirjaa *Great American City*. Se ei, ansioistaan huolimatta, käsittele lainkaan hallintasuhteen merkitystä, mikä on jokseenkin yllättävää. Tämä selittyy osin sillä, että kansalliset ja alueelliset erityispiirteet vaikuttavat naapurustovaikutuksiin. Helsingissä vuokralla asuminen on vain hieman yleisempää kuin omistusasuminen: 42 prosenttia Helsingin asunnoista on omistusasuntoja ja 46 prosenttia vuokra-asuntoja (Helsingin kaupungin tietokeskus 2017). Koko Suomessa omistusasuminen on kuitenkin yleisin asumismuoto ja velattoman asunnon omistamisen voi nähdä myös tilastollisesti keskeisenä pitkän

aikavälin suunnitelmana (SVT 2009). Lisäksi suomalaisen asumisihanteen voisi tiivistää rauhalliseksi pientaloksi lähellä luontoa (Kortteinen ym. 2005a). Suomessa vallitsee siis kulttuurinen ihanne velattomasta ja rauhallisesta kodista, mitä tukee osaltaan myös suomalaisten tunnollisuus asuntolainan takaisinmaksussa. Helsingin Sanomissa on esitetty, että suomalaiset maksavat lainaansa takaisin nopeasti, kun taas esimerkiksi Ruotsissa sitä ei välttämättä lyhennetä lainkaan (Lassila 2016). Tältä pohjalta voisi arvioida, että suomessa omistusasumisella on tietty kansallinen erityispiirre, joka kytkeytyy omaan rauhaan perustuvaan asumisihanteeseen ja toisaalta siihen, että kyseessä on monien elämän suurin taloudellinen sijoitus. Tämä voi vaikuttaa siihen, että suomalaiset asunto-osakeyhtiöt normittavat alueellista epäjärjestystä paitsi viihtyvyyden, myös taloudellisen intressin vuoksi. Epäjärjestyksen määrän nousu voi vaikuttaa alueen maineeseen, sen houkuttelevuuden tasoon ja lopulta kiinteistöjen arvon laskuun. Omistusasujilla ja asunto-osakeyhtiöillä on näin ollen huoli paitsi omasta viihtyvyydestään, myös oman varallisuutensa pysyvyydestä. Tämän pohjalta on mahdollista, että suomalaisessa asumiskulttuurissa naapuruston yhteisöllistä toimintakykyä ajaa myös taloudellinen motiivi. Mikäli tämä tulkinta pitää paikkansa, hallintasuhteiden sekoittuneisuusasteella voisi säännellä sosiaalista epäjärjestystä.

Tämän tutkimuksen aineiston perusteella vaikuttaa siltä, että epäjärjestystä ja muuttohalukkuutta kokevat etupäässä huonosti toimeentulevat, jotka asuvat huono-osaisilla alueilla. On myös täysin mahdollista, että osa asukkaista, joilla olisi mahdollisuus muuttaa muualle ei reagoi epäjärjestykseen muuttohalukkuudella. Sitä ei välttämättä tällöin pidetä uhkaavana tai erityisen häiritsevänä. Rauhaton alue voi tarjota asunnon hyvällä hinta-laatu-suhteella, hyvät yhteydet ja palvelut, jotka ovat asuinaluetta valikoitaessa olennaisempia preferenssejä kuin rauhallisuus (Pinkster 2014; Vilkkama & Vaattovaara 2015). Lisäksi jonkinasteista rauhattomuutta voidaan pitää jopa urbaanin alueen ja kaupunkielämän luonnollisena piirteenä. Esimerkiksi gentrifioituneet Helsingin kantakaupungin alueet eivät ole erityisen kuuluisia rauhallisuudestaan, mutta ovat silti nousseet sosioekonomisesti viimeisen kymmenen vuoden aikana. Tällaisia alueita asuttavat tyypillisesti nuoret, korkeasti koulutetut ja hyvin toimeentulevat aikuiset, joille asuinalueen valinnalla voi olla myös elämäntyyliin ja identiteettiin sidonnaisen distinktion arvo (Pinkster 2014).

Helsingin kasvaminen ja huoli eriytymiskehityksen syvenemisestä lisää tarvetta empiiriselle naapurustovaikutustutkimukselle, jonka avulla voidaan arvioida tulevaa kehityssuuntia sekä kaupunkiin liittyviä aluepoliittisia toimenpiteitä. Jatkotutkimuksissa olisi hedelmällistä koetella tuloksissani esitetyn yhteyden tarkempaa vaihtelua asukkaan sosioekonomisen tason ja muiden taustojen mukaan, jolloin voisi olla mahdollista päästä tarkemmin käsiksi eriytymisen sosiaalisiin puoliin, kuten merkityksenantoon, maineeseen ja arvostukseen. Olisi tärkeää kartoittaa syvällisemmin muuttosyihin vaikuttaneita asumiskokemuksia sekä alueiden maineeseen, identiteettiin ja käsityksiin liittyviä tekijöitä. Tämän perusteella voitaisiin kartuttaa tietoa myös siitä, millaiset alueet nähdään Helsingissä naapurustoina, omina asuinalueina, omaan identiteettiin tai omalle viiteryhmälle sopivana asuinpaikkana. Asuinpaikan valinta voi olla joissain tapauksissa myös distinktiivinen identiteettiprojekti.

Eriytyisen olennaista olisi selvittää missä määrin huono-osaisella alueella asuminen on todellinen hyvinvointiin liittyvä ongelma ja mikä on epäjärjestyksen ja koetun turvattomuuden rooli tässä. Huono-osaisella asukkaalla on todennäköisesti myös alueestaan riippumattomia ongelmia, mutta sekä yksilöllisten että alueeseen liittyvien vaikutusten kasautumisella voi olla esimerkiksi terveydellisiä vaikutuksia, joita olisi tärkeää tutkia.

Rajoitteistaan huolimatta tutkielmani osoittaa epäjärjestyksen toimivan Helsingissä alueen sosioekonomisten piirteiden luomana naapurustomekanismina, joka lopulta selittää itsenäisesti yksilön halukkuutta muuttaa pois alueelta jopa voimakkaammin kuin vakioidut asuntoon liittyvät piirteet. Epäjärjestys paitsi selittää tätä yhteyttä, mutta voi vaikuttaa myös turvattomuuden kokemusten syntymiseen, mitkä lisäävät niin ikään muuttohalukkuutta. Etenkin turvattomuutta kokevat lapsiperheet ovat halukkaita vaihtamaan aluetta. Tämän lisäksi etupäässä huono-osaisille alueille paikantuvan epäjärjestyksen voi tulkita vaikuttavan eriytymisen ohella myös hyvinvointiin liittyvänä ongelmana. Huono-osaisten alueiden asukkaat kokevat eniten epäjärjestyksestä, turvattomuutta sekä muuttohalukkuutta, mutta ovat mahdollisuuksiensa puitteissa kaikkein kyvyttömimpiä pakenemaan tällaisia oloja.

Kaupungin nopea kasvu tarkoittaa sitä, että eriytymisen kehityssuuntiin on syytä reagoida nopeasti, minkä vuoksi myös keskustelun on oltava jatkuvasti käynnissä.

Helsingissä on ollut jo neljännesvuosisadan ajan käynnissä sellaista eriytymiskehitystä, jonka laajuutta ei kuitenkaan pysty jäsentämään ainoastaan taloudellisilla ja hallinnollis-poliittisilla seikoilla, vaan myös sosiaaliset aspektit on otettava huomioon (Kortteinen & Vaattovaara 2015; 2005a). Huono-osaisuuden kierre kattaa todennäköisesti monenlaisia maantieteellisiä, taloudellisia, hallinnollisia, poliittisia, fyysisiä ja sosiaalisia tekijöitä, joista naapurustovaikutusten mekanismit ovat yksi osa. Tämän tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että sosiaalinen epäjärjestys on ongelma, joka vaivaa etupäässä huono-osaisten alueiden asukkaita ja syventää eriytymiskehitystä Helsingissä.



## Lähteet

Alkula, Tapani; Pöntinen, Seppo; Ylöstalo, Pekka 1994: Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. WSOY, Helsinki.

Andersson, Roger; Bråmås, Åsa 2004: Selective migration in Swedish distressed neighbourhoods: Can area-based urban policies counteract segregation processes? *Housing Studies*, 19, 517–539.

Andersson, Roger; Musterd, Sako; Galster, George; Kauppinen, Timo 2007: What Mix Matters? Exploring the Relationships between Individuals' Incomes and Different Measures of their Neighbourhood Context. *Housing Studies*, 22:5, 637–660.

Bourdieu, Pierre 1984 [1979]: *Distinction. A social critique of the judgement of taste*. Routledge & Kegan Paul Ltd.

Brannström, Lars 2012: Rethinking the Long-Term Consequences of Growing Up in a Disadvantaged Neighbourhood: Lessons from Sweden. *Housing Studies*, 27:6.

Brunton-Smith, Ian; Sturgis, Patrick 2011: Do neighbourhoods generate fear of crime? An empirical test using the British Crime Survey. *Criminology* 49:2, 331–369.

Brunton-Smith, Ian; Jackson, Jonathan 2012: *Urban Fear and Its Roots in Place*. Teoksessa Ceccato, Vania (toim.): *The Urban Fabric of Crime and Fear*. Dordrecht, Springer, 55–82.

Cheshire, Paul 2007: *Segregated Neighbourhoods and Mixed Communities. A Critical Analysis*. York. Joseph Rowntree Foundation.

Cheshire, Paul; Gibbons, Steve & Gordon, Ian 2008: *Policies for Mixed Communities*. SERC Policy paper 2.

Galster, George 2007: Should Policy Makers Strive for Neighborhood Social Mix? An Analysis of the Western European Evidence Base. *Housing Studies*, 22: 4, 523–545.

Galster, George 2010: The Mechanism(s) of Neighborhood Effects. Theory, Evidence, and Policy Implications. Paper for presentation at the ESRC Seminar Neighbourhood Effects: Theory & Evidence. St. Andrews University, Scotland, UK, 4–5.

Hedman, Lina; Van Ham, Maarten 2012: Understanding neighborhood effects: Selection bias and residential mobility. Teoksessa Van Ham, Maarten; Manley, David; Bailey, Nick; Simpson, Ludi & MacLennan, Duncan (toim.): *Neighborhood effects research: New perspectives*. Dordrecht: Springer.

Hipp, John 2010: What is the 'neighbourhood' in neighbourhood satisfaction? Comparing effects of structural characteristics measured at the micro-neighbourhood and tract levels. *Urban Studies* 47:12, 2517–2536.

Kauppinen, Timo M.; Kortteinen, Matti; Vaattovaara, Mari 2009: Pääkaupunkiseudun lamatyöttömien myöhemmät ansiotulot: iskikö lama kovemmin korkean työttömyyden alueilla? *Yhteiskuntapolitiikka* 74:5. 358–374.

Kemppainen, Teemu 2014: Spatiaalista mallinnusta pistedatalla. Kyselypohjainen analyysi koetusta terveydestä ja turvattomuudesta Helsingin metropolialueella. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 2014: 51. 253–271.

Kemppainen, Teemu; Lönnqvist, Henrik; Tuominen, Martti 2014: Turvattomuus ei jakaudu tasan. Mitkä asuinalueen piirteet selittävät helsinkiläisten kokemaa turvattomuutta? *Yhteiskuntapolitiikka* 79:1.

Kemppainen, Teemu; Saarsalmi, Perttu 2015: Perceived social disorder in suburban housing estates in the Helsinki region: a contextual analysis. *Research on Finnish Society* 8, 47–60.

Kemppainen, Teemu 2016: Disorder and insecurity in residential context. A study focusing on Finnish suburban housing estates built in the 1960s and 1970s. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta, sosiaalitieteiden laitos. Julkaisematon.

King, Gary; Zeng, Langche 2001: Logistic Regression in Rare Events Data. *Political Analysis* 9. 137-163.

Kopomaa, Timo 2005: Naapuruussuvaitsevuus. Tuetun asumisen ja palvelutoiminnan yhteys lähiympäristöön, asukasvaikuttamiseen ja kaupunkisuunnitteluun. Ympäristöministeriö, Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto. Helsinki.

Kortteinen, Matti; Vaattovaara, Mari 1999: Pääkaupunkiseudun kehityssuunta on kääntynyt. *Yhteiskuntapolitiikka* 64:4, 342–351.

Kortteinen, Matti; Vaattovaara, Mari 2000: Onko osa Helsingistä alikehityksen kierteessä? *Yhteiskuntapolitiikka* 65:2, 115–125.

Kortteinen, Matti; Tuominen, Martti, Vaattovaara, Mari 2001: Helsingin sosiaalimaantieteellinen rakenne ja pahoinpitelyrikollisuus. *Yhteiskuntapolitiikka* 66, 318–328.

Kortteinen, Matti; Tuominen, Martti; Vaattovaara, Mari 2005a: Asumistoiveet, sosiaalinen epäjärjestys ja kaupunkisuunnittelu pääkaupunkiseudulla. *Yhteiskuntapolitiikka* 70:2, 121–131.

Kortteinen, Matti, Vaattovaara, Mari & Alasuutari, Pertti 2005b: Eliitin eriytymisestä pääkaupunkiseudulla. *Yhteiskuntapolitiikka* 70:5, 475–487.

Kortteinen, Matti; Vaattovaara, Mari 2015: Segregaation aika. *Yhteiskuntapolitiikka* 80:6, 562–574.

Koskela, Hille 2009: Pelkokierre. Pelon politiikka, turvamarkkinat ja kamppailu kaupunkitilasta. Helsinki: Gaudeamus.

Kytö, Hannu 1998: Muuttajan muuttuvat motiivit eräissä suomalaisissa kaupungeissa 1980- ja 1990 –luvuilla. Suomen Kuntaliitto. Helsinki.

Kytö, Hannu 2013: Asumisen uhkakuvat ja muutokset. Tieteessä tapahtuu 6/2013, 18–24.

Kytö, Hannu; Väliniemi, Jenni 2009: Pääkaupunkiseudun muuttovirrat muutoksessa. Kuluttajatutkimuskeskus, julkaisuja 3/2009.

Laakso, Seppo; Loikkanen, Heikki A. 2004: Kaupunkitalous: Johdatus kaupungistumiseen, kaupunkien maankäyttöön sekä yritysten ja kotitalouksien sijoittumiseen. Tampere, Gaudeamus.

Laaksonen, Seppo; Stjernberg, Mats; Vaattovaara, Mari; Kemppainen, Teemu; Kortteinen, Matti; Lönnqvist, Henrik 2015: Tackling city-regional dynamics into a survey using grid sampling. Survey Research Methods, 9:1, 45–55.

Lönnqvist, Henrik; Laakso, Seppo 2012: Kaupunkialueen maankäyttö metropolialueella. Teoksessa Laakso, Seppo; Loikkanen, Heikki A. & Susiluoto, Ilkka (toim.): Metropolialueen talous: Näkökulmia kaupunkitalouden ajankohtaisiin aiheisiin. Helsingin kaupungin tietokeskus.

Manley, David; Van Ham, Maarten; Doherty, Joe 2011: Social Mixing as a Cure for Negative Neighbourhood Effects: Evidence Based Policy or Urban Myth? Discussion Paper No. 5634.

Menard, Scott 2002: Applied Logistic Regression Analysis. Second Edition. Thousand Oaks. Sage.

Murie, Alan 2008: The Dynamics of Social Exclusion and Neighborhood Decline: Welfare Regimes, Decommodification, Housing, and Urban Inequality. Teoksessa Kazepov, Yuri (toim.): Cities of Europe: Changing Contexts, Local Arrangement and the Challenge to Urban Cohesion 2: 151–169.

Musterd, Sako; Andersson, Roger 2005a: Housing Mix, Social Mix, and Social Opportunities. *Urban Affairs Review*, July. Sage. 761–790.

Musterd, Sako; Andersson, Roger 2006: Employment, Social Mobility and Neighbourhood Effects: The Case of Sweden. *International Journal of Urban and Regional Research*. Vol. 30.1. March 2006. 120–40.

Nummenmaa, Lauri 2009: *Käyttätymistieteiden tilastolliset menetelmät*. Tammi.

Ostendorf, Wim; Musterd, Sako; Sjoerd De Vos 2001: Social Mix and the Neighbourhood effect. Policy Ambitions and Empirical Evidence. *Housing Studies*, Vol 16:3, 371–380.

Park, Robert E.; Burgess, Ernest W. 1970 [1925]: *The City*. The University of Chicago Press.

Peduzzi, Peter; Concato, John; Kemper, Elizabeth; Holford, Theodore R.; Feinstein, Alvan R. 1996: A Simulation Study of the Number of Events per Variable in Logistic Regression Analysis. *Journal of Clinical Epidemiology*. 49:12, 1373–1379.

Pinkster, Fenne 2014: "I Just Live Here": Everyday Practices of Disaffiliation of Middle-class Households in Disadvantaged Neighbourhoods. *Urban Studies*: 51:4, 810–826.

Rossi, Peter 1980 [1955]: *Why Families Move*. Beverly Hills. Sage Publications, Inc.

Sampson, Robert J. 2009: Disparity and Diversity in the Contemporary city: Social (Dis)order Revisited. *The British Journal of Sociology* 60:1, 1–31.

Sampson, Robert J. 2012: *Great American City*. Chicago and the Enduring Neighborhood Effect. The University of Chicago Press.

Sampson, Robert J.; Raudenbush, Stephen W. 1999: Systematic Social Observation of Public Spaces: A New Look at Disorder in Urban Neighborhoods. *American Journal of Sociology* 105:3, 603–651.

Sampson, Robert J.; Morenoff, Jeffrey D.; Gannon-Rowley, Thomas 2002: Assessing "Neighborhood Effects": Social Processes and New Directions in Research. *Annual Review of Sociology* 28, 443–478.

Shaw, Clifford; McKay, Henry 1942: *Juvenile Delinquency and Urban Areas*. Chicago, University of Chicago Press.

Skifter Andersen, Hans 1995: Explanations of urban decay and renewal – what can Europe learn from American research. *Netherlands Journal of Housing and the Built Environment* 10, 65–85.

Skifter Andersen, Hans 1998: Gentrification or social renewal? Effects of public housing renewal in Denmark. *Scandinavian Housing & Planning Research* 15, 111–128.

Strandell, Anna 2011: *Asukasbarometri 2010: Asukaskysely suomalaisista asuinympäristöistä*. Helsinki. Suomen ympäristökeskus.

Vaattovaara, Mari 1998: Pääkaupunkiseudun sosiaalinen erilaistuminen. Ympäristö ja alueellisuus. *Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia* 1998: 7

Vaattovaara, Mari 2011: Change of Urban Structure in the Helsinki Region. *Quarterly* 3/2011. Helsingin kaupungin tietokeskus.

Vaattovaara, Mari; Kortteinen, Matti 2003: Beyond Polarisation versus Professionalisation? A Case Study of the Development of the Helsinki Region, Finland. *Urban Studies* 40:11, 2127–2145.

Vaattovaara, Mari; Kortteinen, Matti 2012: Segregaatiosta ja sen inhimillisestä ja yhteiskunnallisesta merkityksestä. *Talous & yhteiskunta*. 3:2012.

Van Ham, Maarten; Manley David 2012: Neighbourhood Effects, Housing Tenure and Individual Employment Outcomes Van Ham, Maarten, David Manley, Nick Bailey, Ludi Simpson och Duncan MacLennan. Neighbourhood effects research: new perspectives. Springer.

Vehkalahti, Kimmo 2008: Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Tammi.

Vilkama, Katja 2011: Yhteinen kaupunki, eriytyvät kaupunginosat? Kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisten asukkaiden alueellinen eriytyminen ja muuttoliike pääkaupunkiseudulla. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta, geotieteiden ja maantieteen laitos, maantieteen osasto.

Vilkama, Katja; Vaattovaara, Mari; Dhalmann, Hanna 2013: Kantaväestön pakoa? Miksi maahanmuuttajakeskittymistä muutetaan pois? Yhteiskuntapolitiikka 78:5.

Vilkama, Katja; Lönnqvist, Henrik; Väliniemi-Laurson, Jenni; Tuominen, Martti 2014: Erilaistuva pääkaupunkiseutu. Sosioekonomiset erot alueittain 2002–2012. Tutkimuksia 2014: 1. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Vilkama, Katja; Vaattovaara, Mari 2015: Keskiluokka kuin kotonaan? Kokemuksia sosioekonomisesti heikoimmilla alueilla asumisesta pääkaupunkiseudulla. Yhteiskuntapolitiikka 80:3.

Vuori, Pekka; Laakso, Seppo 2016: Helsingin ja Helsingin seudun väestöennuste 2015–2050. Ennuste alueittain 2016–2026. Helsingin kaupungin tietokeskus.

### **Internet-lähteet**

Allison, Paul 2012: Logistic Regression for Rare Events.

[<http://statisticalhorizons.com/logistic-regression-for-rare-events>] Luettu 12.12.2016

Helsingin kaupungin tietokeskus 2012: Helsingin tilastollinen vuosikirja

[[http://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/13\\_01\\_03\\_Tilastollinen\\_vuosikirja\\_2012.pdf](http://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/13_01_03_Tilastollinen_vuosikirja_2012.pdf)] Luettu 6.2.2017

Helsingin kaupungin tietokeskus 2017: Helsinkiläisissä asutokunnissa on keskimäärin 33,8 asuineliötä henkilöä kohden. Helsinki.

[<http://www.hel.fi/www/uutiset/fi/tietokeskus/helsinkilaisissa-asutokunnissa-on-keskimaarin-33%2C8-asuineliota?pd=v>] Luettu 3.1.2017

KvantiMOTV: KvantiMOTV, Kvantitatiivisten menetelmien tietovaranto. Tampere.

Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. [<http://www.fsd.uta.fi/metelmaopetus/intro.html>]

Luettu 6.1.2017

Keskinen, Vesa 2016: Tyytyväisyys asuinalueeseen syntyy turvallisuudesta ja naapurisuhteista. Kvartti. Helsingin kaupungin tietokeskus.

[<http://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/tyytyvaisuus-asuinalueeseen-syntyy-turvallisuudesta-ja-naapurisuhteista>] Luettu 14.1.2017

Suomen virallinen tilasto (SVT) 2009: Tulonjakotilasto. Kotitalouksien asuminen, tulot ja asumismenorasite. Helsinki: Tilastokeskus

[[http://www.stat.fi/til/tjt/2009/tjt\\_2009\\_2011-05-20\\_kat\\_004\\_fi.html](http://www.stat.fi/til/tjt/2009/tjt_2009_2011-05-20_kat_004_fi.html)] Luettu 2.1.2017

Helsingin yleiskaava 2016: [<http://www.yleiskaava.fi/yleiskaava/>] Luettu 5.1.2017

## **Lehtiartikkelit**

Lassila, Anni 2016: Ruotsissa ei juuri lyhennetä asuntolainaa – ekonomisti ihmettelee suomalaisten lyhennysvimmaa. Helsingin Sanomat, Talous 27.4.2016.

## **Painamattomat lähteet**

Vilkama, Katja 2015: Henkilökohtainen tiedonanto sähköpostitse 20.4.2015



## Liitteet

### Liite 1. Liitetaulukot

Liitetaulukko 1: Analyysissa käytettävät muuttujat

ALKUPERÄISET MUUTTUJAT	LOPULLISET MUUTTUJAT JA OPERATIONALISOINTI	AINEISTO
<p><i>"Oletteko harkinnut muuttoa pois nykyisestä asunnostanne?"</i></p> <p>Vastausvaihtoehdot:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) En ole muuttamassa</li> <li>2) Haluaisin muuttaa toiseen asuntoon samalla alueella, mutta mahdollisuudet ovat nyt huonot</li> <li>3) Haluaisin muuttaa toiselle alueelle, mutta mahdollisuudet ovat nyt huonot</li> <li>4) Aion muuttaa seuraavan vuoden aikana</li> </ol>	<p>Vastemuuttuja: muuttohalukkuus toiselle alueelle</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Dikotomisoitu luokittelemalla muuttohaluttomuutta ilmentävä vastausvaihtoehto 1 arvolle 0 ja muuttohalukkuutta toiselle alueelle ilmentävä vaihtoehto 3 arvolle 1</li> <li>• Muut arvot on luokiteltu puuttuviin tietoihin</li> </ul>	Katumetro 2012
<p>Koettu alueellinen epäjärjestys, mudostettu kysymyspatterista <i>"Oletteko havainneet asuinympäristössänne seuraavia ongelmia?"</i></p> <p>Epäsiisteyttä tai ilkivaltaa</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) Julkista juopottelua</li> <li>2) Naapureiden aiheuttamia häiriöitä</li> <li>3) Huumeiden käyttöä tai kauppaa</li> <li>4) Häiriköintiä ja uhkaavaa käyttäytymistä</li> <li>5) Varkauksia tai vahingontekoja</li> </ol> <p>Vastausvaihtoehdot: en, vähän, jokin verran ja paljon</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Koettu alueellinen epäjärjestys: luotu faktoripisteillä</li> <li>• Cronbachin alfa 0,86</li> <li>• Ominaisarvo (Eigenvalue): 3,58</li> <li>• Luokiteltu kolmiluokkaiseksi erottamalla ylä- ja alakvintiilin ruudut omiksi luokikseen</li> </ul>	Katumetro 2012
Omistusasuntojen määrä ruudussa	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Vuokra-asuntojen %-osuus ruudussa</li> <li>• Vuokra-asuntojen määrä on suhteutettu asuntojen kokonaismäärään ruudussa</li> <li>• Agregoitu pienalueitasolle erillisessä ruutudatassa, jossa on yksi rivi per ruutu</li> <li>• Luokiteltu kolmiluokkaiseksi erottamalla ylä- ja alakvintiilin alueet omiksi luokikseen</li> </ul>	Ruututietokanta 2011

<p>Pienalueen sosioekonominen taso:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) Mediaanitulot ruudussa</li> <li>2) Työttömien osuus ruudussa</li> <li>3) Korkeakoulutettujen osuus ruudussa</li> </ol>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Pienalueen sosioekonominen taso: luotu faktoripisteillä</li> <li>• Päällekkäisten tietojen välttämiseksi alkuperäiset ruutumuuttujat on aggregoitu pienaluetasolle erillisessä ruutudatassa, jossa on yksi rivi per ruutu</li> <li>• Pienaluemuuttujien faktorianalyysi on tehty erillisessä pienaluedatassa, jossa yksi rivi per pienalue</li> <li>• Cronbachin alfa: 0,77</li> <li>• Ominaisarvo (Eigenvalue): 2,08</li> <li>• Luokiteltu kolmiluokkaiseksi erottamalla ylä- ja alakvintiilin alueet omiksi luokikseen</li> </ul>	<p>Ruututietokanta 2011</p>
<p><i>"Kuinka turvalliseksi tunnette olonne kävellessänne omalla asuinalueellanne yksin myöhään viikonloppuillana?"</i></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) Turvalliseksi</li> <li>2) Melko turvalliseksi</li> <li>3) Melko turvattomaksi</li> <li>4) Turvattomaksi</li> <li>5) En uskalla käydä tuolloin ulkona</li> <li>6) En liiku iltaisin ulkona</li> </ol>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Koettu turvattomuus – dummy</li> <li>• Dikotomisoitu, luokittelemalla vastausvaihtoehdot 1 ja 2 indikoimaan turvallisuutta arvolle 0 ja vaihtoehdot 3, 4 ja 5 turvattomuutta arvolle 1</li> <li>• Vaihtoehdon 6 vastaukset on luokiteltu puuttuviin (ei kuvaa turvattomuutta vaan ulkona liikkumattomuutta)</li> </ul>	<p>Katumetro 2012</p>
<p>Kerrostalojen määrä ruudussa</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Kerrostalojen määrä pienalueella</li> <li>• Aggregoitu pienaluetasolle erillisessä ruutudatassa, jossa on yksi rivi per ruutu</li> <li>• Luokiteltu kolmiluokkaiseksi erottamalla ylä- ja alakvintiilin alueet omiksi luokikseen</li> </ul>	<p>Ruututietokanta 2011</p>

Asunnon keskipinta-ala ruudussa	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Asunnon keskipinta-ala pienalueella</li> <li>• Aggregoitu pienalueetasolle erillisessä ruutudatassa, jossa on yksi rivi per ruutu</li> <li>• Luokiteltu kolmiluokkaiseksi erottamalla ylä- ja alakvintiilin alueet omiksi luokikseen</li> </ul>	Ruututietokanta 2011
Ikä	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Käytetty sellaisenaan</li> <li>• Luokat: 25-34, 35-44, 45-54, 55-64, 65-74</li> </ul>	Katumetro 2012
Sukupuoli	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Käytetty sellaisenaan</li> </ul>	Katumetro 2012
<p><i>”Onko Teillä ja puolisolllanne lisäksi ammatillista koulutusta?”</i></p> <p>Vastausvaihtoehdot:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) Ei ammatillista koulutusta</li> <li>2) Ammattikurssi</li> <li>3) Oppisopimuskoulutus</li> <li>4) Koulutason ammatillinen tutkinto</li> <li>5) Opistotason ammatillinen tutkinto</li> <li>6) Ammattikorkeakoulututkinto</li> <li>7) Yliopisto- tai muu korkeakoulututkinto</li> <li>8) Tutkijakoulutus</li> </ol>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Koulutustaso</li> <li>• Käytetty ainoastaan vastaajan vastauksia</li> <li>• Luokiteltu neliluokkaiseksi yhdistelemällä luokkia</li> <li>• Lopulliset luokat: <ol style="list-style-type: none"> <li>1) ei ammatillista koulutusta (vastausvaihtoehto 1)</li> <li>2) toisen asteen ammatillinen koulutus (vaihtoehdot 2, 3 ja 4)</li> <li>3) ammatillinen korkeakoulutus (vaihtoehdot 5 ja 6)</li> <li>4) akateeminen korkeakoulutus (vaihtoehdot 7 ja 8)</li> </ol> </li> </ul>	Katumetro 2012
<p><i>”Mikä on Teidän ja puolisonne nykyinen ammattiasema?”</i></p> <p>Vastausvaihtoehdot:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) Yrittäjä tai vapaan ammatin harjoittaja</li> <li>2) Johtavassa asemassa</li> <li>3) Toimihenkilö</li> <li>4) Työntekijä</li> <li>5) Päätoiminen opiskelija</li> <li>6) Työtön</li> <li>7) Eläkeläinen</li> <li>8) Kotiäiti tai –isä</li> <li>9) Muu</li> </ol>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Työmarkkina-asema</li> <li>• Käytetty ainoastaan vastaajan vastauksia</li> </ul>	Katumetro 2012

<p><i>"Miten kotitaloutenne tulee mielestänne nykyään taloudellisesti toimeen?"</i></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) Erinomaisesti</li> <li>2) Hyvin</li> <li>3) Kohtalaisesti</li> <li>4) Melko huonosti</li> <li>5) Huonosti</li> </ol>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Koettu toimeentulon taso</li> <li>• Luokiteltu kolmiluokkaiseksi yhdistämällä luokkia</li> <li>• Lopulliset luokat:               <ol style="list-style-type: none"> <li>1) Hyvä toimeentulo (vaihtoehdot 1 ja 2)</li> <li>2) Kohtalainen toimeentulo (vaihtoehto 3)</li> <li>3) Huono toimeentulo (vaihtoehdot 4 ja 5)</li> </ol> </li> </ul>	Katumetro 2012
<p><i>"Miten tyytyväinen olette asuntoon? Asunnon koko."</i></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) Erittäin tyytyväinen</li> <li>2) Melko tyytyväinen</li> <li>3) Melko tyytymätön</li> <li>4) Erittäin tyytymätön</li> <li>5) En osaa sanoa</li> </ol>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Tyytymättömyys asunnon kokoon -dummy</li> <li>• Dikotomisoitu yhdistämällä tyytyväiset ja melko tyytyväiset vastaukset tyytyväisyydeksi (0) sekä tyytymättömät ja melko tyytymättömät tyytymättömyydeksi (1)</li> <li>• En osaa sanoa –vastaus on luokiteltu puuttuviin</li> </ul>	Katumetro 2012
<p><i>"Miten tyytyväinen olette asuntoon? Asunnon kunto."</i></p> <ol style="list-style-type: none"> <li>1) Erittäin tyytyväinen</li> <li>2) Melko tyytyväinen</li> <li>3) Melko tyytymätön</li> <li>4) Erittäin tyytymätön</li> <li>5) En osaa sanoa</li> </ol>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Tyytymättömyys asunnon kuntoon –dummy</li> <li>• Dikotomisoitu yhdistämällä tyytyväiset ja melko tyytyväiset vastaukset tyytyväisyydeksi (0) sekä tyytymättömät ja melko tyytymättömät tyytymättömyydeksi (1)</li> <li>• En osaa sanoa –vastaus on luokiteltu puuttuviin</li> </ul>	Katumetro 2012

Liitetaulukko 2. Muuttohalukkuus alueelta pois selittävien muuttujien mukaan (%),  
Katumetro & Ruututietokanta (N=2694)

	Muuttohalukkuus		
	Ei	Kyllä	Yhteensä
<b>OMISTUSASUNTOJEN SUHDE ***</b>			
Alin kvintiili	81	19	100
Keskikvintiilit	83	17	100
Ylin kvintiili	86	14	100
<b>SES-TASO ***</b>			
Alin kvintiili	77	23	100
Keskikvintiilit	84	16	100
Ylin kvintiili	90	10	100
<b>KERROSTALOJEN MÄÄRÄ ***</b>			
Alin kvintiili	83	17	100
Keskikvintiilit	82	18	100
Ylin kvintiili	88	12	100
<b>ASUNTOJEN KESKIPINTA-ALA ***</b>			
Alin kvintiili	79	21	100
Keskikvintiilit	83	18	100
Ylin kvintiili	89	11	100
<b>VASTAAJAN IKÄ **</b>			
25-34	69	31	100
35-44	78	22	100
45-54	83	17	100
55-64	87	13	100
65-74	93	7	100
<b>SUKUPUOLI</b>			
Nainen	82	18	100
Mies	85	15	100
<b>KOULUTUSTASO ***</b>			
Ei am. koulutusta	87	13	100
Toisen asteen am. koulutus	83	17	100
Am. korkeakoulutus	80	20	100
Akateeminen korkeakoulutus	85	15	100
<b>TYÖMARKKINA-ASEMA **</b>			
Yrittäjä	86	14	100
Johtavassa asemassa	87	13	100
Toimihenkilö	82	18	100
Työntekijä	76	24	100
Päätoiminen opiskelija	60	40	100
Työtön	77	23	100
Eläkeläinen	90	10	100
Kotiäiti tai -isä	75	25	100
Muu	84	16	100

## SOSIAALINEN EPÄJÄRJESTYS \*\*\*

Alin kvintiili	92	8	100
Keskikvintiilit	86	14	100
Ylin kvintiili	65	35	100

## TURVATTOMUUS \*\*\*

Ei	85	15	100
Kyllä	64	36	100

## KOETTU TOIMEENTULO \*\*\*

Hyvä toimeentulo	88	12	100
Kohtalainen toimeentulo	81	19	100
Huono toimeentulo	61	39	100

## ASUNNON KOKO \*\*\*

Tyytyväinen	87	13	100
Tyytymätön	49	51	100

## ASUNNON KUNTO \*\*\*

Tyytyväinen	86	14	100
Tyytymätön	63	37	100

\*: p&lt;0.05; \*\*: p&lt;0.01; \*\*\*: p&lt;0.001

Liitetaulukko 3. Sosiaalinen epäjärjestys muiden selittävien muuttujien mukaan (%), Katumetro &amp; Ruututietokanta (N=3590)

## Sosiaalinen epäjärjestys

	Alin kvintiili	Keski -kvintiilit	Ylin kvintiili	Yhteensä
OMISTUSASUNTOJEN SUHDE ***				
Alin kvintiili	16	59	25	100
Keskikvintiilit	19	58	23	100
Ylin kvintiili	37	58	5	100
SES-TASO ***				
Alin kvintiili	11	53	36	100
Keskikvintiilit	22	60	18	100
Ylin kvintiili	38	58	4	100
KERROSTALOJEN MÄÄRÄ ***				
Alin kvintiili	16	56	29	100
Keskikvintiilit	20	58	22	100
Ylin kvintiili	36	59	5	100

## ASUNTOJEN KESKIPINTA-ALA \*\*\*

Alin kvintiili	13	53	34	100
Keskikvintiilit	20	59	21	100
Ylin kvintiili	36	58	5	100

## VASTAAJAN IKÄ \*\*

25-34	22	56	22	100
35-44	22	56	22	100
45-54	17	61	22	100
55-64	24	57	19	100
65-74	25	59	16	100

## SUKUPUOLI

Nainen	22	58	20	100
Mies	23	57	20	100

## KOULUTUSTASO \*\*\*

Ei am. koulutusta	21	57	22	100
Toisen asteen am. koulutus	18	56	26	100
Am. korkeakoulutus	22	56	22	100
Akateeminen korkeakoulutus	25	61	14	100

## TYÖMARKKINA-ASEMA \*\*

Yrittäjä	21	62	17	100
Johtavassa asemassa	25	62	14	100
Toimihenkilö	23	57	20	100
Työntekijä	17	60	22	100
Päätoiminen opiskelija	23	57	20	100
Työtön	18	47	35	100
Eläkeläinen	25	56	19	100
Kotiäiti tai -isä	23	59	17	100
Muu	17	62	22	100

## TURVATTOMUUS \*\*\*

Ei	25	60	16	100
Kyllä	4	38	58	100

## KOETTU TOIMEENTULO \*\*\*

Hyvä toimeentulo	27	60	14	100
Kohtalainen toimeentulo	17	57	26	100
Huono toimeentulo	13	48	39	100

## ASUNNON KOKO \*\*\*

Tyytyväinen	23	59	18	100
Tyytymätön	15	52	34	100

## ASUNNON KUNTO \*\*\*

Tyytyväinen	24	58	18	100
Tyytymätön	12	56	33	100

\*: p&lt;0.05; \*\*: p&lt;0.01; \*\*\*: p&lt;0.001

Liitetaulukko 4. Eri sukupuolten kokema turvattomuus koetun sosiaalisen epäjärjestyksen mukaan (%), Katumetro 2012 (N=3273)

	Sosiaalinen epäjärjestys		
	Alin kvintiili	Keski-kvintiilit	Ylin kvintiili
<b>MIES ***</b>			
Ei koe turvattomuutta	99	98	86
Kokee turvattomuutta	1	2	14
<b>Yhteensä</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>
<b>NAINEN ***</b>			
Ei koe turvattomuutta	98	92	65
Kokee turvattomuutta	2	8	35
<b>Yhteensä</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>

\*: p<0.05; \*\*: p<0.01; \*\*\*: p<0.001

Liitetaulukko 5. Muuttohalukkuus sosiaalisen epäjärjestyksen mukaan, koetun toimeentulon perusteella ryhmiteltynä (%), Katumetro 2012 (N=2474)

	Sosiaalisen epäjärjestyksen taso		
	Alin kvintiili	Keski-kvintiilit	Ylin kvintiili
<b>HYVÄ TOIMEENTULO ***</b>			
Ei muuttohalukkuutta	93	86	72
Halukas muuttamaan	7	14	28
<b>Yhteensä</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>
<b>KOHTALAINEN TOIMEENTULO ***</b>			
Ei muuttohalukkuutta	91	82	65
Halukas muuttamaan	9	18	35
<b>Yhteensä</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>
<b>HUONO TOIMEENTULO ***</b>			
Ei muuttohalukkuutta	74	67	41
Halukas muuttamaan	26	33	59
<b>Yhteensä</b>	<b>100</b>	<b>100</b>	<b>100</b>

\*: p<0.05; \*\*: p<0.01; \*\*\*: p<0.001

## Liite 2. Katumetron kyselylomake tutkimuksessa käytettyjen muuttujien osalta

1. Sukupuoli: 1. Mies 2. Nainen
2. Minkä ikäinen olette? \_\_\_\_\_ vuotta



7. Onko Teillä ja puolisolllanne lisäksi ammatillista koulutusta?

1. Ei ammatillista koulutusta
2. Ammattikurssi
3. Oppisopimuskoulutus
4. Koulutason ammatillinen tutkinto
5. Opistotason ammatillinen tutkinto
6. Ammattikorkeakoulututkinto
7. Yliopisto- tai muu korkeakoulututkinto
8. Tutkijakoulutus

20. Miten tyytyväinen olette asuntoonne?

Asunnon koko

Asunnon kunto

1. Erittäin tyytyväinen
2. Melko tyytyväinen
3. Melko tyytymätön
4. Erittäin tyytymätön
5. En osaa sanoa

23. Oletteko havainneet asuinympäristössänne seuraavia ongelmia?

	En	Vähän	Jonkin verran	Paljon
1. Epäsiisteyttä tai ilkivaltaa	1	2	3	4
2. Julkista juopottelua	1	2	3	4
3. Naapureiden aiheuttamia häiriöitä	1	2	3	4
4. Huumeiden käyttöä tai kauppaa	1	2	3	4
5. Häiriköintiä ja uhkaavaa käyttäytymistä	1	2	3	4
6. Varkauksia tai vahingontekoja	1	2	3	4

30. Oletteko harkinnut muuttoa pois nykyisestä asunnostanne?

1. En ole muuttamassa
2. Haluaisin muuttaa toiseen asuntoon samalla alueella, mutta mahdollisuudet ovat nyt huonot
3. Haluaisin muuttaa toiselle alueelle, mutta mahdollisuudet ovat nyt huonot
4. Aion muuttaa seuraavan vuoden aikana

43. Kuinka turvalliseksi tunnette olonne kävellessänne omalla asuinalueellanne yksin myöhään viikonloppuiltana?

1. Turvalliseksi

2. Melko turvalliseksi
3. Melko turvattomaksi
4. Turvattomaksi
5. En uskalla käydä tuolloin ulkona
6. En liiku iltaisin ulkona

56. Mikä on Teidän ja puolisonne nykyinen ammattiasema?

	Vastaaja	Puoliso
1. Yrittäjä tai vapaan ammatin harjoittaja	1	2
2. Johtavassa asemassa	1	2
3. Toimihenkilö	1	2
4. Työntekijä	1	2
5. Päätoiminen opiskelija	1	2
6. Työtön	1	2
7. Eläkeläinen	1	2
8. Kotiäiti tai -isä	1	2
9. Muu	1	2

72. Miten kotitaloutenne tulee mielestänne nykyään taloudellisesti toimeen?

1. Erinomaisesti
2. Hyvin
3. Kohtalaisesti
4. Melko huonosti
5. Huonosti